

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2023

Radek Běhunčík

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Vliv krizí na diferenciaci a integraci EU: COVID-19 a
Ukrajina**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Radek Běhunčík

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Viera Martinková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 30. 6. 2023

Radek Běhunčík

Bibliografický záznam

BĚHUNČÍK, Radek. *Vliv krizí na diferenciaci a integraci EU: COVID-19 a Ukrajina*. Praha, 2023. 147 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Viera Martinková, Ph.D.

Rozsah práce: 242 932 znaků

Abstrakt

Evropská unie se v posledních 15 letech musí vypořádávat s rostoucím množstvím krizí. Budoucnost její integrace je tak čím dál více závislá na konkrétních krizových odpovědích. Zároveň rostoucí heterogenita jejích členů ztěžuje hledání kompromisních řešení, a integrace se tak často ubírá diferencovanou cestou. Předložená práce se pokusila odpovědět na otázku, jaký je vliv krizí na integraci a diferenciaci Evropské unie. Učinila tak skrze výkladovou dvoupřípadovou studii nejaktuálnějších tísňových situací – krize COVID-19 a krize vysokých cen energií spojené s válkou na Ukrajině. Pro nalezení odpovědi byla provedena kongruenční analýza krizových reakcí Unie na základě modelů Riddervold et al. Absence či přítomnost diferenciacie pak byla vysvětlena teorií nabídky a poptávky diferenciacie. Hlavní zdroj dat představovala integračními teoretiky mnohdy zanedbávaná evropská sekundární legislativa. Výsledky analýzy shledávají vliv krizí v daných případech za podporující integraci, zde primárně v uniformní podobě. Práce nicméně v případě COVID-19 odhalila nedostatky užitých modelů krizových odpovědí, poukazující na potřebu jejich konceptuální reformulace. Pro ucelenější pochopení problematiky by se budoucí výzkum měl zaměřit na roli sub-státních jednotek a v případě krize energií zahrnout i jiné než výlučně hospodářské aspekty. Diplomová práce svými závěry pokládá základ dalších empirických analýz, prováděných skrze jiné teoretické rámce, a slouží jako báze pro budoucí komparativní studie.

Abstract

The European Union has had to deal with an increasing number of crises over the past 15 years. The future of its integration is thus increasingly dependent on concrete crisis responses. At the same time, the increasing heterogeneity of its members makes it more difficult to find compromise solutions, and integration often takes a differentiated path. This paper has attempted to answer the question of what is the impact of crises on the integration and differentiation of the European Union. It did so through an explanatory two-case study of the most recent emergencies – the COVID-19 crisis and the high energy price crisis linked to the war in Ukraine. To find the answer, a congruence analysis of the Union's crisis responses was conducted based on the models of Riddervold et al. The supply and demand theory of

differentiation then explained the absence or presence of differentiation. The central data source was the European secondary legislation, frequently neglected by integration theorists. The analysis results find the crises' effects to be pro-integration in the given cases, here primarily in a uniform pattern. However, in the case of COVID-19, the thesis reveals shortcomings of the crisis response models used, pointing to the need for their conceptual reformulation. For a more comprehensive understanding of the issue, future research should focus on the role of sub-state units and include non-economic aspects in the case of the energy crisis. With its conclusions, the thesis lays the foundation for further empirical analyses conducted through other theoretical frameworks and serves as a basis for future comparative studies.

Klíčová slova

Evropská unie, EU, integrace, diferenciacie, diferencovaná integrace, krize, krizové odpovědi, teorie nabídky a poptávky diferenciacie

Keywords

European Union, EU, integration, differentiation, differentiated integration, crisis, crisis response, differentiation supply and demand theory

Title

The impact of crises on differentiation and integration in the EU: COVID-19 and Ukraine

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce Mgr. Věře Martinkové, Ph.D. za cenné připomínky, čas a ochotu, jež mi při tvorbě této práce věnovala, stejně jako za vedení několika kurzů, které mi byly inspirací při výběru zaměření mého studia. Chci rovněž poděkovat rodině a blízkým za vytvoření ideálních podmínek ke studiu a psaní.

OBSAH

OBSAH	1
SEZNAM ZKRATEK	2
SEZNAM TABULEK.....	3
ÚVOD.....	4
1. TEORETICKÉ UKOTVENÍ.....	7
1.1 PŘEHLED LITERATURY DIFERENCIACE	7
1.2 DIFERENCIACE	11
1.3 TEORIE NABÍDKY A POPTÁVKY DIFERENCIACE.....	15
1.3.1 POPTÁVKA DIFERENCIACE.....	16
1.3.2 NABÍDKA DIFERENCIACE	20
1.4 MODELÝ KRIZOVÝCH REAKCÍ.....	24
1.4.1 KRIZE	25
1.4.2 POZVOLNÝ ROZPAD.....	26
1.4.3 PROPLÉTÁNÍ SE	27
1.4.4 POSTUP KUPŘEDU.....	28
2. METODOLOGIE A HYPOTÉZY	31
2.1 VÝZKUMNÝ RÁMEC	31
2.2 HYPOTÉZY.....	34
3. EMPIRICKÁ ANALÝZA.....	36
3.1 COVID-19.....	36
3.1.1 DOSAVADNÍ STAV INTEGRACE	36
3.1.2 POČÁTEK KRIZE	39
3.1.3 SPOR O KORONABONDY	45
3.1.4 ZALOŽENÍ NEXT GENERATION EU	47
3.1.5 INTEGRACE VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ.....	55
3.1.6 DISKUZE.....	61
3.2 ENERGETICKÁ KRIZE	65
3.2.1 DOSAVADNÍ STAV INTEGRACE	65
3.2.2 POČÁTEK KRIZE	73
3.2.3 PLÁN Z VERSAILLES.....	75
3.2.4 EMBARGO NA RUSKOU ROPU.....	78
3.2.5 DVĚ NAŘÍZENÍ O SNÍŽENÍ POPTÁVKY PO PLYNU A O JEHO USKLADŇOVÁNÍ	79
3.2.6 INTERVENČNÍ OPATŘENÍ.....	82
3.2.7 SPOR O CENOVÝ STROP PRO PLYN.....	84
3.2.8 DLOUHODOBÁ REFORMA ENERGETICKÉHO TRHU	89
3.2.9 DISKUZE.....	91
ZÁVĚR	99
SUMMARY	103
POUŽITÁ LITERATURA.....	107

SEZNAM ZKRATEK

ACER	Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů
BARDA	Úřad pro pokročilý výzkum a vývoj v oblasti biomedicíny
CPII	Investiční iniciativa pro reakci na koronavirus
DG COMP	Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž
DG SANTE	Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin
ECB	Evropská centrální banka
ECC	Úvěrová linka s dodatečnými podmínkami
ECDC	Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí
EEA	Evropský hospodářský prostor
EIB	Evropská investiční banka
EMA	Evropská agentura pro léčivé přípravky
ENTSO-E	Evropská síť provozovatelů přenosových soustav pro elektrinu
ENTSO-G	Evropská síť provozovatelů přenosových soustav pro plyn
ES	Evropská společenství
ESI	Nástroj pro mimořádnou podporu
ESM	Evropský stabilizační mechanismus
EU	Evropská unie
HERA	Úřad pro připravenost a reakci na mimořádné situace v oblasti zdraví
IVA	Inkluzivní aliance pro vakcíny
MFF	Víceletý finanční rámec
MSSG	Řídící skupina pro nedostatek léčivých přípravků
NGEU	Next Generation EU
PCS	Mechanismus pro podporu v krizi způsobené pandemií
PEPP	Nouzový pandemický program nákupu aktiv
PSPP	Program nákupu aktiv veřejného sektoru na sekundárních trzích
QE	Kvantitativní uvolňování
REACT-EU	Pomoc při oživení pro soudržnost a území Evropy
REMIT	Nařízení o integritě a transparentnosti velkoobchodního trhu s energií
RRF	Facilita na podporu oživení a odolnosti
SURE	Evropský nástroj pro dočasnou podporu na zmírnění rizik nezaměstnanosti v mimořádné situaci
TEN-E	Nařízení pro transevropské energetické sítě
TEU	Smlouva o Evropské unii
TFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
TSO	Provozovatel přenosové soustavy
TTF	Title Transfer Facility
WHO	Světová zdravotnická organizace

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Shrnutí faktorů poptávky a nabídky diferenciacce.....	24
Tabulka 2: Styl rozdělení částí krizových odpovědí na základě krizových modelů a přítomnosti diferenciacce	35
Tabulka 3: Charakteristika jednotlivých opatření při odpovědi EU na krizi COVID-19	65
Tabulka 4: Charakteristika jednotlivých opatření při odpovědi EU na energetickou krizi	98

ÚVOD

Evropská unie (EU) musí v posledních patnácti letech čelit bezprecedentnímu množství krizí. Integrovaný projekt je nicméně schopný pokračovat dále i přes výzvy způsobené finanční a ekonomickou krizí, migrační krizí, Brexitem, krizí COVID-19 a nyní i energetickou krizí související s Ruskou agresí na Ukrajině. *Jaký je tedy vliv krizí na integraci EU?* Zpomalují krizové situace evropskou integraci, či jsou dokonce schopné spolupráci v určitých oblastech zcela rozbít? Nebo naopak krize působí jako katalyzátor další integrace s cílem na akutní problémy co nejefektivněji odpovědět? O tyto otázky se zajímají akademici v oblasti evropské integrace a diferenciaci, ale rovněž práva a filozofie. Zároveň především od 90. let dochází k nárůstu heterogenity mezi členskými státy. Diferenciace a diferencovaná integrace se tak staly mnohem rozšířenějším prvkem evropského systému za účelem pomoci překonat patové situace v oblastech politiky, kde se preference zemí značně rozcházejí.

Předložená diplomová práce obohacuje soudobý, rapidně se rozvíjející výzkum evropského projektu skrze výkladovou případovou studii zaměřenou na nejsoučasnější problémy, jimž sedmadvacátka musela a musí čelit: krize COVID-19 a energetická krize. Vliv krizí na EU je zhodnocen prostřednictvím analýzy krizové odpovědi Unie na každý z případů v rámci třech modelů předložených Riddervold et al. (2021). Jedná se o (1) pozvolný rozpad, (2) proplétání se krizí a (3) postup kupředu. Pokud se konkrétní evropská reakce vyznačuje užší integrací, práce využívá poznatky nejmodernější teorie nabídky a poptávky diferenciaci Schimmelfenniga a Winzena (2020) pro vysvětlení existence či absence diferenciaci. Dochází tak k propojení nejaktuálnějších trendů literatury o evropské integraci – vliv krizí na EU a dilema mezi uniformní nebo diferencovanou integrací. Práce do oboru nejenom přináší nová empirická data, ale aplikací zvoleného teoretického rámce zároveň zhodnocuje jeho uplatnitelnost. Zaplňuje tak mezeru ve výzkumu tvořenou nedostatečným vztažením zvolených teorií na konkrétní pozorování, zejména v případě teorie nabídky a poptávky diferenciaci. Navíc zaměřením na převážně sekundární právo EU podporuje tuto diferenciaci badateli nedostatečně studovanou oblast (Duttle et al. 2017; Leuffen et al. 2022, s. 17). Většina existujících analýz je zacílena především na evropské primární právo, tedy zakládající smlouvy EU.

Pochopení dopadu krizí na integraci EU je zásadní pro posouzení odolnosti a přizpůsobivosti Unie. Tato znalost může sloužit evropským politikům při volbě a přijímání vhodných opatření za neobvyklých situacích, které se ovšem v posledních letech stávají stále častějšími. Objasnění komplexní dynamiky diferenciací také umožňuje posoudit její použitelnost při řešení problémů, kde se preference členských států přímo neslučují. Jedná se tedy o oblasti úzce spojené s budoucím směřováním Evropské unie, ovlivňujícím veškeré její obyvatelstvo.

Struktura této práce je následující: kapitola 1.1 nejprve prezentuje vývoj a přehled literatury zabývající se integrací Evropské unie s cílem poskytnout ucelený pohled na existující výzkum a identifikovat mezery v něm. Následně jsou objasněny klíčové koncepty, modely evropských reakcí na krize Riddervold a kolegů a teorie nabídky a poptávky diferenciací tak, aby byl zajištěn pevný teoretický základ výzkumu.

Metodologický rámec užitý pro tuto práci je tzv. kongruenční analýza (Blatter a Blume 2008; Blatter a Haverland 2012), která je blíže představena kapitolou 2. Tato metoda umožňuje aplikaci několika rozdílných teorií na konkrétní případy a vyhodnocení jejich relativní explanační síly. Daná kapitola rovněž předkládá pět prací postulovaných hypotéz.

Empirická analýza se skládá ze dvou hlavních částí, z nichž se každá zaměřuje na jednu z vybraných krizí. Tyto kapitoly jsou uvedeny chronologicky: nejprve je zkoumána krize COVID-19 a poté krize energetická. Za použití modelů krizových reakcí a zvolené teorie diferenciací jsou studovány (de)integrační strategie a postupy a rozhodovací procesy EU při těchto náročných okolnostech. Každá kapitola je zakončena diskuzí, jež blíže propojuje empirická data s teoretickým rámcem. Dochází v ní ke zhodnocení použitelnosti jednotlivých modelů a jejich explanační síly. Existence či absence diferenciací je vysvětlena skrze teorii nabídky a poptávky diferenciací. Jsou také diskutována úskalí práce a nastíněny směry pro budoucí výzkum.

Na závěr jsou shrnuty poznatky a postřehy z empirických kapitol a blíže identifikován potenciální kurz dalšího studia. Práce konstatuje, že ačkoliv byly při odpovědích pozorovatelné prvky každého z jednotlivých modelů, EU na koronavirovou a energetickou krizi obecně reagovala zaváděním další integrace.

Zároveň ovšem zdůrazňuje obtížnost definitivní charakterizace odpovědi na krizi COVID-19. Modely proplétání se a postup kupředu jsou oba robustně schopné postup Unie vysvětlit. Je tedy nejspíše zapotřebí tyto koncepty upravit pro zvýšení jejich jasnosti a vzájemné odlišenosti. Energetická krize je pak charakterizována především proplétáním se skrz krizi, a práce tak vliv krize na EU v daných případech považuje za podporující integraci. Pozorovaná nová integrace je identifikována jako převážně uniformní. Jedním z hlavních důvodů pro toto nastavení je již existující integrace tohoto typu v relevantních politických oblastech. I přes nejednoznačný výsledek v jednom ze zkoumaných případů tato diplomová práce zlepšuje chápání složitého vztahu mezi krizemi a integrací Evropské unie.

1. TEORETICKÉ UKOTVENÍ

1.1 PŘEHLED LITERATURY DIFERENCIACE

Zárodky ideje diferencované integrace lze nalézt ve zprávě o budoucnosti evropské integrace Lea Tindemane z roku 1975 (Tindemans 1976), v níž byly, ačkoliv implicitně, položeny základy tzv. vícerychlostní (*multi-speed*) Evropy. Diferenciace jako taková se poté objevila v primárním právu tehdejších Evropských společenství (ES) až v Jednotném evropském aktu z roku 1986, kde se hovoří o dočasných výjimkách pro méně rozvinuté ekonomiky. Není tedy překvapením, že první studie zaměřené na diferencovanou integraci pochází z 80. let (Wallace et al. 1983; Ehlermann 1984; Wallace a Ridley 1985). Výjimky (*opt-outs*) udělené Velké Británii a Dánsku v rámci Maastrichtské smlouvy a rovněž zavedení mechanismu diferenciace skrze posílenou spolupráci smlouvou z Amsterdamu představují značnou institucionalizaci diferenciace v rámci Evropské unie. První přelomový pokus o sjednocení existujících typologií předložil Alexander Stubb (1996; 1997), jenž definoval diferenciaci jako „obecný způsob integračních strategií, které se snaží vypořádat s heterogenitou v rámci Evropské unie“ (1996, s. 283). Na základě tehdejších debat dále rozdělil tento koncept dle dimenzí času, prostoru a funkce na „vícerychlostní“ (*multi-speed*), „variabilní geometrie“ (*variable geometry*) a model „Evropy podle jídelního lístku“ (*Evropa à la carte*) (Stubb 1997). Ačkoliv Stubbova typologie byla překonána, jeho chápání diferenciace na základě uvedených dimenzí stále silně ovlivňuje soudobé myšlení o diferenciaci v Evropě. Teorie nabídky a poptávky diferenciace, užívaná touto prací, na ní silně staví, a Stubbův příspěvek tak bude blíže představen v podkapitole 1.3.

První a značně vlivnou analýzu diferenciace z racionalistického pohledu užívající teorii veřejných statků předložil Kölliker (2001; 2006). Tato studie se zaměřovala na Hospodářskou a měnovou unii, Schengenskou smlouvu a harmonizaci v oblasti daní a identifikovala potenciální centripetální či centrifugální efekty dočasné diferenciace na státy neochotné se dále integrovat. Takové efekty existují pouze v případě, že daná politika může „změnit zásadní charakter veřejného statku“ (Kölliker 2001, s. 147), tedy při vzniku externalit. Podobně viděl diferenciaci i Warleigh (2002), když ji označil za „nejužitečnější způsob vyvažování různých národních zájmů, díky kterému může pokračovat pokrok uvnitř EU“ (2002, s. 2),

ačkoliv namísto diferenciaci používal termín „flexibilní integrace“. S „big-bang“ rozšířením Evropské unie o 10 nových členů se výrazně zvýšila heterogenita uvnitř Unie, a tedy i potřeba řešení integračních politik v kontextu jednomyslnosti skrze diferenciaci. V návaznosti na tyto skutečnosti se akademické práce začaly ptát, do jaké míry je diferenciaci v EU únosná (Andersen a Sitter 2006) a zda diferenciaci nemění politický systém Unie na vícevrstvou „Evropskou cibuli“ (*European Onion*) (de Neve 2007). Diferenciaci je postupně v tomto období vnímána více jako stav politického společenství, raději než dočasné řešení rozličných preferencí členských států, protože je nacházena v čím dál větším množství integrovaných politik (Leruth a Lord 2015). Jensen a Slapin (2012) přispěli tzv. kaskádovým modelem, v rámci kterého dochází k domino efektu výjimek pro čím dál větší množství členů s tím, jak počet těchto výjimek stoupá. Autoři svůj model podložili případovou studií *de facto* výjimky Švédska z měnové unie. Dílo tak vidí diferenciaci jako potenciálně přispívající k rozpadu jednoty Unie. Tato etapa se vyznačovala i dalšími empirickými studiemi, zaměřenými na státy mimo eurozónu a EU (Gsthöhl 2002a; 2002b; Miles 2005; Marcussen 2009) či oblast spravedlnosti a vnitřních věcí (Adler-Nissen 2009; 2011; 2014). Dyson a Sepos (2010) obohatili definici diferenciaci o neformální uspořádání uvnitř i mimo hlavní evropské smlouvy. Neformální procesy mohou vytvářet materiální podmínky pro následnou formální integraci (ibid., s. 22).

Zájem o diferenciaci v evropských studiích razantně navýšila finanční krize a následné hospodářské problémy, které od roku 2008 musela Evropa řešit. Snahy o konsolidaci konceptů diferencované integrace vedla tzv. švýcarsko-německá škola (Gänzle 2019). Přes nárůst literatury o diferenciaci, nebo naopak právě proto, Holzinger a Schimmelfennig lamentovali nad „mnohými koncepcemi, řídkou teorií a málo daty“ (2012). V jejich příspěvku kritizovali Stubbovu kategorizaci a pokusili se o vytvoření vlastní náhrady, založené na šesti dimenzích. Jednou z novinek bylo i určení, zda se diferenciaci v dané oblasti týká pouze členů EU, nebo se do integrace zapojuje i stát stojící mimo Evropskou unii. Kategorizace tedy byla obohacena o externí složku. Později Schimmelfennig inicioval sestavení EUDIFF1 a EUDIFF2 datasetů (Schimmelfennig a Winzen 2014; Duttile et al. 2017), aby alespoň z části zaplnil datové vakuum v oblasti. Tyto datové soubory kódují diferenciaci pro jednotlivé členské státy v primárním a sekundárním právu EU platném v jednotlivých letech 1958 až 2020. Lze tak diachronně sledovat vývoj formální diferenciaci v Unii.

Podobný pokus o nastolení pořádku a ucelenou kategorizaci na základně primárního práva provedli i Leuffen et al. (2013), přičemž plně akceptovali EU jako systém diferencované integrace s teritoriální nadstavbou závislé na různých funkčních oblastech politiky. Doba migrační krize roku 2015 a rozporné názory na její řešení uvnitř Unie rovněž inspirovaly autory ke zkoumání diferenciaci a jejích rozličných hledisek. Koncept konstituční diferenciaci¹ (Schimmelfennig a Winzen 2014; 2020), vliv rozšiřování EU na diferenciaci² (Schimmelfennig 2014; Schimmelfennig a Winzen 2017) a diferenciaci v rámci evropských vládních struktur (Schimmelfennig 2016a; 2016b) či v rámci legislativy EU (Duttle et al. 2017) byly podrobeny bádání v tomto období (cit. dle Leruth et al. 2022a). Čím dál častěji se také začaly objevovat normativní polemiky o diferenciaci tázající se, zda je pro budoucí směřování Evropské unie vhodná, ačkoliv práce s podobnými úvahami existují již od 90. let (Curtin 1993; Shaw 1998; Nicolaïdis 2013; Fossum 2015; Lord 2015; Heermann a Leuffen 2020; Bellamy a Kröger 2021). Genschel a Jachtenfuchs (2014; 2018) se zabírali oblastmi ústředních státních pravomocí (*core state powers*). Tento dnes obecně přijímaný koncept vidí jako náchylný na diferenciaci, protože státy jsou více obezřetné při delegování pravomocí v daném poli působnosti z důvodů obav o zachování národní suverenity. Autoři považují zejména vojenskou bezpečnost, fiskální politiku a veřejnou správu za význačné ústřední státní pravomoci.

Přestože někteří autoři poprvé zkoumali možnosti negativního vývoje integrace v souvislosti s možným vystoupením Řecka z eurozóny za hospodářské krize (Webber 2013; Zielonka 2014; Vollaard 2014), Vollaard a Webber varovali před jednoduchým překlopením existujících teorií diferencované integrace pro případy dezintegrace. Jejich tvorba ale trpěla empirickými nedostatky. Nicméně jen o dva roky později nastala krize, jež doposud slouží jako případ pro mnohé studie: Brexit. S Brexitem se Evropská unie opět ocitla na rozcestí a její budoucnost byla široce otevřená. Stejně tak se oživil zájem o téma diferenciaci, která už nemohla být vnímána pouze jako jednosměrná záležitost. Diferenciaci přestala být synonymem diferencované integrace a ideje diferencované dezintegrace začaly být aplikovány na různé historické případy krizí EU. Schimmelfennig (2018a), vycházející z postfunkcionalistické teorie

---

¹ Konstituční diferenciaci je chápána diferenciaci vycházející z reforem základních smluv EU (Schimmelfennig a Winzen 2020, s. 20).

² Diferenciaci zapříčiněna rozšiřováním členské základny EU je nazývána instrumentální diferenciaci (ibid.).

evropské integrace (Hooghe a Marks 2009; 2019), při zkoumání brexitových vyjednávání dospěl k závěru, že strana poskytující diferencovanou dezintegraci (v tomto případě EU) disponuje výhodnější pozicí při smlouvání. Zároveň upozorňoval na nižší sílu Spojeného království v kontextu těchto vyjednávání v porovnání s předešlým zajišťováním opt-outů. Sympóziium časopisu *Journal of Common Market Studies* vedené Leruthem a kolegy (2019) dále rozvedlo debatu o diferencované dezintegraci užitím několika modelů založených na případech Norska, Dánska, Švédska a opět Spojeného království. Autoři ovšem shledávají, že případ Brexitu vyžaduje několik dalších let studií, než ho akademici budou schopni přesně klasifikovat. Krize EU začínají být v této literatuře viděny jako hnací motor diferenciacie (Bátora a Fossum 2019; Schimmelfennig 2017; 2018b), protože se na jejich konci EU často vyznačuje vyšší hladinou diferenciacie než před jejich dopadem. Diferenciacie je již plně vnímána jako systémový rys Unie namísto určitého historického období integrace.

Schimmelfennig a Winzen (2020) ve své knize *Ever Looser Union? Differentiated European Integration* představují jeden z nejaktuálnějších a široce přijímaných teoretických rámců diferenciacie. Svůj argument budují na modelu nabídky a poptávky. Poptávku po diferenciaci tvoří skupiny států, které nejsou ochotny hlouběji se integrovat. Daná neochota je založena na heterogenitě mezi členy Unie v rámci preferencí, kapacit a závislosti. Samotní autoři shledávají, že tato část teorie silně buduje na již existující vědomostní základně. Novelou je ovšem do té doby akademicky značně opomíjená strana nabídky, jež závisí na relativní velikosti obou skupin států – jak těch podporujících integraci, tak těch stojících proti ní. Obě skupiny musí překročit určité kritické množství proto, aby k diferenciaci mohlo dojít. Vedle velikosti těchto skupin nabídka také podléhá externalitám, ať už pozitivním nebo negativním, a také existujícím institucionálním zřízením. Tento model nabídky a poptávky práce užívá pro vysvětlení existence či absence diferenciacie při odpovědích EU na zkoumané krize a je detailně popsán podkapitolou 1.3.

Syntézou literatury o diferenciaci a krizích EU Riddervold et al. (2021) identifikují tři možná scenária odpovědí Unie na krizové situace. První možností je pozvolný rozpad (*breaking down*), při kterém se daná oblast integrované politiky naprosto rozpadne, či se z větší části dezintegruje. K tomuto případu dochází zejména

kvůli neochotě členských států jednat kolektivně při potlačení rizik či populárních protievropských nálad. Autoři zakotvují tuto myšlenku v realistických a postfunkcionalistických teoriích (Hooghe a Marks 2018; Marks et al. 2020). Druhý scénář odpovědi na krize je proplétání se (*muddling through*) Unie skrz ně. Toto proplétání může být založeno buď na již existujících institucionálních zřízeních, kdy mají instituce tendenci replikovat struktury či procedury úspěšné v minulosti (Pierson 2004; Olsen 2010), nebo na neofunkcionalistickém spillover efektu, kdy předešlá integrace jedné oblasti vytváří funkční nedostatky v oblasti jiné, a vyžaduje další integraci (Webber 2019). V neposlední řadě může k tomuto scénáři dojít v případě opakovaných neúspěšných vyjednávání vedoucích k neúplné, nedokonané integraci, jež vyústí v budoucí krize. Jones tuto dynamiku nazval selháváním kupředu (*failing forward*) (Jones et al. 2015; 2021). Poslední možností odpovědi EU na krize jsou změny postupem kupředu (*heading forward*). Krize je v tomto modelu vnímána jako okno příležitosti pro změnu existujících a sporných institucionálních zřízeních. Při změnách dochází k inovaci a delegaci nových kompetencí orgánům Evropské unie (Mény 2014; McNamara 2015). Postup kupředu může být založen mimo vnímání krize jako okna příležitosti i na teoriích liberálního intergovernmentalismu (Moravcsik a Schimmelfennig 2018) a mezinárodního vyjednávání či na realistické teorii (Pedersen 1998). Následující podkapitoly blíže definují pojem diferenciací (1.2) a přibližují teorii nabídky a poptávky diferenciací (1.3) společně s modely krizových odpovědí EU dle Riddervold et al. (1.4).

1.2 DIFERENCIACE

Před definicí samotného pojmu diferenciací je důležité vyjasnit termín integrace. Diferenciací a integrace jsou koncepty spolu úzce související, ovšem nikoliv ekvivalentní. Integrace v Evropské unii představuje „proces, při němž jsou političtí aktéři v několika rozličných národních uskupeních přesvědčováni, aby přeorientovali svou loajalitu, očekávání a politické aktivity směrem k novému a většímu centru, jehož instituce mají, nebo požadují, jurisdikci nad již existujícími národními státy“ (Haas 1961, s. 366–367). Haasova definice z počátku 60. let je vystihující, poněvadž odlišuje integraci od pouhé kooperace či intergovernmentalismu, kdy státy spolupracují bez delegace svých kompetencí nadnárodním institucím (Nugent 2017, s. 436).

Z předešlého přehledu literatury je zjevná existence široké škály akademických konceptualizací a přístupů k diferenciaci. Nepřekvapivě ji tak mnozí autoři v první rovině pojímají širokou definicí. Leruth, Gänzle a Trondal diferenciaci vnímají jako „zastřešující termín označující různorodé způsoby integrace a dezintegrace v rámci Evropské unie“ (2022a, s. 10). Obdobně přistupují i Lavenex a Križić, když popisují diferencovanou integraci jako „jakýkoliv způsob integrace nebo spolupráce, který umožňuje státům (členským i nečlenským)...spolupracovat nehomogenními a flexibilními způsoby“ (2022, s. 35). Ačkoli souhlasím s tím, že souhrnná definice je vzhledem k různým podobám diferenciaci v Evropské unii a přístupům k ní nezbytná, pro potřeby práce neposkytuje dostatečnou koncepční jasnost, a je tak nyní třeba nastínit další souvislosti.

Oproti uniformní integraci, kdy jsou v kontextu Evropské unie všechna pravidla rovnoměrně platná ve všech členských státech (a pouze členských státech), se diferenciaci projevuje neplatností určitých pravidel v alespoň jednom z členských států. Vzniká tak nesoulad mezi mapou členství v Unii a mapou platnosti daného pravidla. Taková situace se nazývá vnitřní (*internal*) diferenciaci. Naopak vnější (*external*) diferenciaci reprezentuje stav, při němž je určité pravidlo EU platné v alespoň jednom nečlenském státu (Schimmelfennig a Winzen 2020, s. 16). Diferencovaná integrace tedy zahrnuje veškeré zákony EU, pro které existuje rozdíl mezi jejich teritoriální platností a formálními hranicemi členství v Unii.

Příkladem vnitřní diferenciaci je Hospodářská a měnová unie. Ačkoliv jsou její součástí všechny členské země, prozatím pouze 20 z 27 států vstoupilo do třetí fáze a přijalo euro jako svou měnu. Pravidla eurozóny jsou tedy vnitřně diferencovaná. Nejvíce integrovaným příkladem vnější diferenciaci je Evropský hospodářský prostor (EEA³), tvořen všemi členy EU, ale rovněž také několika státy bez formálního členství – Norskem, Islandem a Lichtenštejnskem. Tato třicítka zemí dodržuje pravidla týkající se vnitřního trhu. Mimo striktně vnitřní či vnější diferenciaci může rovněž docházet k situaci kombinující oba stavy. Takovou kombinaci představuje schengenský prostor, vymezující volný pohyb osob, jehož součástí jsou téměř všechny země EU s výjimkami Irska, Bulharska, Kypru

---

³ Z anglického *European Economic Area*.

a Rumunska, ale do něhož patří i nečlenové Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko.

Uvedené rozdělení by postačovalo, pokud by existovaly pouze dvě situace – status quo a užší integrace. Mimo tyto dva případy je ovšem nutné zvážit možnost pohybu zpět. Jinými slovy, je potřeba rozlišit mezi diferencovanou integrací a diferencovanou dezintegrací. Integraci lze vnímat jako proces centralizace, rozšiřování rozsahu oblastí integrované politiky a také jako teritoriální expanzi (Leuffen et al. 2013, s. 8–9). Dezintegrace je poté proces opačný, kdy se integrované jednotky decentralizují, rozsah policy zužuje a teritorium redukuje. Diferencovaná integrace nastává, když integrace celkově postupuje kupředu, nicméně alespoň jeden stát buď zůstává na výchozí pozici, nebo se neintegruje do stejné úrovně s ostatními. Diferencovaná dezintegrace je poté definována jako „selektivní omezení dodržování integrovaných pravidel ze strany státu, vedoucí k celkovému snížení úrovně a rozsahu integrace“ (Schimmelfennig a Winzen 2020, s. 137–138).

Důležité je také poznamenat, že aktéry diferenciací nemusí být pouze státy, ale i dílčí sub-státní jednotky (Tortola a Couperus 2022), a ne vždy musí diferenciací pramenit v platných právních normách Evropské unie (tzv. *de iure* diferenciací). Někteří autoři upozorňují na nedostatečně prozkoumanou *de facto* diferenciací, vyplývající buď z nerovnoměrného dodržování předpisů ze strany členských států (Andersen a Sitter 2006), kooperace v rámci různých neformálních uskupení členů (Dyson a Marcussen 2010), nebo unilaterálních zapojení do práva EU (např. přijetí eura jako úřední měny Kosovem a Černou Horou) (Hofelich 2022).

Diferenciací se coby stav politického uskupení může projevat skrze několik rozdílných vzorců. Na základě dobových normativních návrhů o budoucí integraci rozlišil Alexander Stubb tyto vzorce dle dimenzí času, prostoru a funkce (Stubb 1997). Schimmelfennig a Winzen, jejichž teorii nabídky a poptávky tato diplomová práce následuje, stavějí na Stubbově typologii a dodávají jí potřebnou konceptuální rezonanci. Svou upravenou typologii používají pro identifikaci zmíněných vzorců.

Diferenciací dle času představuje situaci, kdy je diferencovaná integrace časově omezena. Dané výjimky z evropských pravidel platí pouze po určitou dobu, po jejímž uplynutí dochází ke konvergenci k uniformitě (Schimmelfennig a Winzen 2020, s. 18). Při vnitřní diferenciací k tomuto často dochází přijímáním nových členů

do Unie, kdy se stávající země domluví na počátečních výjimkách z určitých pravidel pro nováčky. Tyto výjimky jsou ovšem přijímány s vědomím, že za několik let vyprší a nový člen se plně připojí ke svým kolegům. Aplikován pak na externí diferenciaci, tento vzorec představuje proces postupného přibližování nečlenských států s normami Evropské unie, kulminující plnou integrací do Unie. Časový vzorec diferenciaci je označován jako vícerychlostní (*multi-speed*).

Diferenciaci v dimenzi prostoru generuje permanentní (nebo alespoň dlouhodobé) skupiny států, hierarchicky seřazené od jádra k periferii na základě hloubky jejich integrace. Každá jednotlivá skupina představuje členy se srovnatelnou hloubkou společné integrace. Jádro můžeme považovat za uniformně integrované s pouze malými možnými výjimkami. Při přesunu z jádra k periferii stoupá úroveň diferenciaci, tzn. členové periferie nejsou v daných oblastech spolupráce tolik integrováni jako členové jádra. Na okraji těchto „soustředných kruhů“, jak někteří autoři tento vzorec nazývají (Lavenex 2011), jsou situováni částečně integrovaní nečlenové (tedy subjekty vnější diferenciaci). Takový stav diferenciaci je nazýván víceúrovňovým (*multi-tier*).

Poslední dimenzí vzorců diferenciaci je pak funkce. Diferenciaci dle funkce představuje stav, v němž je integrace každé dané oblasti politiky poměrně uniformní. Ovšem členské státy neparticipují ve všech politikách a pouze si vybírají, do které oblasti integrace se zapojí. Individuální oblasti samozřejmě mohou zahrnovat i země stojící mimo EU. Nedochozí k postupnému přechodu ke kompletní uniformní integraci jako při vícerychlostní diferenciaci a zároveň rovněž neexistuje stabilní jádro jednotně integrovaných členských států jako při víceúrovňové diferenciaci. Naopak si členové vybírají z pomyslného menu jednotlivých oblastí integrace, do kterých se zapojí, obdobně jako si zákazník vybírá z restauračního menu (Stubb 1996, s. 288). Právě z tohoto přirovnání pochází Stubbův název pro tento vzorec: „*Evropa à la carte*“. Schimmelfennig a Winzen (2020, s. 18) ho pro koherenci své typologie raději nazývají *multi-menu*.

Je potřeba podotknout, že předložené vzorce jsou ideálními typy diferenciaci. V reálném světě se vícerychlostní diferenciaci může lišit nejen dle v určité chvíli (ne)integrovaných států, ale rovněž dle jednotlivých oblastí politiky. Při existenci víceúrovňového vzorce se jednotlivé státy postupně mohou přesouvat z periferie do

jádra a zpět. Při empirickém zkoumání lze přesto stav diferenciaci v určitém čase vyhodnotit jako nejbližší jednomu z těchto tří typů, což vede k lepšímu pochopení existující dynamiky diferenciaci.

1.3 TEORIE NABÍDKY A POPTÁVKY DIFERENCIACE

Literatura zabývající se evropskou integrací sdílí předpoklad, že potřeba pro diferenciaci vzniká z mezinárodní heterogenity členských států v kontextu rozhodování na základě konsensu (Holzinger a Schimmelfennig 2012, s. 299). Nárůst této různorodosti je spojován primárně s navyšováním členů EU, ale také s rozšiřováním funkčního rozsahu jednotlivých politik a častějším rozhodováním na supranacionální úrovni. S vyšší heterogenitou hrozí zablokování hlasování v systému primárně založeném na mezivládním konsenzu – zejména v případě úprav zakládajících smluv, ale postupem času i v sekundární legislativě s potřebou poměrně vysoké kvalifikované většiny.

Teorie nabídky a poptávky diferenciaci v podání Schimmelfenniga a Winzena vychází z rámce intergovernmentalismu, pokládajícího státy za unitární, racionální aktéry a přisuzujícího výsledky mezinárodního jednání konstelacím národních preferencí a vyjednávací síly (Leuffen et al. 2013, s. 53–61). Integrace je dobrovolná a vyžaduje jednomyslnost. Jednací strany mohou kdykoliv opustit či se přidat k integračnímu sjednávání a ponechávají si právo veta o pravidlech integrace. Důvodem k integraci je vzájemná závislost států. Pokud jeden stát není schopen dosáhnout svých cílů nebo maximalizovat své zisky kvůli jednání jiných států, pak můžeme hovořit o závislosti. Jinými slovy, chování států vytváří negativní externality pro ostatní. V takové situaci pak mají racionálně chovající se státy motivaci spolupracovat na odstranění těchto externalit, a maximalizovat tím své zisky (Schimmelfennig a Winzen 2020, s. 23). Autoři toto považují za vhodný počáteční bod, zejména při jednání o zakládajících smlouvách, kdy vyjednávají členské státy a musí se jednomyslně shodnout. Konkrétně liberální intergovernmentalismus vnímá zejména silné domácí ekonomické zájmy jako hnací motor národních preferencí, ať už to jsou zájmové skupiny, politické strany či voliči (Moravcsik 1993; 1998).

Tyto faktory ovšem nejsou postačující, a proto autoři obohacují základní intergovernmentální rámec dalšími jevy. Postfunkcionalismus vyzdvihuje politizaci evropské integrace a s ní spojený nárůst politiky národních identit (Hooghe a Marks

2009; 2019). Rozdílné národní preference, pramenící jak z domácích ekonomických zájmů, tak i z identit, omezují možnosti uniformní integrace a posilují diferenciaci.

Faktorům soustředícím se na evropskou úroveň analýzy, a naopak posilujícím uniformní integraci, se poté věnuje neofunkcionalismus. Idea „*path-dependency*“, spillover efekt a zavedené formy rozhodování v procesu evropské integrace mohou upevňovat závislost mezi členy a posilovat supranacionální instituce se zájmem o zachování uniformity. Schimmelfennig a Winzen svou teorií tedy vytváří syntézu třech hlavních teorií (*grand-theories*) evropské integrace – intergovernmentalismu, postfunkcionalismu a neofunkcionalismu.

1.3.1 POPTÁVKA DIFERENCIACE

Zohledněním všech výše zmíněných faktorů lze posléze vysvětlit existenci heterogenity mezi státy, tedy zdroj poptávky po diferenciaci. Existují tři aspekty heterogenity. Prvním je heterogenita preferencí, vyjadřující situaci, kdy jedna skupina aktérů jednoduše nepřirazuje určité oblasti politiky stejnou důležitost jako druhá skupina. Jedna strana má tak zájem o integraci, zatímco druhá nikoli.

Heterogenita závislosti označuje stav asymetrické závislosti jedné skupiny aktérů na druhé při řešení daného politického problému. Jedna skupina potřebuje spolupráci té druhé, zatímco protějšek buď není problémem ovlivněn, nebo jej dokáže vyřešit sám s nízkými náklady.

V neposlední řadě lze pozorovat heterogenitu kapacit. Tento případ je typický tím, že obě skupiny mají zájem na integraci s cílem vyřešit daný problém, ovšem jedna skupina postrádá potřebné finanční či technologické prostředky pro efektivní kooperaci. Skupina prakticky schopná integrace se pak uniformní smlouvy nezúčastní, protože protějšek není schopný poskytnout výhody spolupráce. Za této situace může první skupina asistovat té druhé s dosažením nutných prostředků, ovšem pouze za předpokladu, že cena této pomoci nepřesahuje zisky z plánované uniformní integrace.

Při výskytu alespoň jedné z těchto tří heterogenit nedochází k uniformní integraci. Každá situace ovšem skupině, jež má o integraci zájem, nabízí možnost pokračovat osamoceně bez zahrnutí druhé skupiny – tedy diferencovanou cestou. Jednotlivé situace se ale odlišují rozvržením vyjednávacích sil a finálními výsledky.

Státy odmítající integraci vyjednávají ze silnější pozice při heterogenitě preferencí a závislosti – o spolupráci buď nemají zájem, nebo ji nepotřebují. Pokud se druhá skupina rozhodne integrovat sama, takto vzniklá diferenciace bude trvat do té doby, než se preference či závislost změní. Dlouhodobá situace mezinárodní heterogenity preferencí a závislosti ústí ve víceúrovňový vzorec diferenciace. Jestliže se ovšem preference a závislosti skupin odlišují mezi jednotlivými oblastmi politiky, může vznikat *multi-menu* vzorec (Schimmelfennig a Winzen 2020, s. 26).

Případ heterogenity kapacit se od předešlých liší. Obě skupiny mají zájem na integraci, nicméně jedna z nich je z integrace vynechána, protože by nedokázala dodržovat svou stranu smlouvy. K takové diskriminaci může docházet, protože se skupina bez nutných prostředků nachází ve slabé vyjednávací pozici. Sama má o integraci zájem, ba jí i může potřebovat, ale není schopna protistraně poskytnout ekvivalentní výhody. Nicméně jelikož se obě skupiny snaží o uniformní integraci, skupina s kapacitním deficitem bude usilovat o dosažení potřebných prostředků, zatímco druhá skupina bude čekat na její připojení. Heterogenita kapacit tedy dává vznik pouze dočasné diferenciaci, a reprezentuje tak vícerychlostní vzorec. Pro shrnutí, heterogenita je základem poptávky po diferenciaci, ale různé typy heterogenity dávají vznik různým vzorcům diferencované integrace.

Mimo identifikaci rozdílných typů heterogenity se Schimmelfennig a Winzen rovněž ptají, z jakých zdrojů tyto různorodosti vychází. Při hledání odpovědi konzultují tři již zmíněné integrační teorie – intergovernmentalismus (Hoffmann 1966; Moravcsik 1993; 1998), postfunkcionalismus (Hooghe a Marks 2009; 2019) a neofunkcionalismus (Haas 1958).

Intergovernmentalismus postavený na realistických východiscích předpokládá existenci národních zájmů založených na zajištění autonomie a bezpečnosti státu. Malé státy tedy mohou mít zájem o regionální integraci pro vyvažování síly státu většího (Rosato 2010) a zároveň mohou chtít pomocí závazků spolupráce předejít vzniku hegemonu ve svém regionu. Mimo velikosti státu poté hraje roli oblast samotné diskutované politiky. Státy budou více nakloněny integraci položek „nízké politiky“, které jejich autonomii zásadně neohrožují, zatímco položky „vysoké politiky“, představující riziko ztráty autonomie, budou integrovány s mnohem menší pravděpodobností (Hoffmann 1966, s. 874).

Prvním zdrojem heterogenity států je tedy jejich velikost, chápána především prizmatem velikosti území a populace a stavu hospodářství, zejména při jednání v oblastech vysoké politiky⁴. Větší státy často požívají širší mezinárodní nezávislost díky svým mimořádným kapacitám řešit mezinárodní problémy. Jsou tak více zabezpečené a nemají silnou potřebu či zájem o integraci. Za daných předpokladů by tedy větší státy měly být součástí méně integrované skupiny, zatímco menší státy bychom měli nalézt ve skupině s intenzivnější úrovní integrace.

Liberalní intergovernmentalismus i neofunkcionalismus nabízí rozdíly v ekonomických preferencích států jako hlavní zdroj heterogenity. Oproti sledování autonomie a bezpečnosti se státy snaží uspokojit ekonomické preference silných domácích společenských skupin. Neofunkcionalismus vyzdvihuje existenci ekonomických a společenských struktur, zatímco liberalní intergovernmentalismus zdůrazňuje samotné zájmy společenských skupin, zprostředkované politickými institucemi. Pokud jsou domácí producenti velmi silní na regionálním trhu, státy budou usilovat o jeho liberalizaci. V opačné situaci se budou přiklánět k protekcionismu. Na rozdíl od realistických domněnek tedy velikost států již nehraje primární roli a mnohem důležitější jsou nezávislost a kapacity v rámci jednotlivých oblastí politiky. Sektory orientované na export tlačí své vlády k rozšiřování trhu a liberalizaci, zatímco sektory zaměřené na import se snaží získat ochranu před vnější konkurencí. Zrovna tak se producenti ze států s vysokou úrovní regulace a standardů budou snažit o nastolení obdobných pravidel v rámci celé Evropské unie, aby otupili vysokou konkurenceschopnost vývozců z méně regulovaných zemí. Tyto země naopak harmonizaci vysokých standardů odmítají. Obdobně stojí pak čistí plátcí do rozpočtu EU proti rozšiřování evropských dotací, zatímco čistí příjemci navyšování evropského rozpočtu podporují (Moravcsik 1993, s. 495).

Pozice jednotlivých států při mezinárodních vyjednáváních lze za těchto předpokladů vhodně rozdělit podle bohatství (Thomson 2011; Bailer et al. 2015). Bohatší státy mají většinou konkurenceschopné producenty orientované na export, kteří podléhají vyšším standardům v oblastech bezpečnosti nebo ochrany životního prostředí. Takové státy také bývají čistými plátcí do evropského rozpočtu. Více disponibilních státních prostředků přispívá k vyšším administrativním a technickým

---

⁴ V kontextu integračních teorií se dnes mluví o tzv. základních pravomocích státu (*core state powers*) (Genschel a Jachtenfuchs 2014).

kapacitám a rozšiřuje možnost nezávislého řešení problémů v porovnání s chudšími státy, jež mohou být více závislé na pomoci EU a mít méně konkurenceschopné producenty. Na této bázi lze tedy očekávat heterogenitu preferencí, závislosti a kapacit mezi bohatšími a chudšími státy. Bohaté státy budou usilovat o hlubší integraci v oblastech trhu a regulačních norem, zatímco chudší státy budou integraci hnát kupředu v oblastech rozšiřování evropského rozpočtu a evropských dotací.

Postfunkcionalismus staví na odlišných podkladech než prozatím zmíněné teorie. Namísto vnímání integrace jako prostředku zefektivňujícího dosažení určitých cílů státy či jinými společenskými aktéry, postfunkcionalismus následuje sociologickou logiku, kde organizace reprezentují komunity na základě společné identity a kultury. Jednotlivci, jako společenské bytosti, mají zájem o kolektivní sebeurčení své komunity. Tento cíl nejspíše bude v rozporu s funkční logikou efektivního rozdělování pravomocí – zatímco efektivita často volá po rozšiřování politických společenství, sebeurčení lépe probíhá v malých skupinách (Hooghe a Marks 2016).

Rozšiřování pravomocí Evropské unie vedlo k větším dopadům na národní ekonomické a politické systémy. Integrace se tak více dostala na radar jednotlivým občanům, kteří nyní hrají hlavní roli při rozhodování o její budoucnosti namísto individuálních vlád či ekonomických zájmových skupin. Problematika integrace se přesunula z arény zájmových skupin do masové arény s identitární logikou (Hooghe a Marks 2009, s. 13). Hooghe a Marks, přední autoři postfunkcionalistické teorie, očekávají odpor k integraci, jakmile identitární logika převládá nad funkcionální. Vlády disponují menším manévrovacím prostorem a ekonomicky optimální řešení problémů nemusí být politicky přípustná (Hooghe a Marks 2009, s. 21–23). Heterogenita preferencí tedy pramení z rozdílů v národních identitách, ovšem tyto identity mohou rovněž vyústit v heterogenitu závislosti a kapacit. Rozdílné identity vedou k rozdílnému vnímání vzájemné závislosti a schopností a kapacit integračních partnerů. Čím více se jednotlivec cítí členem jedné skupiny, tím méně je ochotný podporovat uskupení zahrnující skupiny jiné (Hooghe a Marks 2009, s. 12). Dle postfunkcionalismu tedy heterogenita mezi státy vzniká na základě národních identit. Více nacionalistické státy preferují méně integrace oproti státům se slabší národní identitou.

Hlavní integrační teorie generují tři zdroje heterogenity mezi státy – velikost, bohatství a identitu. Schimmelfennig a Winzen (2020, s. 30) je ovšem nepovažují za protichůdné. Každá teorie totiž nabízí podmínky působnosti, které se přímo nevylučují. Realistický intergovernmentalismus předpokládá poptávku po diferenciaci zejména v oblastech vysoké politiky. Neofunkcionalismus a liberální intergovernmentalismus naopak tvrdí, že bohatství hraje ústřední roli v oblastech ekonomické spolupráce. Postfunkcionalismus v neposlední řadě považuje identitu za primární determinantu mimo ekonomické záležitosti, zejména v politikách důležitých pro národní sebeurčení. Poptávka po diferenciaci tedy vzniká heterogenitou preferencí, závislosti a kapacit. Samotná heterogenita pramení z rozdílů velikostí, bohatství a identit mezi jednotlivými státy.

1.3.2 NABÍDKA DIFERENCIACE

Podmínky pro poptávku diferencované integrace existují při zájmu jedné skupiny aktérů o integraci, zatímco druhý blok preferuje současný stav věcí. Nicméně aby k diferenciaci mohlo dojít, obě skupiny musí preferovat diferenciaci před *statem quo*, nebo být alespoň ke změně lhostejní. Co tedy generuje dostatečné množství nabídky pro to, aby k diferencované integraci mohlo dojít?

Primárním faktorem nabídky diferenciaci je velikost obou skupin, ale zejména in-group nakloněné integraci. Tato skupina musí být dostatečně velká, aby se mohla efektivně vypořádat s problémem, jež má integrace vyřešit. Zisky z integrace rovněž musí převyšovat náklady na její uskutečnění pro každého z integrátorů – *inter alia* náklady na vyjednání dohody a údržbu potřebných institucí (Hvidsten a Hovi 2014). In-group nemusí nutně svou velikostí předčít out-group (opponenty uniformní integrace), ale pro umožnění diferencované integrace je nutné dosáhnout určité kritické masy. Počet členů skupiny outsiderů také hraje svou roli. Je-li tato skupina příliš malá, bude vyjednávat ze slabší pozice a je méně pravděpodobné, že druhá skupina aktérů vyhoví jejím preferencím. Relativní velikost skupin tedy není tolik důležitá, ale obě skupiny musí překročit kritickou masu pro zprostředkování a udržení diferencované integrace.

Diferenciaci může produkovat dva typy externalit mezi danými skupinami – pozitivní, či negativní. Nejpřívětivější situací pro nabídku by byla neexistence vzájemné závislosti mezi oběma skupinami. Takové scénáři nepředstavuje ani

negativní, ani pozitivní vedlejší účinky na out-group. V praxi ovšem často dochází ke změně dosavadní situace pro státy, které se integrace neúčastní.

V případech pozitivních externalit vzniká problém free-ridingu. Outsideri nemají motivaci k integraci se připojit, protože těží ze zisků integrace bez vynaložení přírodních nákladů. Při heterogenitě preferencí a závislosti taková konstelace nemění chování outsiderů, poněvadž již v první řadě o integraci neměli zájem. Za heterogenity kapacit, kdy jsou outsideri vynecháni z integrace kvůli neschopnosti dodržet svou stranu smlouvy, má tato skupina podnět zpomalit své snahy o získání potřebných kapacit a k integraci se připojit co nejpozději (Kölliker 2006, s. 89–91). Mimo to, pozitivní externality také mohou motivovat insidery k opuštění integrační skupiny. Pokud jsou čisté zisky in-group vyšší než zisky z externalit pro outsidery, diferencovaná integrace bude stabilní. V opačném případě mají integrátoři impuls připojit se k out-group, kde mohou těžit z integrace svých bývalých partnerů, a diferencovaná integrace se tak s největší pravděpodobností rozpadne.

Situace se drasticky mění, pokud integrace jedné skupiny produkuje negativní externality na skupinu druhou. Free-riding již není problém a outsideri se naopak budou snažit diferenciaci zabránit. To se jim povede, pouze pokud disponují vyšší vyjednávací silou než zájemci o integraci a jsou schopni hrozit jim věrohodnými sankcemi. Jsou-li ztráty insiderů díky těmto sankcím větší než zisky z integrace, bude zachován status quo. Alternativně mají outsideri možnost se k integraci připojit za předpokladu nižších nákladů na její uskutečnění oproti ztrátám způsobených negativními externalitami (Kroll a Leuffen 2015, s. 356). Heterogenita preferencí v těchto případech není ovlivněna, ale mění se heterogenita závislosti. Nezávislí proponenti statu quo se mění na negativně ovlivněné odpůrce stávající diferencované situace. V případě vícerychlostní diferencované integrace se také outsideri snaží co nejvíce urychlit budování svých kapacit pro možnost se k integraci připojit, na rozdíl od scénáře s pozitivními externalitami.

Protože diferenciaci není materializována ve vakuu, na základě neofunkcionalistické teorie je nutné také zohlednit existující institucionální faktory. Intergovernmentalismus se zabývá rozpoštěním zájmů a vyjednávací síly, ovšem opomíjí kontext, v němž vyjednávání a rozhodování probíhá. Mimo situace bez předešlé integrace existují tedy dva další případy – předešlá uniformní integrace, nebo

předešlá diferencovaná integrace. První z nich bude podporovat další uniformní postup, zatímco druhý případ nahrává diferenciaci. Dané institucionální faktory se projevují skrze pravidla rozhodování, integrační normy, supranacionální aktéry a *path-dependency* (závislost na minulosti).

Jakákoliv existující integrace ztěžuje možnost změny statu quo (Pierson 1996, s. 143). Toto tvrzení vyplývá z často velmi omezujících pravidel rozhodování v případech regionální integrace. Evropská unie je tohoto zdárným příkladem, kdy změny zakládajících smluv většinou vyžadují jednomyslnost členských států a národní ratifikaci. Někteří členové návrhy úprav ratifikují až po národním referendu. I přes snahu drtivé většiny států o změnu současného ustanovení může jediný integrační skeptik celý proces vetovat, oproti situaci bez předešlé integrace, ve které ho integrátoři jednoduše vynechají. Právo veta ovšem samo o sobě nemusí diferencované integraci zabránit, protože zájemci o další integraci mohou uzavřít oddělenou mezivládní smlouvu mimo existující organizaci. V kontextu již existující diferencované (na rozdíl od uniformní) integrace může být další integrace pro současnou in-group jednodušší. Out-group bude za předpokladu neexistujících negativních externalit k integraci lhostejná, nebo jí není povoleno hlasovat o návrzích týkajících se insiderů. Takový vývoj ovšem může vést k čím dál větší divergenci mezi oběma skupinami⁵.

Původní nastavení integrace rovněž generuje určité normy, které jsou následovány nejen státními příslušníky členských zemí, ale i byrokraty supranacionálních institucí skrze tzv. efekt „sociálního spilloveru“ (Checkel 2001; Niemann 2006, s. 37). Dodržování těchto norem napomáhá sblížování národních preferencí a zmírňuje konflikt při mezinárodních vyjednáváních. V kontextu Evropské unie je norma konsenzu sledována i v oblastech, kde není nutně vyžadována (Heisenberg 2005, s. 66; Hix a Høyland 2013, s. 186; Juncos a Pomorska 2021, s. 372). Na počátku evropské integrace v Evropském společenství uhlí a oceli spolu jednalo šest států o velmi úzké oblasti politiky. Dosažení konsenzu bylo snazší a tato norma se udržovala i s pokrokem integrace. Explicitní zmínku diferenciaci jako základního principu nelze v žádných smlouvách Evropské unie nalézt⁶. V rámci EU

---

⁵ Viz Jensen a Slapin (2012) pro již zmíněný podobný argument o „kaskádové diferenciaci“.

⁶ K popření rovnoměrné aplikace principu „stále užšího svazku“ („*ever closer union*“) mezi členskými státy poprvé explicitně došlo při uzavření dohody Evropské rady s Velkou Británií v roce 2016

tudíž existující norma konsenzu diferencovanou integraci oslabuje. Pokud by existovala norma podporující diferenciaci, efekt by byl opačný.

Prospekt diferenciacie je dále ovlivňován povahou supranacionálních aktérů v dané oblasti politiky (Pierson 1996, s. 142). Diferencovaná integrace omezuje jejich autoritu výměnou za posílení autority mezivládních uskupení, nebo dokonce nově zřízených paralelních struktur. To si lze představit v situaci, kdy by si členové eurozóny rozhodli zřídit vlastní parlament. Téměř všechny instituce Evropské unie jsou založeny na uniformní integraci. Evropský parlament, Evropská komise i Soudní dvůr Evropské unie by tak měly mít zájem o zachování integrace v uniformní podobě. Efektivita jejich snah závisí na rozsahu jejich kompetencí při procesech vyjednávání a rozhodování. Naopak Evropská centrální banka byla založena jako nadnárodní organizace s pravomocemi převážně limitovanými na omezenou skupinu států – členy eurozóny. Uvnitř eurozóny lze tedy očekávat větší toleranci diferenciacie než mimo ni.

Konečně, jakákoliv předchozí integrace nutně brání dezintegraci skrze *path-dependency*. Utopené náklady představují již vynaložené zdroje na stávající integraci. Odstoupit od ní by znamenalo ztrátu těchto investic (Pierson 1996, s. 144–146). Čím déle integrace v rámci určité politické oblasti trvá a čím je intenzivnější, tím výše tyto utopené náklady stoupají a tím méně je opuštění in-group lákavé. *Path-dependency* v kontextu uniformní integrace vytváří pobídky pro další uniformní integraci. Pokud se ovšem státy již integrovaly diferencovaně, ocitají se na dvou rozdílných cestách s rozdílnými utopenými náklady. Tyto odlišné integrační trajektorie postupem času zvyšují náklady na přechod z jedné cesty na druhou, a *path-dependency* tak konsoliduje diferenciaci.

Pro stručné shrnutí, v situaci již existující integrace pravidla rozhodování, integrační normy, supranacionální aktéři a *path-dependency* ovlivňují nabídku diferenciacie. Záleží ovšem na tom, zda je existující integrace uniformní nebo již diferencovaná. V prvním případě tyto faktory umocňují další uniformní postup, na rozdíl od druhého případu, kdy dochází k posilování diferenciacie. Ať už ovšem byla předešlá integrace jakéhokoliv typu, vždy potlačuje dezintegraci skrze utopené náklady.

(Evropská rada 2016). Po Brexitu již tato dohoda ovšem není platná.

Teorie nabídky a poptávky diferenciací celkově syntetizuje tři hlavní integrační teorie – intergovernmentalismus, neofunkcionalismus a postfunkcionalismus. Poptávka je tvořena na základě heterogenity mezi státy, jež vzniká nesouladem preferencí, závislosti anebo kapacit. Tento nesoulad pak pozorujeme díky rozdílům ve velikostech států, jejich bohatství a jejich národních identitách. Existence samotné poptávky po diferenciaci ovšem nezaručuje diferencovanou integraci. Vznesené požadavky musí být vyslyšeny dostatečnou nabídkou. Nabídka diferenciací je tvořena několika faktory – velikostí in-group a out-group, existencí pozitivních nebo negativních externalit a v neposlední řadě institucionálním nastavením. Tento institucionální kontext je pak ovlivňován pravidly rozhodování, zavedenými normami, povahou existujících supranacionálních aktérů a *path-dependency*.

Tabulka 1: Shrnutí faktorů poptávky a nabídky diferenciací

POPTÁVKA	NABÍDKA
Heterogenita <i>(preferencí, závislosti, kapacit)</i>	Velikost skupin
	Externality
	Institucionální nastavení <i>(pravidla rozhodování, zavedené normy, supranacionální aktéři, path-dependency)</i>

1.4 MODELY KRIZOVÝCH REAKCÍ

Jean Monnet, jeden z otců zakladatelů evropské integrace, slavně prohlásil: „Evropa se bude utvářet v krizích a bude souhrnem opatření přijatých pro jejich řešení“ (Monnet 1978, s. 417). Krizové situace nejsou pro Unii nic nového. Za dobu své existence se musela vypořádat s nesčítelným množstvím výzev již od svých samotných počátků – selhání projektu Evropského obranného společenství v roce 1954, krize prázdné židle v polovině 60. let či euroskleróza let 70. a 80. reprezentují jen několik z nich. Za posledních 15 let se nicméně evropský integrační projekt potýká

s bezprecedentním množstvím krizí najednou, přiváděje bývalého předsedu Evropské komise Junckera k označení tohoto období za „polykrizi“ (Juncker 2016). Krize eurozóny, migrační krize, Brexit, krize právního státu, COVID-19 a ruská agrese na Ukrajině, související s krizí energií, společně testují stabilitu a soudržnost evropské sedmadvacítky jako možná žádné nesnáze před nimi. Jak bude evropská integrace pokračovat při odpovědích na tyto výzvy je proto aktuální a akademicky i politicky důležitá otázka. Odborníci na evropskou integraci považují diferencovanou (dez)integraci jako jednu z možných reakcí na tyto problematické situace (Ansell et al. 2016) a identifikují její přítomnost od zárodků evropského projektu (Leruth et al. 2022b, s. 712). Právě v tomto bodě se studia krizí a diferenciací spojují. Při zkoumání krizových reakcí Evropské unie se zároveň lze ptát, zda se dané reakce vyznačují diferenciací, proč ano, nebo naopak proč ne. Marianne Riddervold s kolegy ve svém sborníku (2021) modeluje tři předpokládané scénáře odpovědí Evropské unie na krize. Sborník tento teoretický rámec poté používá pro analýzu některých výše zmíněných krizí. Aplikace modelu na krize nové, které v době vydání publikace ještě neměly ucelenou odpověď (COVID-19) nebo nezačaly (energetická krize) je dalším logickým krokem při studiu evropské integrace.

1.4.1 KRIZE

Před uvedením třech součástí prezentovaného rámce je nutné definovat samotný pojem krize. Riddervold et al. (2021, s. 7) vycházejí z definice krize Johna Ikenberryho jako „mimořádného okamžiku, při němž je zpochybněna existence a životaschopnost politického řádu“ (Ikenberry 2008, s. 3). Při krizi je nutné činit zásadní rozhodnutí pod časovým tlakem a za nejasných okolností, a může tak docházet k ohrožení základních struktur a fundamentálních principů, norem a hodnot systému (Rosenthal et al. 1989). Krize nastává ve chvíli, kdy je zapotřebí naléhavá odpověď na situaci ohrožující životně důležité funkce systému. Boin et. al (2005, s. 3–4) považují hrozbu, urgentnost a nejistotu za klíčové vlastnosti takového stavu. Ačkoliv krize může být v určitých kontextech vnímána jako endogenní charakteristika organizací (Riddervold et al. 2021, s. 7–8), sborník, a tedy i tato diplomová práce, ji chápe jako exogenní rys prostředí působícího na konkrétní instituce – Evropskou unii.

Výzvou pro organizace v krizové situaci je, jakým způsobem ji konfrontovat. Organizace totiž nutně trpí konstrukčními nedostatky a racionálně optimální odpovědi

nemusí být možné či přípustné. Stávající slabiny pramení z neschopnosti zakladatelů věrohodně předpokládat budoucí vývoj, a tedy i budoucí potřeby dané organizace (Pierson 2000). Design adekvátní při zakládání určité entity nemusí náležitě fungovat v dlouhodobém horizontu. Při čelení krizi má organizace tendenci upevňovat existující a známé postupy, řešení a uspořádání. Dochází tak buď k posílení současného nastavení, nebo návratu k předešlým, dříve fungujícím tradicím a praktikám. Zároveň ovšem nesoulad nastavení organizace s požadavky okolního prostředí vytváří tlak pro rapidní změnu potlačující tuto disonanci. Koexistence impulzů ke stabilizaci nebo ke změně proto produkuje několik rozličných scénářů působení krize na organizace. Je tedy nutné tyto scénáře analyticky odlišit.

1.4.2 POZVOLNÝ ROZPAD

První situaci autoři nazývají pozvolný rozpad (*breaking down*). Tato možnost očekává naprostý zánik integrace nebo přinejmenším značnou dezintegraci v jedné či více oblastech politiky při řešení krize, zejména kvůli neochotě členských států společně řešit vážná mezinárodní rizika nebo čelit masovým protiintegračním náladám ve společnosti (Riddervold et al. 2021, s. 8). Pozvolný rozpad je založený na argumentech neorealisticke a postfunkcionalistické teorie. Neorealismus předpokládá strategicky operující státy na anarchickém mezinárodním poli. Jejich hlavním cílem je navyšování své vlastní síly a bezpečnosti v porovnání se svými soky (Walt 1985; 1987; Waltz 1993; Zimmerman 2021). Integrace a kooperace probíhají pouze v takovém rozsahu, v jakém jsou považovány za nezbytné pro dosažení prvořadých strategických zájmů. Tyto zájmy se ovšem za krize s vysokou pravděpodobností mění, a státy se budou soustředit na zajištění svých vlastních hranic a bezpečnosti občanů, potlačující šance na uzavření mezinárodních smluv a delegaci kompetencí na supranacionální úroveň. Preference zachování autonomie jako suverénních národních států členy rovněž vede k váhavosti přispívat na přerozdělování prostředků v rámci Unie, zejména za podmínek nutnosti úsporných opatření.

Postfunkcionalismus svým zaměřením na národní identity dochází k podobným závěrům. Postupné rozšiřování pravomocí Evropské unie do nových politických oblastí rapidně zvýšilo politizaci integrace, jež vede ke krystalizaci konfliktu mezi exkluzivně národními a evropskými identitami. Takový konflikt za krize vstupuje do popředí a narůstající hladina euroskepticismu může silně omezovat

možnosti EU krizi čelit, či může dokonce zapříčinit naprostý rozpad integrace v dané oblasti politiky (Hooghe a Marks 2018; Marks et al. 2020). Pření o roli národního státu mezi podporovateli a odpůrci integrace je vnímáno jako mezinárodní fenomén. Celoevropská mobilizace voličstva oponujícího současné či budoucí integraci vytváří „omezující dissensus“ (*constraining dissensus*), tlačící na národní elity (Hooghe a Marks 2009, s. 5). Při zapojení identitární logiky se racionální řešení přesouvají na okraj a adekvátní reakce na krizi nemusí být politicky únosná.

Při pozvolném rozpadu lze očekávat posilování pravomocí národních vlád na úkor supranacionálních institucí, upřednostňování jednostranných před společnými řešeními či nedodržování pravidel a závazků vyplývajících z práva Evropské unie jednotlivými členy.

1.4.3 PROPLÉTÁNÍ SE

Druhý scénář tvrdí, že Evropská unie se patrně bude krizemi proplétat (*muddling through*). To znamená postupné změny stavějící na existující organizační infrastruktuře, *path-dependency* a funkčním spilloveru (Pierson 1996; Boettke et al. 2008). Při upřednostňování řešení založených na zavedených postupech se integrace nemusí nutně posouvat kupředu, ale nedochází ani k rozpadu. Krize může vyvolat změny, které se rozvíjejí postupně po delší dobu. Návrat k již zaběhlým postupům je zapříčiněn nutností rychlé reakce na krizi. V kontextu časové tísně nemusí existovat dostatečný prostor na vytváření nových institucí a představitelé relevantních orgánů budou v takto omezeném rámci hledat lokální řešení, jež jsou považována za v minulosti adekvátní a úspěšná (March 2011, s. 16–18). Podobně jako hraje princip *path-dependency* roli při nabídce diferenciací, i zde již stávající institucionální formy vytváří stabilní a udržitelnou cestu, kterou budoucí rozhodnutí následují. Pokud eventuálně dojde k vytváření nových vládních struktur a uspořádání, ta budou nutně vycházet ze zavedených institucionálních rámců (Olsen 2009; 2010). Kromě omezující role etablovaných struktur při odhalování nových řešení se ovšem organizace také mohou pro tuto konzervativní volbu aktivně rozhodnout. Lze tím nalézt potřebnou stabilitu umožňující krizové období přečkat. Při podobné aktivní volbě se dá také očekávat schopnost určité improvizace a restrukturalizace dosavadních institucí pro dosažení lepší krizové odpovědi. Nejedná se přímo

o zavádění nových orgánů, ale částečné přetváření a hledání inovativních využití pro zavedené postupy (Berk a Galvan 2009).

Argument proplétání je také založen na syntéze liberálního intergovernmentalismu a neofunkcionalismu. Při mezinárodních vyjednáváních o východiscích krize státy nejsou schopné nalézt řešení nad úroveň nejnižšího kompromisu vedoucího k neúplné, nedokonané integraci, jejímž prostřednictvím mohou vznikat nebo být umocňovány krize budoucí (Jones et al. 2015, s. 1012–1013; Jones 2018). Posléze dochází k dalším mezivládním vyjednáváním o integraci s pozitivním, ovšem opět nedokončeným výsledkem, ústícím do další krize. Liberální intergovernmentalismus tedy zachycuje jednání aktérů v krizových momentech, zatímco neofunkcionalismus popisuje propojení jednoho krizového momentu s následujícím. Jones tuto dynamiku nazývá selháváním kupředu (*failing forward*) (Jones et al. 2015; 2021).

Poslední mechanismus hrající roli při proplétání se krizemi je funkční spillover efekt poháněný supranacionálními institucemi. Neofunkcionalistická teorie předpokládá omezené schopnosti prvotních aktérů integrace plně předvídat následky svých rozhodnutí (Haas 1958). Při integraci vznikají nová supranacionální centra moci a aktéři, kteří budou skrze vzájemnou závislost integrační proces ovlivňovat bez ohledu na prvotní záměry. Závislost v jedné oblasti politiky vede k potřebě harmonizovat sousední oblasti kvůli funkčním nedostatkům (například propojení trhu může vést ke sjednocení dopravních standardů). Namísto velkých organizačních změn dochází k postupným, menším úpravám. Integrace tedy získává setrvačnost sama o sobě. Tyto funkční nedostatky ale mohou vést k budoucím krizím (Schmitter 1970). Nedostatečné kompetence evropských orgánů v oblasti, kde vznikají problémy předešlou integrací, vedou k funkčním tlakům na další integraci, často řízeným samotnými supranacionálními institucemi (Webber 2019).

1.4.4 POSTUP KUPŘEDU

Poslední možnou odpovědí EU na krize je postup kupředu (*heading forward*). V tomto případě krize působí jako katalyzátor pro změnu existujících a sporných institucionálních zřízení, jež vede k inovaci a delegaci kompetencí na evropskou úroveň v nových oblastech politiky (Mény 2014; McNamara 2015). Postup kupředu, stejně jako předešlé dva scénáře, je rovněž založen na několika argumentech.

Z institucionálního hlediska dochází ke zpochybňování zavedených vládních zřízení, která mohou za krize selhávat, a jsou kladeny bez kontextu krize nemyslitelné otázky (Emery a Giaouque 2014). Takto kritické momenty mohou vytvářet okna příležitosti pro významné změny politiky a nová organizační řešení nepřípustná za regulérní situace (Kingdon 2011). Padgett a Powell (2012) naopak upozorňují na možnost organizačního kolapsu a šanci pro vytvoření nové struktury na místě té původní. Kolaps je způsoben narušením rovnováhy sil uvnitř organizace – například mezi politickými leadery a technokratickou expertízou, mezi transparentností procesů a jednáním za zavřenými dveřmi nebo reprezentací elektorátu a zájmových skupin v parlamentu. Při krizové situaci také může docházet ke vzniku nových politických oblastí vyžadujících spolupráci, a tedy i nových organizačních struktur uvnitř jejich rámce. Design těchto struktur volá po kreativních řešeních, vůdcovství, inovaci a schopnosti rychle reagovat na nepředvídatelné okolnosti.

Druhým argumentem, na němž postup kupředu staví, je možnost rozsáhlých mezivládních dohod ve stylu liberálního intergovernmentalismu. Pokud evropská integrace vychází z preferencí a relativní vyjednávací síly jednotlivých států, členové se mohou rozhodnout integrovat, jestliže náklady spojené s krizí převyšují náklady vynaložené na užší spolupráci. Mezivládní vyjednávání hraje roli především v oblastech, kde Unie nemá tak široké pravomoci – zahraniční a bezpečnostní politika, sociální a zdravotní politika, vnější imigrace, změny zakládajících smluv – a preference jednotlivých stran u takového vyjednávacího stolu silně ovlivňují zvolená řešení (Moravcsik a Schimmelfennig 2018). Pokud státy s největším vlivem na rozhodování vyhodnotí výrazné posílení integrace jako v jejich zájmu, lze pozorovat skokový pokrok v integraci, mimo jiné skrze změny zakládajících smluv (Moravcsik 1998; Schimmelfennig 2018b). Klíčovou úlohu zde mohou sehrávat domácí zájmové skupiny, jež tlačí na své vlády pro nalezení společného řešení.

Na poslední možný mechanismus postupu kupředu upozorňuje realismus. Ačkoliv neorealismus teoretizuje scénář pozvolného rozpadu Evropské unie, klasický realismus v období krize připouští možnost užší integrace, poháněnou nejsilnějšími evropskými státy. Literatura zmiňuje především Německo a Francii jako „dvojího kooperativního hegemona“ (Pedersen 1998; 2002; Calleo 1998). Tato teorie vnímá mezinárodní spolupráci zejména jako další prostředí pro svádění mocenských bitev

mezi státy, ovšem pokud Německo a Francie společně, třebaže z rozdílných důvodů, posoudí užší spolupráci na kontinentu jako přispívající k dosažení jejich ústředních zájmů, jsou schopné tyto požadavky vnutit ostatním členům. Z jejich iniciativy tedy může docházet k razantnímu postupu kupředu. Na rozdíl od neorealismu klasický realismus pokládá domácí procesy vytváření zahraniční politiky za důležité, a maximalizace vojenské síly, poháněna existencí anarchického prostředí mezinárodních vztahů, tak není automatickým cílem každého státu (Reichwein 2021). Dnešní Německo a Francie se odlišují od Německa a Francie z let 1913 nebo 1938.

Modely krizových reakcí dle Riddervold et al. (2021) připouští tři možné scénáře: (1) pozvolný rozpad (*breaking down*), (2) proplétání se krizí (*muddling through*) a (3) postup kupředu (*moving forward*). Každá z předložených možností předpokládá rozdílné chování evropských supranacionálních institucí a členských států. V kontextu krize COVID-19 a energetické krize lze očekávat převahu jednoho modelu v každém z případů. Nicméně odlišit pozvolný rozpad od alternativ by mělo být snazší než odlišit proplétání a postup kupředu. Rozpad totiž soudí, že se integrace bude vyvíjet negativním směrem – tedy k dezintegraci. Proplétání i postup kupředu naopak ztělesňují užší integraci členských států, ačkoliv rozdílným tempem. Tyto modely se tedy mohou částečně překrývat. I v tomto případě by byla analýza konkrétních krizí přínosná, protože by alespoň pomohla odhalit směr integrace v relevantních oblastech politiky Evropské unie.

2. METODOLOGIE A HYPOTÉZY

2.1 VÝZKUMNÝ RÁMEC

Výzkumný design předložené práce lze shrnout jako případovou studii výkladového (explanačního) typu, přesněji co by Yin nazval „*explanatory case study*“ (2017, s. 228). Výkladové případové studie neslouží pouze k objevování a popisování nových fenoménů, ale mohou být použity k vysvětlení kauzálních mechanismů a v některých výzkumech i k vytváření teorie nové. Dobře provedený výzkum takového druhu vyžaduje přesný popis zkoumaného případu, zohlednění alternativních vysvětlení a závěry založené na věrohodných výkladech odpovídajících pozorovaným faktům (Mills et al. 2009, s. 371). Cílem je odpovědět na otázky, jak a proč nastaly určité výstupy. Yin tvrdí (2017, s. 221), že výkladová případová studie vyniká v testování několika konkurenčních vysvětlení pro zkoumané dynamiky či události. Hlavním cílem této práce je odhalit, který ze tří modelů odpovědí Evropské unie na krizi nejlépe vysvětluje její reakce na krizi COVID-19 a energetickou krizi. Jedná se tak o vícepřípadovou studii se dvěma případy – COVID-19 a energetická krize. Modely pozvolného rozpadu, prolétání se a postupu kupředu slouží jako alternativní teorie pro vysvětlení chování Unie v těchto nelehkých situacích. Empirické poznatky případových studií lze poté použít v teoretických diskurzích pro zhodnocení relevance určitých teoretických rámců a k jejich úpravě (Blatter a Blume 2008, s. 343). Při teoretické inovaci je ceněna možnost případových studií aplikovat širší sadu (za určitých podmínek poměrně abstraktních) teorií na konkrétní empirické údaje.

Jádro případové studie nepochybně tvoří výzkumníkem zvolené případy analýzy. Jejich výběr závisí na výzkumných otázkách a je následně nutné případy jasně vymezit, aby nedocházelo k nejednoznačnosti a nejasnosti (Yin 2017, s. 62–67). Diplomovou prací stanovený výzkumný cíl tento úkol poměrně usnadňuje. Protože záměrem je vysvětlit, jak Evropská unie reaguje na krizové situace, výběr případů byl zaměřen na tyto literaturou identifikované krizové momenty. Mimo COVID-19 a energetickou krizi mohly být rovněž zvoleny jiné tíšňové okolnosti Unie. Ovšem zkoumat například krize z minulého století by šlo přímo proti úmyslům práce, jež aspiruje na obohacení literatury evropské integrace o nedostatečně probádané případy.

Rovněž ostatní krize posledních 15 let již našly v akademické sféře integračních a diferenciacních teorií četné zastoupení. Krizi eurozóny (např.: Schimmelfennig 2014; 2015; Jones et al. 2015; Börzel a Risse 2018), migrační krizi (např.: Scipioni 2018; Genschel a Jachtenfuchs 2018; Schimmelfennig 2018b; 2020; Hooghe a Marks 2019), Brexit (Schimmelfennig 2018a; 2018b; Kuhn 2019; Gänzle 2019; Leruth et al. 2019) i krizi právního státu (např.: Kelemen 2019; Emmons a Pavone 2021; Jones et al. 2021; Raube a Costa Reis 2021) lze najít v hojném počtu prací a byly taktéž podrobeny aplikaci modelů krizových reakcí dle Riddervold et al. (2021). Covidové a energetické krizi prozatím nebylo dostáno stejné hloubky analýzy, nepochybně zapříčiněno aktuálností obou situací. Přesto je ovšem možno nalézt první studie krizové reakce Unie na COVID-19 v kontextu evropské integrace (např.: Genschel a Jachtenfuchs 2021; Greer et al. 2021; Ferrara a Kriesi 2022). Tyto analýzy nicméně buď neaplikují zvolený teoretický rámec, nebo trpí informačními nedostatky spojenými s dobou provádění výzkumu. Diplomovou prací zvolené případy jsou tedy logickým dalším krokem v analýze oborů evropské integrace a diferenciacce a jejich porozumění obohatí dané teorie novými empirickými poznatky.

Za efektivní nástroj pro testování teorií v případové studii je považována metoda shody (*congruence method*⁷) (Drulák 2008, s. 18; Kořan 2008, s. 43). Metoda shody je použitelná tehdy, když zkoumaná teorie předpokládá vztah mezi hodnotami nezávislé a závislé proměnné. Problémem ovšem může být nutnost vysoké úrovně určitosti a vnitřní konzistence teorie, potřebné pro dosažení dostatečné specifičnosti předpovědi. Při splnění této podmínky analytik zjistí hodnotu nezávislé proměnné a konzultuje teorii pro predikci závislé proměnné. Pokud jsou výsledek a predikce shodné, lze předpokládat existenci příčinného mechanismu.

Metoda shody se ovšem soustředí zejména na zkoumání konkrétních proměnných. Při studiu poměrně abstraktních konceptů jako integrace a diferenciacce je nutné brát v potaz i další okolnosti. Práce se tedy přiklání k přístupu, jež je Blatterem a Blumem (2008) nazýván jako analýza shody (či kongruenční analýza, anglicky *congruence analysis*). Kongruenční analýza se od metody shody liší svými dedukcemi, jež nejsou limitované na předpoklady kovariance mezi závislými a nezávislými proměnnými. Naopak, předpoklady teorie by měly být široce pojaté

---

⁷ Yin (2017, s. 224–228) nazývá podobnou metodu „porovnávání vzorců“ (*pattern matching*).

a obsahovat jak předpovědi proměnných, tak i kauzálního procesu (tedy posloupnosti činností a událostí) (Blatter a Blume 2008, s. 326). Chování důležitých aktérů, jejich motivace a vnímání okolního prostředí, relevantní strukturální faktory či jiné fundamentálně důležité součásti teorie mohou být v predikcích zahrnuty. Jak bylo zmíněno v kapitole 1.4, práce očekává možné překrytí mezi modely proplétání a postupu kupředu, založené na sdíleném předpokladu užší integrace. Cílem tedy není jednoznačná falzifikace modelů v každém ze dvou případů, ale je užíváno přístupu založeného na komplementárních teoriích (Blatter a Haverland 2012, s. 145). Takový přístup počítá s teoriemi vedoucími k vzájemně se doplňujícím závěrům a pluralita teorií nepředstavuje zdroj zmatku a nejistoty, ale spíše poskytuje základ pro komplexnější vysvětlení a rovněž koncepční a praktické inovace. Záměrem při srovnávání aplikovaných modelů je tedy testování relativní síly těchto modelů a určení nejsilnějšího z nich.

Předností případových studií je možnost detailního zpracování určitého fenoménu. Toto zaměření výzkumníkům umožňuje širší kolekci a hlubší analýzu dat než jiné výzkumné rámce. Triangulace dat, tedy užití více zdrojů dat, zvyšuje věrohodnost a přesnost jakýchkoliv objevů či závěrů případovou studií učiněných a pomáhá potlačit výzkumníkovu zaujatost (*researcher bias*) (Yin 2017, s. 172). Tato diplomová práce především spoléhá na primární zdroje dat sekundárního práva Evropské unie a dalších relevantních dokumentů evropských institucí, obdržených z portálu EUR-Lex. V rámci krize COVID-19 se jedná především o dokumenty v oblasti zdravotnictví od roku 2020. Pro energetickou krizi jsou relevantní obzvláště dokumenty od druhé poloviny roku 2021 do května 2023 se zaměřením na energetický trh. Samozřejmostí je zahrnutí souvisejících vyjádření státníků a představitelů evropských institucí a jejich kvalitativní obsahová analýza (Schreier 2014; Drisko a Maschi 2016). Tyto primární zdroje jsou doplněny o relevantní akademickou literaturu a mediální výstupy. Jasným zlepšením analýzy by bylo zahrnutí rozhovorů s pověřenými osobami, jež by mohly pomoci objasnit vyjednávací procesy mezi členy a motivace jednotlivých aktérů. Toto ovšem není při podmínkách diplomové práce možné.

Protože samotné teoretické předpoklady kongruenční analýzy mohou obsahovat předpovědi kauzálního procesu, je rovněž nutné se tomuto procesu věnovat.

Linka dělicí kongruenční analýzu od rozboru procesu (*process tracing*) (Kořan 2008, s. 44–45) je poměrně tenká, a práce tedy částečně využívá tuto analytickou techniku pro prozkoumání mechanismů stojících za vznikem výstupů. Rozbor procesu je zejména přínosný pro aplikaci teorie nabídky a poptávky diferenciací, kde pomáhá porozumět konstelacím státních preferencí, závislostí a kapacit při mezinárodních vyjednáváních.

2.2 HYPOTÉZY

Hypotézy v kongruenční analýze specifikují předpokládaná kauzální spojení mezi konstitutivními koncepty užívaných teorií. Na rozdíl od korelačních studií jsou tyto hypotézy jeden stupeň abstrakce nad empirickými pozorováními. Blatter a Haverland (2012, s. 160) teoretická očekávání s konkrétními empirickými částmi nazývají „predikce“. Tato práce následuje většinu kongruenčních studií skrze *ex ante* formulaci hypotéz (Blatter a Haverland 2012, s. 185–187). Inference konkrétních pozorování na abstraktní úroveň hypotéz je prováděna až při analýze a interpretaci dat.

Předchozí kapitoly týkající se modelů krizových reakcí (K) a teorie nabídky a poptávky diferenciací (D) již implicitní hypotézy obsahovaly. Pro přesnost je ovšem zde diplomová práce explicitně formuluje, nejprve na základě modelů krizových reakcí:

K1: Odpovědi EU na krizi je dezintegrace či totální rozpad konkrétních politik, zapříčiněný intenzivními distribučními konflikty mezi členskými státy s asymetrickými preferencemi a vyjednávací silou. Existující napětí zabraňuje vládám spojit své síly k řešení krize.

K2: Odpovědi EU na krizi jsou postupné úpravy předchozích politik bez kompletních revizí či jejich dezintegrace. Závislost na předchozím vývoji evropských institucí ztěžuje změnu politik i přes možnou zřejmou omezenou účinnost.

K3: Odpovědi EU na krizi jsou významné úpravy a změny uvnitř integrovaných politických oblastí či integrace oblastí doposud neintegrovaných. Dochází k vytváření nových politických struktur a převádění národních kompetencí na nadnárodní úroveň.

Z teorie nabídky a poptávky diferenciací jsou poté postulovány tyto hypotézy:

D1: K diferenciaci dochází za podmínek heterogenity preferencí, závislosti a kapacit mezi státy a zároveň při existenci dostatečně velkých skupin insiderů a outsiderů, co nejmenší přítomnosti externalit a předešlých institucionálních nastaveních podporujících diferenciaci.

D2: K uniformitě dochází za absence heterogenity preferencí, závislosti a kapacit mezi státy a zároveň při nedostatečné velikosti skupin insiderů a outsiderů, existenci externalit a předešlých institucionálních nastaveních podporujících uniformní integraci.

Předními jednotkami analýzy jsou členské státy a supranacionální instituce Evropské unie. V kontextu teoretického a výzkumného rámce lze tedy předpokládat zapadání dílčích částí odpovědí na krizi do kategorií určených dvěma dimenzemi – význačnost jednoho ze tří krizových modelů a existence či absence diferenciaci. Na konci každé empirické kapitoly je prezentována tabulka ve stylu tabulky 2, obsahující jednotlivá důležitá rozhodnutí přijatá Evropskou unií v období zkoumaných krizí. Sloupce tabulky určují, který model je daným opatřením nejpřesněji reprezentován, zatímco řádky opatření rozřazují dle výskytu diferenciaci. Pro ilustraci: opatření přijaté Evropskou unií, jež představuje částečnou dezintegraci určité oblasti politiky, odpovídající hypotéze K1 (a tedy modelu 1), a jež se zároveň vztahuje pouze na část členských států, by bylo zařazeno do první buňky – model 1; diferenciaci ano. Teoreticky by se například mohlo jednat o výstup určité skupiny států ze schengenského prostoru.

Tabulka 2: Styl rozdělení částí krizových odpovědí na základě krizových modelů a přítomnosti diferenciaci

	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
DIFERENCIACE ANO	<ul style="list-style-type: none"> Zmíněný teoretický příklad 		
DIFERENCIACE NE			

Následující empirické kapitoly jsou koncipovány chronologicky – nejprve je analyzována reakce na krizi COVID-19, za níž následuje analýza krize energetické.

3. EMPIRICKÁ ANALÝZA

Obě empirické kapitoly postupují analogickým způsobem. Na počátku je shrnut dosavadní stav integrace v oblasti politiky relevantní pro danou krizi (veřejné zdraví a energetický trh). Následně je analyzován postup evropské krizové odpovědi od první reakce unijních institucí či národních států na evropské úrovni až po nejaktuálnější společná evropská ustanovení do května 2023. Na konci každé kapitoly pak dochází k diskuzi, která propojuje empirické poznatky s prací zvoleným teoretickým rámcem. Je zhodnocena použitelnost jednotlivých modelů krizové odpovědi a jejich explanační síla. Absence či přítomnost diferenciací je vysvětlena skrze teorii nabídky a poptávky diferenciací.

3.1 COVID-19

3.1.1 DOSAVADNÍ STAV INTEGRACE

Před zkoumáním samotné reakce Evropské unie na vypuknutí pandemie COVID-19, jež zapříčinila širokosáhlou krizi napříč sektory zdravotnictví, sociální politiky a hospodářství včetně centra evropské integrace – vnitřního trhu, je vhodné nastínit situaci evropské integrace v poli veřejného zdraví na samotném počátku této krize, tedy počátku roku 2020. Napříč historií evropské integrace byla politika veřejného zdraví využívána členskými státy především pro ospravedlnění přijímání opatření v souladu s článkem 36 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále TFEU⁸), udávajícím podmínky, za kterých lze omezit práva svobodného pohybu zboží, služeb a osob uvnitř evropského vnitřního trhu. Ačkoliv legálnost takto argumentovaných výjimek posuzovali evropští soudci, jednalo se čistě o ochranu jednotlivých národních občanů, nikoliv evropské populace jako celku. Soudci navíc nahlíželi na podobná ospravedlnění skepticky díky precedentnímu rozsudku Evropského soudního dvora ve sporu mezi Francií a Německem známého jako *Cassis de Dijon*⁹ (Greer a Jarman 2021, s. 26). Německé autority se domnívaly, že smí zakázat dovoz francouzského likéru na základě ochrany veřejného zdraví, protože vzhledem k jeho charakteru mohlo docházet k podceňování obsaženého množství alkoholu, vedoucímu k nadměře opilství. Soudní dvůr rozhodl, že takto odůvodněná výjimka není pro omezení jedné ze svobod pohybu dostatečná, přiznává vítězství Francii. Od té doby byla většina

⁸ Vycházející z anglického *Treaty on the Functioning of the European Union*.

⁹ Rozsudek 120/78 Evropského soudního dvora.

regulací zasahujících do veřejného zdraví přijata jako vedlejší produkt jiných oblastí politiky – například obchodu, vnitřního trhu či pracovněprávních předpisů (Brooks a Guy 2021). Často k takové nepřímé integraci docházelo skrze potřebu řešit problémy přesahující národní hranice, jako epidemie AIDS, nebo zejména kontaminace hovězího masa nemocí šílených krav vedoucí ke vzniku nové varianty Creutzfeldtovy–Jakobovy nemoci¹⁰ (Farrell 2005). I tato prominentní epizoda integrace veřejného zdraví byla nicméně omezena primárně na oblasti bezpečnosti potravin a veterinárního zdraví, jež mohly být integrovány na základě zemědělství a ochrany spotřebitele díky jejich silnému zastoupení v zakládajících smlouvách.

Lisabonská smlouva nepřinesla v oblasti veřejného zdraví žádné razantní změny. Nyní článek 168 TFEU jasně zdůrazňuje kompetence členských států a Unii přikládá funkci doplňování činností členů a podněcování jejich spolupráce v určitých oblastech (zejména sledování přeshraničních zdravotních hrozeb). Odstavec 5 čl. 168 navíc razantně klade důraz na svrchovanost států: „Evropský parlament a Rada mohou...přijmout pobídková opatření určená k ochraně a zlepšování lidského zdraví...s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států“ (čl. 168(5) TFEU). Podobný „zákaz vstupu“ je uveden i v odstavci 7: „je uznávána odpovědnost členských států za stanovení jejich zdravotní politiky a za organizaci zdravotnictví a poskytování zdravotní péče...jakož i rozdělování na ně vyčleněných zdrojů“ (čl. 168(7) TFEU). Evropské instituce tedy nemají právo členům zasahovat do vnitřních systémů poskytování zdravotní péče a ani nařizovat přesná řešení přeshraničních hrozeb. Nezpůsobilost regulovat ovšem neznamená nezpůsobilost monitorovat a na základě obsahu čl. 168 bylo v roce 2005 spuštěno Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC¹¹). Jedná se o malou agenturu sídlící ve Stockholmu s úkoly být spojovacím centrem standardizujícím postupy a data a zdrojovým centrem budujícím kapacity a odborné znalosti. Aktivity této organizace mohou být přínosné zejména pro menší členy s drobnějšími kapacitami, aniž by byla ohrožena autonomie silnějších členských států (Greer a Jarman 2021, s. 34).

---

¹⁰ Tento problém lze dobře vysvětlit neofunkcionalistickou teorií. Integrace evropských potravinových řetězců razantně předstihla relevantní regulační systémy a zemědělský sektor implementoval praktiky, o nichž veřejnost, a často ani regulátoři, nevěděla. V tomto případě byla klusavka, nemoc postihující ovce, přenesena na dobytek skrze masokostní moučku obsahující nejen ovce, ovšem i samotný dobytek. Zvířecí patogen se tak dostal do lidského potravinového řetězce a vznikla nová varianta CJD. Integrace v oblasti výroby potravin tedy vytvořila poptávku po evropských řešeních nových evropských problémů (Greer et al. 2021, s. 751).

¹¹ Z anglického *European Centre for Disease Prevention and Control*.

Supranacionálním centrem evropských institucí pro veřejné zdraví bylo DG SANTE – Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin. Toto poměrně malé ředitelství s primárním sídlem v Lucemburku celkově operuje skrze čtyři exekutivní agentury – mimo ECDC i Evropskou agenturu pro léčivé přípravky (EMA¹²). Zatímco některé z těchto agentur pracují pro více DG, EMA operuje ve vlastní, vysoce institucionalizované oblasti regulace léčiv (Greer a Jarman 2021, s. 35–36). Se svými 280 zaměstnanci v roce 2019 byla ECDC tedy nejdůležitější agenturou spojenou s DG SANTE. Tyto slabé pravomoci doplňovalo zaměření Junckerovy komise na potravinovou bezpečnost na úkor veřejného zdraví, a v roce 2019 tak nepřekvapivě docházelo k zásadním debatám o tom, zda v nové Evropské komisi vůbec komisař pro zdravotnictví bude mít své místo. V „bílé knize o budoucnosti Evropy“, publikované Komisí v roce 2017, lze explicitně nalézt návrhy na vynechání oblasti zdraví z evropské agendy: „EU27 naopak přestává být aktivní v těch záležitostech, v jejichž případě se řešení na úrovni EU považuje za méně přínosné...[t]o se týká oblastí, jako je regionální rozvoj, *veřejné zdraví*, nebo určité oblasti zaměstnanosti a sociální politiky“ (Evropská komise 2017, autorova kurzíva). Nastupující předsedkyně von der Leyen, studovaná lékařka, ovšem DG SANTE dokázala zachovat a novému komisaři Kyriakides, na rozdíl od předešlého komisaře, uložila ambicióznější soubor cílů (von der Leyen 2019).

Evropská role při reakcích na katastrofy, včetně pandemií, reflektovala tuto konstelaci. Úkolem EU byla zejména koordinace prostředků členských států (např. zapůjčení hasičské techniky mezi státy v případě požárů) a posilování spolupráce mezi vnitrostátními orgány civilní ochrany skrze tzv. mechanismus civilní ochrany EU, založený na čl. 196 a 214 TFEU. Tento mechanismus je zajímavý zapojením několika nečlenských států¹³ do jeho fungování, představujícím případ externí diferenciaci. V roce 2019 byl mechanismus obohacen o rescEU, nové zařízení s úkolem vytvářet evropské rezervy prostředků jako hasičská letadla a helikoptéry, letadla pro zdravotní evakuaci a zejména zásoby zdravotnického materiálu a polních nemocnic. Cílem rescEU bylo fungovat jako krajní možnost odezvy v kritických situacích, kdy stávající kapacity na vnitrostátní úrovni a další předem vyčleněné

---

¹² Z anglického *European Medicines Agency*.

¹³ Jedná se o Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Černou Horu, Island, Norsko, Severní Makedonii, Srbsko, Turecko a Ukrajinu.

kapacity nemohou zajistit účinnou odezvu na různé druhy katastrof (Evropský parlament a Rada EU 2019, odst. 14). Rozvoj vlastních kapacit ale nepostupoval příliš rychle, a rescEU tedy opět hrál především koordinační a informační roli (Greer et al. 2021, s. 753).

Pandemie H1N1 pak vedla Unii ke snaze posílit kupní sílu členů při získávání pandemických léků a vakcín (McEvoy a Ferri 2020; Riddervold et al. 2022, s. 726). Článek 5 rozhodnutí 1082/2013/EU umožňuje orgánům Unie a členským státům společně zadávat veřejné zakázky za účelem předběžného nákupu lékařských protiopatření pro vážné přeshraniční zdravotní hrozby (Evropský parlament a Rada EU 2013b). I tento mechanismus je externě diferencován díky zapojení států EEA a dalších¹⁴. Nicméně se jedná o dobrovolnou iniciativu. Státy nemají povinnost se společných nákupů účastnit.

Na počátku roku 2020 kombinací těchto faktorů a procesů měla tedy Evropská unie pravomoci koordinovat odpovědi na nakažlivá onemocnění skrz ECDC, poměrně úzký institucionální rámec pod Evropskou komisí a spojení veřejného zdraví s reakcemi na katastrofy díky mechanismu civilní ochrany EU. Veřejné zdraví bylo takto velmi mělce integrované především uniformním stylem, ačkoliv šlo nalézt drobné prvky externí diferenciaci. Protože krize COVID-19 ovšem tvrdě zasáhla i sektory mimo zdravotnictví, integrace v jiných oblastech, jak bude brzy jasné, hrála při odpovědi Unie rovněž zásadní roli.

3.1.2 POČÁTEK KRIZE

Dne 31. prosince 2019 oznámila Čína Světové zdravotnické organizaci (WHO) sérii respiračních infekcí ve městě Wu-chan. Hlášení prvního úmrtí na tuto infekci proběhlo 11. ledna 2020. Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin 9. ledna prostřednictvím ECDC otevřelo varovné upozornění. Agentura ve stejný den zveřejnila svou první zprávu¹⁵ (ECDC 2020d). Svůj úkol hodnocení rizik infekcí ECDC plnila s rychlostí a již 17. ledna zveřejnila první aktualizaci¹⁶. Pravděpodobnost přenosu nemoci do EU ovšem považovala za nízkou (ECDC 2020a), zatímco země jako Francie a Itálie měly důvod být nervózní z důvodu přímých leteckých spojení do

---

¹⁴ Mimo státy Evropského hospodářského prostoru se k mechanismu do dubna 2020 přidaly: Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Severní Makedonie, Srbsko a Velká Británie.

¹⁵ Jednalo se o zprávu typu „*Threat Assessment Brief*“.

¹⁶ Zde se jednalo o první zprávu typu „*Rapid Risk Assessment*“.

postíženého čínského velkoměsta. O několik dní později ECDC zvýšila hladinu tohoto rizika na střední úroveň (ECDC 2020c) a po odhalení prvních případů ve Francii uklidňovala tím, že „jejich [prvních případů] identifikace dokazuje, že detekce a potvrzování nového viru ve Francii funguje, což dokládá vysokou připravenost zamezit a kontrolovat další infekce“ (ECDC 2020b). Mimořádné setkání unijních ministrů zdravotnictví 13. února bylo proti zákazu vstupu čínských občanů do EU a vyzdvihovalo důležitost volného pohybu uvnitř EU, ovšem ministři si v rámci širší evropské strategie přislíbili spolupráci sdílením informací, prostředků a vybavení (Rada EU 2020). Gaub a Boswinkel (2020) podotýkají, že pravděpodobnost přenosu viru do Evropy byla nejspíše ECDC vnímána přesně, nicméně smrtelnost a rychlost šíření viru byly podceněny jak médii, tak rozhodovacími orgány¹⁷. Na konci února Itálie začala uzavírat silně zasažené regiony a trpět nedostatkem zdravotnických roušek a dezinfekčních přípravků na ruce (Parodi et al. 2020). Ačkoliv Komise neviděla žádný „přímý scénář pro pozastavení Schengenu“ (Euractiv 2020b), začalo docházet k drobným omezením mezinárodního pohybu uvnitř Unie, když například rakouská pohraniční stráž zastavila vlak z Itálie kvůli cestujícím vykazujícím symptomy onemocnění.

Řím 28. února aktivoval zmiňovaný mechanismus civilní ochrany EU pro získání nedostatkových zdravotnických pomůcek. Odpovědí Unie bylo ticho. Mechanismus spolupráce členských zemí je k ničemu v momentech egoismu a prioritizace národních zájmů. RescEU totiž žádné prostředky nevlastnil, pouze udržoval seznam vybavení, jež by státy v případě nouze mohly sdílet. Tento systém nemohl fungovat, když byli všichni členové vystaveni stejnému riziku naráz (Brooks et al. 2021). Buď se již nacházeli v hluboké krizi, nebo se obávali jejího brzkého příchodu, a neměli tak zájem jakékoliv přebytky vybavení sdílet s jinými státy v nouzi (Herszenhorn et al. 2020). Solidaritu nahradily národní zájmy – na počátku března Francie znárodnila soukromé zásoby roušek, zatímco Česká republika, Německo a Polsko zakázaly vývoz veškerého zdravotnického materiálu. Když první přistávající letadla s pomocí pro Itálii byla ruská a čínská, na pověst Unie padl temný stín, signalizující nejednotu a nekonzistentnost s unijní zahraniční politikou. Přes kritické

---

¹⁷ Podle autorů lze toto vysvětlit tím, že vnímání hrozby nemusí vždy postupovat stejným tempem jako hrozba samotná. Dalším faktorem mohla být předešlá zkušenost s onemocněním SARS a prasečí chřipkou. Obě tyto hrozby nakonec byly v Evropě mnohem menším problémem, než se očekávalo (Gaub a Boswinkel 2020, s. 4).

reakce na zasedání Rady 6. března (Agence Europe 2020) v průběhu měsíce ostatní členové zákazy exportu napodobili. Negativní mediální obraz EU byl ještě více utvrzován vzájemnou konfiskací zdravotnických pomůcek mezi některými zeměmi. Tato prvotní selhání se vyznačují podobností modelu pozvolného rozpadu. Unie neiniciovala novou integraci a dosavadně existující mechanismy spolupráce nefungovaly.

Naprosto jasná hrozba dezintegrace ovšem pramenila z unilaterálních uzavírek státních hranic. Rakousko 7. března uzavřelo hraniční přechod s Itálií. O týden později, po označení Evropy za nové epicentrum pandemie Světovou zdravotnickou organizací, začali uzavírat hranice i další členové. Tato opatření se lišila přesnými podmínkami, délkou uzavření a také tím, kterých národností se omezení týkala. Do konce měsíce restriktive na hranicích zavedly všechny země EU kromě Irska (Dumbrava a Sabbati 2020). Zákazy vývozu, konfiskace zdravotnického materiálu a omezení vnitřních hranic Schengenu přímo zasáhly samotné jádro EU – vnitřní trh, založený na čtyřech svobodách pohybu. Evropská reakce se v tuto chvíli naprosto jasně vykazovala modelem pozvolného rozpadu, vysvětlitelným především neorealistickeou teorií. Zájmy kooperujících států se za krizové situace změnilly a namísto spolupráce došlo ke snaze zajistit své vlastní hranice, a hlavně bezpečnost svých občanů. Vysvětlující síla postfunkcionalismu v této situaci zaostává. Oproti „omezujícím dissensu“ evropských občanů volali po „více Unie“ a lepší koordinaci na nadnárodní úrovni¹⁸ (Zalc a Maillard 2020).

Oblast vnitřního trhu, na rozdíl od veřejného zdraví, přiznává Evropské unii mnohem širší kompetence. Přesto zastavit obnovování vnitřních hranic nebylo prakticky možné, protože státy uplatňovaly výjimku z práva EU dle výše zmiňovaného čl. 36 TFEU o veřejném zdraví¹⁹ a rovněž protože i v případech protiprávního jednání měla Komise k dispozici pouze politickou sílu či zdlouhavá soudní řízení. Komisní přesvědčovací snahy o potřebě koordinovaného řešení i tak začaly postupem času přinášet své ovoce. Omezení vývozu začala být rušena a Komise svým sdělením instruovala státy k vytvoření tzv. „zelených pruhů“ pro

---

¹⁸ V průzkumu veřejného mínění napříč státy EU zadaného Evropským parlamentem na konci dubna 2020 odpovědělo 69 % respondentů pozitivně na dotaz, do jaké míry souhlasí s tvrzením, že „EU by měla mít více kompetencí pro vypořádávání se s krizemi jako koronavirová pandemie“ (Zalc a Maillard 2020, s. 30).

¹⁹ Omezení schengenského prostoru zase umožňují články 25–35 Schengenského hraničního kodexu.

nákladní dopravu a umožnění přeshraničního pohybu pracovníků v kritických odvětvích (Evropská komise 2020g). Namísto soustředění na vnitřní hranice EU se Komise snažila přesunout omezení na hranice vnější. Opatření ze 14. března dočasně zavedlo povinnost žádat domovskou zemi o povolení před vývozem nezbytného zdravotnického vybavení mimo EU (Evropská komise 2020l). O dva dny později Komise navrhla, a Evropská rada další den podpořila, dočasné omezení cest do EU, jež nejsou „nezbytně nutné“ (Evropská komise 2020b). Rapidní tempo rozhodování bylo podtrženo tím, že podobné omezení zavedené Spojenými státy bylo jen pár dní zpět kritizováno předsedy obou evropských institucí (von der Leyen a Michel 2020). Komise svůj obrat směrem k externí hranici dokončila návrhem na harmonizaci pravidel pro ochranu evropských strategických odvětví před přímými zahraničními investicemi (Evropská komise 2020k). Jednalo se především o oblast zdravotnictví, ale zahrnuty byly i lékařský výzkum, bio-technologie a infrastruktura. Cílem úpravy tohoto nařízení bylo minimalizovat „potenciální škodlivý dopad na schopnost EU uspokojit zdravotní potřeby svých občanů“ (ibid.). Převzetí aktiv v těchto odvětvích bylo vnímáno jako nebezpečí pro celou Unii, a jednalo se tak o další signál apelace Komise na celoevropské pojetí krize.

Členské státy si časem začaly uvědomovat možné výhody společného postupu a po neúspěšném honu na zdravotnický materiál se 25 zemí zapojilo do společného zadávání veřejných zakázek. První objednávky osobních ochranných prostředků²⁰ byly zadány 17. března (Evropská komise 2020j), ovšem tento proces se ukázal být těžkopádným. Informace o potřebných materiálech byly vládami zasílány se zpožděním, a když se společné zakázky konečně připravily, celosvětové zásoby již trpěly značnými omezeními (Forman a Mossialos 2021, s. 62). Komise reagovala rychle a přijala předpisy umožňující vytvoření nouzových centrálních zásob (ventilátory, ochranné pomůcky, léky atp.) prostřednictvím rescEU, jež by byly členům k dispozici při krizových situacích (Evropská komise 2020i). Zásoby mají být skladovány na území několika různých států pro maximalizaci rychlosti distribuce a minimalizaci rizika. Ačkoliv rozpočet mechanismu zůstal stejný, jednalo se o první posílení existujících unijních institucí.

---

²⁰ Především masky, rukavice, ochranné brýle, ochranné štíty, chirurgické masky a kombinézy.

Vnitrostátní i mezinárodní omezení pohybu členskými státy mělo za následek utlumení ekonomické aktivity. Brzy bylo evidentní, že kromě zdravotní krize se Unie bude muset vypořádávat i s krizí hospodářskou. Evropská centrální banka (ECB) představuje prvního ochránce eura a hospodářství eurozóny jako celku. Již 12. března oznámila rozšíření svého programu kvantitativního uvolňování (QE²¹) o € 120 mld. Nicméně při tiskové konferenci o tomto rozhodnutí prezidentka ECB Lagarde finanční trhy uvedla do rozpaků svými slovy: „nejsme [ECB] tady od toho, abychom uzavírali spready²². To není funkcí ani posláním ECB“ (Lagarde 2020). Akciové trhy prudce klesly, zatímco výpůjční náklady jižních členů Unie naopak prudce vzrostly kvůli nárůstu nedůvěry v odhodlání ECB podpořit slabší dlužníky eurozóny. Pod tímto tlakem se za své vyjádření Lagarde omluvila (Arnold 2020) a již 18. března bylo oznámeno další masivní rozšíření QE pod novým nouzovým pandemickým programem nákupu aktiv (PEPP²³) o € 750 mld. (ECB 2020). Program byl navržen flexibilně pro možnost přizpůsobení nákupů podle národních potřeb a žádný ze států nebyl na rozdíl od předešlých programů vyloučen. V průběhu roku byl jeho limit dvakrát navýšen na celkových € 1 850 mld. a nákup aktiv nakonec skončil až v březnu 2022. Oproti krizi eurozóny se ECB pozoruhodně odchýlila od zavedené praxe pobízení fiskálních orgánů k akci skrze zadržování peněžního stimulu (Henning 2016).

Mezitím Evropská komise navrhla vznik investiční iniciativy pro reakci na koronavirus (CPII²⁴) (Evropská komise 2020a) o objemu € 37 mld., pocházejících z nevyčerpaného financování pro evropské strukturální a investiční fondy uvnitř evropského rozpočtu²⁵. Mělo tak dojít k urychlení všech investic souvisejících s pandemií. Ovšem k rozdělování prostředků docházelo dle formátu Fondu soudržnosti namísto akutní potřeby. Komise se tímto úspěšně pokusila vyhnout zdoluhavým debatám o přerozdělování mezi státy a Rada návrh schválila již na konci měsíce. Počátkem dubna také Komise navrhla, a Rada v květnu přijala, zřízení

---

²¹ Z anglického „*quantitative easing*“. Tato monetární strategie spočívá v nákupu vládních cenných papírů centrální bankou za účelem uvolnění finančních podmínek, zvýšení likvidity trhu a podpory poskytování úvěrů soukromými bankami (Joyce et al. 2012).

²² Spread je rozdíl mezi nákupní a prodejní cenou stejného cenného papíru nebo aktiva. Poptávková cena (bid) je nejvyšší cena, kterou je kupující ochoten za aktivum zaplatit, zatímco nabídková cena (ask) je nejnižší cena, kterou je prodávající ochoten akceptovat.

²³ Z anglického *Pandemic Emergency Purchase Programme*.

²⁴ Z anglického *Corona Response Investment Initiative*.

²⁵ Konkrétně se jednalo o přebytky z Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Fondu soudržnosti a Evropského námořního a rybářského fondu.

evropského nástroje pro dočasnou podporu na zmírnění rizik nezaměstnanosti v mimořádné situaci (SURE²⁶) (Evropská komise 2020d). Nástroj využíval finančních záruk, jež se členské státy zavázaly poskytnout do rozpočtu EU v souladu s jejich příslušným podílem na evropském HDP. Komise si tak mohla vypůjčit až € 100 mld. na kapitálových trzích a skrze půjčky peníze, po schválení kvalifikovanou většinou Rady, poskytnout státům na financování krátkodobých pracovních programů ke stabilizaci úrovně zaměstnanosti. Platnost tohoto instrumentu byla ukončena na konci roku 2022 a právě jeho časová omezenost ho činila přijatelným pro bohatší členy (Tesche 2022, s. 487). Někteří autoři ho označili za „významnou inovaci“ a ztělesnění „tlumiče šoků“, které Evropská měnová unie potřebuje (Dimitrakopoulos a Lalis 2022, s. 1403). S odstupem času je možno ovšem konstatovat, že objem SURE nebyl pro několik následujících koronavirových vln dostatečný, a o rozsahu jeho významnosti lze tak pochybovat. Nicméně hlavní výhodou SURE byla ukázka schopnosti Unie vytvořit výpůjční kapacitu a vydat společná bezpečná aktiva skrze řádný legislativní postup namísto mezivládní dohody, jako tomu bylo v případech Evropského nástroje finanční stability a Evropského stabilizačního mechanismu (Claesys 2020).

Multi-faktorové narušení fiskální správy na počátku dubna nepřekvapivě vedlo Unii k aktivaci tzv. obecné únikové doložky Paktu o stabilitě a růstu (Evropská komise 2020c). Členské státy se mohou v zájmu řešení ekonomických důsledků pandemie odchýlit od uplatňovaných rozpočtových požadavků, a získávají tak manévrovací prostor odpovídající rozsahu krize při provádění fiskální politiky. Ukončení platnosti doložky bylo naplánováno na konec roku 2022 (Evropská komise 2023a). Komise si nicméně uvědomuje obtížnost návratu k originálnímu rámci správy ekonomických záležitostí EU v postpandemické realitě (Evropská komise 2023a, s. 1–2) a pracuje na jeho reformě. Nový rámec by měl být založen na posouzení rizik rozlišujícím mezi jednotlivými zeměmi na základě jejich problémů v oblasti veřejného dluhu. Členské státy by měly mít větší volnost při stanovování postupu fiskální korekce, což by mělo posílit odpovědnost jednotlivých států (Evropská komise 2022a). V budoucnu lze tedy očekávat změny ve fiskální politice EU, avšak skrze úpravy existujících nástrojů.

---

²⁶ Z anglického *European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency*.

3.1.3 SPOR O KORONABONDY

S postupným vývojem krize začínalo být patrné, že dosavadně přijatá opatření nebudou na zmírnění ekonomických dopadů dostatečná. Vyjednávání o společném fiskálním řešení mezi státy pokračovala a centrum dění se přesunulo do Evropské rady. Na stole ležely dva možné scénáře. Prvním z nich bylo využití Evropského stabilizačního mechanismu (ESM) – stálého záchranného fondu finanční pomoci eurozóny, zřízeného za krize eura v roce 2012. Tento mechanismus funguje jako mezivládní smlouva, nikoliv jako evropská instituce. Problém s čerpáním dostupných € 400 mld. nicméně představovala přísná podmíněnost a důsledné monitorování fiskální politiky příjemce. Od svých počátků se ESM stal politickým tabu pro některé jižní členy kvůli spojení s represivním úsporným režimem řízeným Trojkou²⁷ a zejména opozice tehdejšího italského premiéra pro tento scénář představovala nezlomný problém. Jedním z nápadů, jak si italskou vládu naklonit, bylo zjemnit podmínky spojené s půjčkami a nabídnout úvěrové linky všem státům za účelem snížení stigma s ESM spojeným (Genschel a Jachtenfuchs 2021, s. 361). Ani toto řešení nebylo postačující, protože půjčky skrze ESM by se přidaly navrch již existujícího vysokého dluhu příslušných zemí.

Druhým scénářem byla emise společných dluhopisů – nyní neformálně nazývaných koronabondy, nahrazující eurobondy z dob krize eurozóny. Jednání mezi členy také patřičně namísto roku 2020 připomínaly roztržky z roku 2010. Vynořila se známá štěpící linie mezi jižními a severními státy, když státní představitelé devíti zemí v otevřeném dopisu adresovaném prezidentu Evropské rady Michelovi vyjádřili svou podporu koronabondům (Wilmès et al. 2020). Mimo očekávané signatáře Itálii, Španělsko, Řecko a Portugalsko se k dopisu připojily i Belgie, Francie, Irsko, Lucembursko a Slovinsko. Jednalo se o země s rozdílným dopadem koronavirové krize na hospodářství, a dopis byl tak jasnou výzvou k solidaritě. Argument pro evropskou solidaritu měl oproti diskuzím před 10 lety rovněž nad užitím ESM bezpochyby navrch z morálního hlediska. Krize COVID-19 byla symetrický vnější šok a nikdo nemohl (na rozdíl od Řecka při krizi eura) vinit Itálii za to, že se stala nejhůře postiženou zemí Unie. Návrhy těchto státníků byly ovšem zavrhovány tzv. „úspornou čtyřkou“ tvořenou Nizozemskem, Dánskem, Švédskem a Rakouskem,

---

²⁷ Trojka je skupina zástupců mezinárodních věřitelů dohlížející na provádění požadovaných reforem v rámci ESM – Evropská komise, ECB a Mezinárodní měnový fond.

společně s Německem. Zejména nizozemský premiér Mark Rutte se stal svým tvrdě odmítavým přístupem hlavní tváří této opozice, když koronabondy označil nepřijatelné „za žádných okolností“, protože jsou „v rozporu se záměry hospodářské a měnové unie“ (Fleming et al. 2020). Slova protistran se začala vyostřovat s prohlášením nizozemského ministra financí Hoekstry o odmítání společného dluhu kvůli morálnímu hazardu, na místo do té doby akcentovaných ekonomických důvodů. Správce nizozemské státní kasy přilil oleje do ohně, když údajně vyzval Brusel k prošetření, proč někteří členové nemají dostatečný finanční manévrovací prostor pro vyrovnání se s hospodářskými dopady krize (von der Burchard et al. 2020). Reakce pohoršených jižních Evropanů na sebe nenechaly čekat. Někteří komentátoři tento spor označili za více kulturní než ekonomický: „hlavním rysem severského smýšlení není šetrnost. Je to pocit morální nadřazenosti odvozený z protestantské pracovní etiky“ (Münchau 2020). Hoekstra byl pro uklidnění situace donucen k omluvě. Za této konstelace nebylo překvapením, že jednání hlav členských států a vlád 26. března bylo ve slepé uličce. Společným prohlášením ale nakonec Evropská rada vyzvala Euroskupinu (neformální zasedání ministrů financí eurozóny) k vypracování návrhů na řešení socioekonomických důsledků krize (Evropská rada 2020b).

Tvrdá telekonferenční vyjednávání uvnitř Euroskupiny se také ocitla v mrtvém bodě. Itálie požadovala explicitní zmínění společných dluhopisů jako jednoho z nástrojů ekonomické obnovy a žádné podmínky pro půjčky skrze ESM (Khan 2020a). Nizozemský protějšek odmítal oba požadavky, opíraje se o většinovou podporu nizozemského parlamentu. A přesto 9. dubna skupina předložila kompromisní zprávu o komplexní reakci na pandemii. Společný dluh nebyl výslovně jmenován a navržený nouzový balíček byl založen na novém mechanismu uvnitř ESM – mechanismu pro podporu v krizi způsobené pandemií (PCS²⁸). Tato úprava byla založena na existující preventivní úvěrové lince, upravené na kontext koronavirové krize s kapacitou € 240 mld. Půjčky do maximální výše 2 % národního HDP byly dostupné pro všechny členské země s požadavkem peníze použít na přímé a nepřímé náklady na zdravotní péči, léčbu a prevenci v důsledku krize (Euroskupina 2020). Poměrně konzervativní limit 2 % HDP by nicméně zásadně nesnížil státní náklady na obsluhu dluhu (Wolff a Claesys 2020). Opatření přijatá ECB rovněž udržovala spready na tak nízké úrovni, že program vypadal relativně neatraktivně. Dostupnost

---

²⁸ Z anglického *Pandemic Crisis Support*.

PCS vypršela koncem roku 2022 a žádná z členských zemí se do něj za dobu působení nepřihlásila. Plán Euroskupiny rovněž obsahoval záruční fond spravovaný Evropskou investiční bankou (EIB) za účelem půjček evropským podnikům a Komisí navržený program SURE, jež byl, jak výše zmíněno, pro dosažení kompromisu s úspornými zeměmi nutně časově omezen. Mimo tento nouzový balíček (PCS, záruční fond EIB a SURE) návrh také zmiňoval plán založit dlouhodobý fond pro obnovu ekonomiky po skončení krize, založený na „inovativních finančních instrumentech“ a financovaný skrze evropský rozpočet. Následný spor tedy již nebyl o konorabondech, ale o podobě tohoto fondu.

3.1.4 ZALOŽENÍ NEXT GENERATION EU

Charles Michel demonstroval svou snahu o nalezení kompromisu před dalším jednáním Evropské rady v dubnu, když inicioval setkání představitelů států nejméně nakloněných dohodě. Účastnili se Merkel, Macron, Conte, Rutte, Sánchez a také von der Leyen. Zejména významný byl příslib solidarity s Itálií od německé kancléřky. Conte stále požadoval koronabondy, Macron tlačil na rozměrný záchranný balíček (Mallet a Khalaf 2020). Evropská rada 23. dubna souhlasně přikývla na návrhy Euroskupiny a zároveň pověřila Komisi vypracováním revize víceletého finančního rámce (MFF²⁹) a vyjasněním jeho spojení s balíčkem obnovy (Evropská rada 2020c). Bylo tedy překvapující, když 18. května na společném vystoupení Merkel a Macron představili svůj vlastní koncept dočasného fondu obnovy o objemu € 500 mld., založeného čistě na grantech. Tento fond měl být financován společným dluhem s dlouhodobou splatností vydaným Evropskou komisí a zajištěn značně rozšířeným MFF (Boffey 2020). Umožnit Unii půjčovat si na kapitálových trzích za účelem celoevropské makroekonomické stabilizace se nedalo označit jinak než za průlomové. Německý obrat lze vysvětlit několika faktory. Prvním bylo rozhodnutí Spolkového ústavního soudu³⁰ o protiprávnosti ECB programu nákupu aktiv veřejného sektoru na sekundárních trzích (PSPP³¹) na základě asymetrických intervencí ve prospěch Itálie a dalších jižních zemí. Roli ECB jako zachránce eura také ohrožovala možná právní restrikce rozšířeného PEPP. Merkel tak měla pro domácí publikum, veřejné i stranické, pádné argumenty o nutnosti fiskálního zakročení ze strany Unie. Někteří

---

²⁹ Z anglického *Multiannual Financial Framework*.

³⁰ Rozhodnutí (2 BvR 859/15).

³¹ Z anglického *Public Sector Purchase Programme*.

komentátoři rovněž upozorňovali na tlaky německého byznysu, který je na vývozu do jižních zemí závislý (Karnitschnig 2020); jiní experti zase na pozitivní německé veřejné mínění s ohledem na solidaritu s krizí silně postiženými zeměmi (Bremer a Genschel 2020). Nezanedbatelná byla také obava ze ztráty italské podpory evropského projektu vzhledem k rostoucímu euroskepticismu v zemi (Genschel a Jachtenfuchs 2021, s. 363), spojenému s neochotou ostatních členů poskytnout pomoc na prvním vrcholu krize. Kancléřčina popularita u domácího voličstva během koronakrize jí rovněž poskytla silný mandát k návrhu takto odvážného řešení.

Francie pro tento projekt ustoupila ze svých předešlých požadavků na vytvoření mezivládního fondu. Jednání o záchranném balíčku se sešlo s nedokončenými vyjednáváním o rozpočtu, a kombinace fondu s MFF tedy byla politicky přijatelnou možností. Díky zapojení fondu do rozpočtu lze také lépe zahrnout ústupky v jiných zájmových oblastech pro uspokojení odmítavých zemí. Na domácí frontě Macronova popularita klesala (Ferrera et al. 2021, s. 1346). Řešení pod jeho a německým vedením by zjištěně vedlo k obratu tohoto trendu. Ačkoliv nebylo vyhráno, francouzsko-německá aliance, jako mnohokrát v historii evropské integrace, poháněla užší spolupráci kupředu a signalizovala blízkost možného kompromisu.

Bez podpory Německa úsporná čtyřka začala ztrácet půdu pod nohama a souhlasila se spojením fondu obnovy s rozpočtem, ale stále byla jasně proti jakékoliv redistribuci skrze dotace. Pomoc musela vycházet z půjček. Von der Leyen 27. května prezentovala komisi návrh tohoto fondu a podoby nadcházejícího MFF (Evropská komise 2020e). Nazván Next Generation EU (NGEU), fond byl rozšířen o dalších € 250 mld.³² nad francouzsko-německých € 500 mld. Z celkových € 750 mld. by tedy € 500 mld. bylo vypláceno dotacemi a extra € 250 mld. skrze půjčky. Dotace by byly udělovány s předstihem v prvních čtyřech letech dalšího období MFF (tj. 2021–2027) za podmínky využití zdrojů na postkovidovou obnovu. Celkově by byl MFF mimo NGEU navýšen na € 1 100 mld. Hlavní inovací bylo umožnění Komisi si výhodně (díky vynikajícímu úvěrovému ratingu) vypůjčit na kapitálových trzích skrze dluhopisy se splatností mezi roky 2028–2058. Splátnost dluhu by měla být podpořena v budoucnu zavedenými novými vlastními zdroji, jako digitální či uhlíkové daně. Fond NGEU by se měl skládat ze tří pilířů. První,

---

³² Všechny částky v kontextu NGEU jsou uvedené v cenách roku 2018.

a největší, je „facilita na podporu oživení a odolnosti“ (RRF³³), specificky určena k financování investic a reforem založených na evropských prioritách pod hlavičkou evropského semestru. Žádající stát by tyto prostředky musel investovat v souladu se specifickým plánem oživení a obnovy. Celkově € 310 mld. by mělo skrze RRF proudit dotacemi a € 250 mld. skrze půjčky. Zdroje měly být státům přidělovány na základě cílů nástroje „podporovat trvalé oživení, zlepšovat odolnost ekonomik EU a snižovat hospodářské rozdíly mezi členskými státy“ (Evropská komise 2020d, příloha s. 1).

Součástí snahy o rychlý restart evropských ekonomik byla také iniciativa REACT-EU³⁴ („pomoc při oživení pro soudržnost a území Evropy“), určená pro posílení existujících programů soudržnosti mezi roky 2021 a 2023 s kapacitou € 55 mld. Tyto prostředky by byly rozděleny na základě nového klíče zohledňujícího dopad koronavirové krize na národní hospodářství. Druhým pilířem bylo pak vyšší financování programu InvestEU, zaměřeného na posilování klíčových evropských dodavatelských řetězců skrze soukromé investice do strategických projektů.

Třetí pilíř tvořil program „EU pro zdraví“ (EU4Health) s cílem lépe financovat výzkum a existující evropské instituce v oblasti veřejného zdraví. Nerozšiřuje ovšem nijak evropské pravomoci, protože se soustředí na budování kapacit pro připravenost a reakci, bližší monitorování hrozeb, vytváření expertízy EU pro mimořádné situace, sdílení informací mezi státy a zajištění dostupnosti zdravotnických dodávek, tedy rámce, ve kterém již Unie mohla operovat. Zároveň staví na předešlých programech v oblasti veřejného zdraví. Přesto byl návrh tohoto programu razantním rozšířením financování zdravotní agendy na evropské úrovni v porovnání s hrozbou zrušení DG SANTE jen pár měsíců předtím.

Virtuální summit evropských lídrů 19. června ovšem nevyústil v žádná rozhodnutí. Dle Ludlowa (2020) nicméně v tuto chvíli všechny strany vnímaly NGEU a MFF jako společný balík, podporovaly Komisi v půjčkách na finančních trzích a také spojení RRF s evropským semestrem jako kompromisu ohledně kondicionality (Vanhercke a Verdun 2022). Debata na dalším zasedání Evropské rady tedy měla být zaměřena především na celkovou velikost MFF, rozpočet RRF, její rozdělení mezi dotace a půjčky a také kritéria a podmíněnost pro vyplácení těchto financí, stejně tak

---

³³ Z anglického „*Recovery and Resilience Facility*“.

³⁴ Z anglického *Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe*.

jako upřesnění vlastních zdrojů EU a rozpočtových rabat (paušálních oprav). Červnová videokonference tedy sloužila zejména k výměně pohledů na daný komisní návrh a vyjasnění státních pozic pro budoucí vyjednávání „naostro“.

V polovině července se nejvyšší zástupci členských států poprvé od počátku pandemie setkali tváří v tvář v Bruselu. Následovala tvrdá, čtyři dny trvající vyjednávání – historicky nejdelší jednání Evropské rady mimo summit v Nice v roce 2000. Na jeho konci byla schválena dohoda o novém MFF, obohaceném o NGEU. Základní struktura navržená Komisí byla ponechána, došlo ovšem k některým razantním změnám. V první řadě byla snížena velikost MFF na € 1 074 mld. namísto navrhovaných € 1 100 mld. NGEU si ponechal svou celkovou velikost, nicméně více financí bylo alokováno do facility RRF (€ 672,5 mld. na rozdíl od původních € 560 mld.) místo ostatních navržených programů. Byla tak posílena okamžitá obnova po pandemii na úkor dlouhodobějších a rozmanitějších investic. Důležitější bylo přesunutí € 110 mld. z dotační části fondu do půjček. Celkové rozdělení NGEU tedy nakonec bylo € 390 mld. pro granty a € 360 mld. pro půjčky (oproti navrhovaným € 500 mld. a € 250 mld.). V kontextu klíče pro financování skrze RRF, 70 % obsahu této facility mělo být vyplaceno mezi lety 2021 a 2022 na základě komisního návrhu zohledňujícího populaci, HDP per capita a průměrnou nezaměstnanost mezi lety 2015–2019. Úsporné státy byly razantně proti takové formulaci (Brunsden et al. 2020), a tak bylo odsouhlaseno vyplácet zbylých 30 % v roce 2023 při nahrazení kritéria nezaměstnanosti poklesem HDP v období 2020–2021.

Dalším bodem sporu bylo schvalování jednotlivých národních plánů obnovy, dle kterých se obdržené prostředky měly investovat. Rutte požadoval jednomyslné přijetí v Radě, zatímco Španělsko a Řecko odmítaly jakékoliv zapojení ostatních členů do schvalování (Khan 2020b). Kompromisem bylo nakonec přijímání těchto plánů kvalifikovanou většinou v Radě na návrh Komise. Nizozemsko si ovšem vymohlo klauzuli, skrz kterou může jeden nebo více států uvnitř Hospodářského a finančního výboru podat žádost předsedovi Evropské rady, pokud se domnívají, že recipient neplní stanovené investiční cíle. Předseda pak může věc postoupit dalšímu zasedání Evropské rady. Celý proces by ovšem neměl trvat déle než tři měsíce a Komise si ponechává finální slovo. Tato klauzule nedosahuje původně požadovaného efektivního práva veta, ale může podezření na problematické financování v politické

debatě vyzdvihnout. Státníci se také zavázali reformovat stávající a zavést nové vlastní zdroje. Konkrétně se ovšem shodli pouze na zavedení daně z nerecyklovaného plastového odpadu. Přistoupení úsporných zemí na tento kompromisní návrh rovněž nebylo zadarmo, jelikož Nizozemsko, Rakousko, Dánsko, Švédsko a Německo získalo velkorysě navýšení svých paušálních oprav ročních příspěvků do rozpočtu.

Finální schvalování balíčku i přes to nebylo jednoduché. Vyplácení evropských financí členským státům bylo totiž podmíněno dodržováním zásad právního státu v souladu s čl. 2 Smlouvy o Evropské unii (TEU³⁵). Nepřekvapivě proti tomuto nařízení protestovaly Maďarsko a Polsko. Tyto státy jsou hlavním zdrojem evropských potíží s demokratickým backslidingem (např.: Pech a Scheppele 2017; Eppler et al. 2018; Bertocini a Reynié 2021; Raube a Costa Reis 2021) a v listopadu vydaly společné prohlášení o úmyslu MFF a NGEU vetovat, pokud nebude kontrolní mechanismus odstraněn (Morawiecki a Orbán 2020). Na rostoucí omezování nezávislosti soudů a svobody médií reagovala Unie aktivací čl. 7 TEU³⁶ proti Polsku již v roce 2017 (Evropská komise 2017b) a Maďarsku v roce 2018 (Evropský parlament 2018). Nicméně potřeba získat polsko-maďarský souhlas byla natolik důležitá, že státníci našli kreativní způsob „oslabení“ tohoto nařízení. Ve svých závěrech z prosince 2020 Evropská rada uvádí, že mechanismus na ochranu rozpočtu Unie nemůže být používán retroaktivně na předešlé rozpočtové období, a především musí Soudní dvůr Evropské unie v případě žaloby na neplatnost nejprve vynést rozsudek před tím, než Komise vydá pokyny k uplatňování tohoto nařízení. Zároveň je také uvedena nutnost existence souvislosti porušování evropských zásad a negativních důsledků pro finanční zájmy unie, „[p]ouhé zjištění, že došlo k porušení zásady právního státu, k aktivaci mechanismu nepostačuje“ (Evropská rada 2020b, s. 2, odst. e). Na tyto závěry ostře reagoval Evropský parlament kritickým usnesením, v němž připomíná neexistenci legislativního práva Evropské rady a nemožnost považování jejího prohlášení za výklad právního předpisu, protože tím je pověřen Evropský soudní dvůr (Evropský parlament 2020, odst. 5). Zároveň také upozorňuje, že Komise je zcela nezávislá a odpovědná Evropskému parlamentu, tedy „závěry Evropské rady nemohou být závazné pro Komisi při uplatňování právních aktů“

---

³⁵ Z anglického *Treaty on European Union*.

³⁶ Článek 7 TEU stanovuje proces, skrz který je možné omezit určitá práva členského státu požívaná členstvím v Evropské unii v případě shledání trvalého porušování základních hodnot EU uvedených v článku 2 TEU.

(ibid., odst. 8). I přes tato znepokojení byl nakonec MFF schválen v průběhu prosince 2020, iniciativa REACT-EU vešla v platnost na Štědrý den a nařízení o RRF pak v únoru následujícího roku. Na program EU4Health se Parlament a Rada shodly v březnu.

Přijetí nového MFF společně s fondem obnovy Next Generation EU bezesporu nemůže vykazovat model pozvolného rozpadu. Ačkoliv při vyjednávacích procesech panovaly zejména mezi severními a jižními státy ostré rozepře, v žádné oblasti politiky nedošlo k oslabení evropských kompetencí či diferencované dezintegraci na základě výstupu určitého člana z nějaké oblasti spolupráce. Někteří experti ve sféře politické ekonomie označili tento výsledek za „hamiltonovský moment“ Evropské unie (Greer et al. 2021, s. 759), odkazující na přijetí státních válečných dluhů americkou federální vládou a vytvoření vlastního dluhu na konci 18. století. Jiní toto nadšení považovali za nadsazené. Evropský dluh není plně sdílený a rozvoj skutečné fiskální kapacity na federální úrovni vyžaduje mimo společné půjčky také právo na zdanění, jež několik malých daní oznámených v krizovém balíčku nepředstavuje (Jackson 2020). Plán NGEU vidí jako emblematický modelu proplétání se Armingeon et al. (2022) nebo Howarth a Quaglia (2021). Jejich argumentace staví na třech bodech. Zaprvé, stejně jako Jackson (2020) upozorňují na to, že státy jsou za dluh zodpovědné pouze do výše svých příspěvků do evropského rozpočtu. Plán je také explicitně monetárně a časově omezen – € 750 mld. vyplácených na investice do konce roku 2026. Zadruhé tito autoři kritizují samotný objem NGEU za zveličený. Protože daná částka bude vyplácena v průběhu několika let, průměrný roční stimulus by reprezentoval pouze 1,8 % celoevropského HDP. To ovšem pouze v případě, že žádosti o dotace a půjčky plně využijí kapacitu programu (Jones 2021). Jako třetí bod je uváděna role ECB, bez níž by členské státy a ostatní evropské instituce neměly dostatek času vyjednat dohodu o novém nouzovém instrumentu (Armingeon et al. 2022, s. 148). Role ECB je tedy považována za mnohem důležitější než potenciální dopad NGEU. Dohromady tyto body představují pouze inkrementální úpravy, a nikoliv průlomové změny.

Osobně se domnívám, že výše zmínění autoři zanedbávají institucionální dopady ekonomické reakce EU na koronavirovou krizi a soustředí se až příliš na dopady hospodářské. Dle datasetu vedeného Darvasem et al. (2023), aktualizovaného

koncem února 2023, dosáhl celkový počet požadovaných grantů a půjček přibližně 70 % kapacity RRF. Oficiální statistiky uvádí prozatímní celkovou výplatu na konci dubna 2023 kolem 21 % maximální kapacity (Evropská komise 2023d). Jen několik málo zemí doposud zažádalo o prostředky z půjčkové části této facility. Výše zmiňovaný argument o nadsazované celkové částce tedy má svůj merit. Je ovšem rovněž nutné vnímat pozitivní makroekonomický dopad, který přijetí NGEU mělo zejména na trh s dluhopisy, ještě před vynaložením jediného eura (Jones 2021, s. 2). Ani ekonomické důsledky NGEU tak nejsou zcela přímočaré, zejména při uvážení, že nástroj má fungovat až do konce roku 2026.

Soustředit se na institucionální následky je při zhodnocení vhodnosti modelů krizových odpovědí dle mého názoru důležitější, protože institucionální nastavení vypovídá o stavu a směřování evropské integrace. Komisi vydávaný evropský dluh sice není perfektně vzájemně vázán mezi státy a NGEU ani není první případ půjčování Komise na finančních trzích (Tosato 2021). Samotný program SURE byl financován touto formou, ovšem členské státy musely alokovat extra prostředky pro tento účel, na rozdíl od NGEU, kde je dluh zaručen samotným evropským rozpočtem. Daných € 750 mld. není převáděno od jednoho státu druhému, ale Evropskou unií všem svým členům. Podstatnější je vyplácení majoritní části těchto dluhů skrze dotace, nikoliv půjčky. V tom tkví hlavní aspekt inovativnosti NGEU. Komise rovněž schvaluje národní plány obnovy členských zemí a prostředky vyplácí na základě jejich plnění. I když tato kompetence podléhá schválení a kontrole Radou, jedná se o jasný krok kupředu oproti primárně koordinačním a monitorovacím funkcím plněným v rámci evropského semestru a postupu při nadměrném schodku Paktu o stabilitě a růstu. Spojení určitého procenta investic s konkrétními evropskými prioritami Komisi efektivně umožňuje investovat do evropských politických priorit, a účinně tak provádět fiskální politiku na evropské úrovni. Dočasnost tohoto programu nutně neznamená, že musí být netransformativní. Pokud Evropská komise na jeho konci vyjde s vyšší expertízou v oblasti fiskální politiky, novými vlastními zdroji a posílenou schopností monitorovat a vést členy k zodpovědnosti, lze vnímat tyto změny za signifikantní. Zejména v porovnání s výsledným uspořádáním po krizi eura, kdy byl centrální novinkou ESM (Olsen a Rosén 2021; Buti a Fabbrini 2022). Ten byl uzavřen na základě mezinárodní smlouvy mezi členy eurozóny, nikoliv uvnitř *acquis communautaire* jako NGEU (Treaty establishing the European Stability Mechanism

2012). Dále byl založen na příspěvcích jednotlivých členů na základě ekonomické úrovně. Výše příspěvku určovala výši hlasovací síly uvnitř mechanismu. Veškeré prostředky vydávané v rámci ESM operují jako půjčky s přísnou podmíněností provádět národní úsporná opatření. Význačné rozdíly NGEU jsou tedy jasné. Model prolétání se lze v ekonomické odpovědi Unie na COVID-19 pozorovat právě skrze květnové otevření PCS uvnitř ESM. Oproti založení nové organizace či radikální změně dosavadních institucí v tomto případě došlo k použití existujícího systému s částečnou úpravou (minimální podmíněnost a dohled Komise namísto ESM). *Path-dependency* v případě PCS lze také pozorovat tím, že byl založen na již existující úvěrové lince s dodatečnými podmínkami (ECC³⁷).

V porovnání s touto odpovědí je založení NGEU lépe vysvětlitelné modelem postupu kupředu. V souladu s ním byla koronavirová krize určitými aktéry vnímána jako okno příležitosti. Zejména pak otevřený dopis předsedovi Evropské rady od představitelů devíti členských států je tímto význačný. Podepsané státy cítily závažnost situace a pokusily se o razantní změnu dosavadního přístupu k unijním ekonomickým krizovým odpovědím. Ačkoliv nedosáhly svého původního přání koronabondů, již samotný požadavek signalizoval snahu o paradigmatickou změnu. Liberálně intergovernmentalistická teorie pak může alespoň z části vysvětlit německé rozhodnutí změnit strany konfliktu. Silné domácí byznysové lobby vytvořilo dostatečný tlak na německou vládu, přispívající k tomuto rozhodnutí. Nakonec klasický realismus, spojovaný s modelem postupu kupředu, může vysvětlit finální nové institucionální zřízení. Ačkoliv se NGEU značně změnil v průběhu mezinárodních vyjednávání, jeho základ stojí na grantech navržených francouzsko-německou aliancí z května 2020. Spojení dvou největších zemí Unie bylo tak schopné potlačit defenzívu úsporných států a z velké části prosadit svou vizi. Tímto pojetím se tedy přidávám k autorům, kteří NGEU vnímají jako inovativní skok vpřed (Ferrera et al. 2021; Brooks et al. 2021; Rhodes 2021; Buti a Fabbrini 2022; Fabbrini 2022; Riddervold et al. 2022), a tedy reprezentaci modelu kupředu i přes intergovernmentální složku v podobě kontroly Komise Radou EU.

Založení NGEU na rozdíl od kontinuity užívání ESM rovněž představuje uniformní integraci, protože NGEU platí pro všechny unijní členy, zatímco ESM je

---

³⁷ Z anglického *Enhanced Conditions Credit Line*.

podepsán jako intergovernmentální smlouva mezi členy eurozóny, představující vnitřní diferenciaci. Evropská sedmadvacítka se tedy nerozhodla jen pro užší integraci v oblasti fiskální politiky, ale pro užší uniformní integraci. Ta nebyla automatická, v samotném závěru schvalování nového MFF a NGEU existovala hrozba Polska a Maďarska proces vetovat kvůli nařízení o právním státu (Euractiv 2020a), a potenciálně tak donutit zbylých 25 zemí k diferencované integraci. Polsko-maďarské duo ovšem mělo poměrně silnou vyjednávací pozici, protože o své finanční prostředky mohlo tak jako tak přijít (schválení může vést k užití nařízení a pozastavení financování, zatímco diferencovaný postup rovněž znamená omezené prostředky pro Polsko a Maďarsko v out-group) (Tesche 2022, s. 492). Bylo tedy schopné alespoň získat ústupek prostřednictvím závěrů Evropské rady z prosince 2020.

3.1.5 INTEGRACE VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

Oblast veřejného zdraví mimo počátečních jednostranných aktů taktéž vykazovala prvky užší integrace, ačkoliv spíše odpovídající modelu proplétání. V polovině června 2020 Evropská komise spustila očkovací strategii pro vyjednávání smluv o předběžném nákupu očkovacích látek jménem členských států skrze nástroj pro mimořádnou podporu (ESI³⁸). Členové by stále financovali náklady, ale hlavním přínosem by podle Komise byla schopnost vyjednat nižší cenu vakcín pro všech 27 států a předejít soutěži o dodávky uvnitř EU, jako k tomu došlo v případě zdravotnických pomůcek. Při samostatném jednání s farmakologickými společnostmi spolu země běžně nesdílejí detaily jednotlivých zakázek, a firmy tak mohou využívat tuto informační asymetrii ve svůj prospěch (Deutsch a Wheaton 2020). Nicméně některé evropské země s uzavíráním dohod na Komisi nečekaly. Francouzsko-německá iniciativa, později rozšířena o Nizozemsko a Itálii, zformovala tzv. inkluzivní alianci pro vakcíny (IVA³⁹) a v průběhu června oznámila smlouvu se společností AstraZeneca na 300 až 400 milionů dávek očkování. Chování tohoto kvartetu znepokojovalo ostatní členy, kteří se obávali dvoukolejného procesu pořizování očkovacích látek – jeden s IVA a jeden skrz Komisi (Deutsch a Wheaton 2020). Komise ovšem přesvědčila IVA vzdát se získaného náskoku a připojit se k unijnímu očkovacímu plánu, jež podepsalo kompletní členstvo. Bylo tak zamezeno vzniku omezené interní diferenciaci, ačkoliv souhlas IVA nebyl zadarmo – každá

³⁸ Z anglického *Emergency Support Instrument*.

³⁹ Z anglického *Inclusive Vaccine Alliance*.

země získala křeslo v sedmičlenném komisním vyjednávacím týmu. Tento tým převzal alianční vyjednávání s firmou Johnson & Johnson a také existující smlouvu s dodavatelem AstraZeneca (Evropská komise 2020h).

Nicméně Komise neměla s podobnými kontrakty předchozí zkušenosti a sjednávala je jako za nekrizových podmínek. Namísto prioritizace klauzulí pro rychlé dodávky preferovala co nejnižší cenu a ochranu spotřebitelů (Forman a Mossialos 2021, s. 62). Začátkem května Velká Británie oslavovala zajištění dodávek pro více než celou svou dospělou populaci jako vítězství Brexitu, zatímco Spojené státy o tři týdny později uzavřely kontrakt na 300 mil. dávek. Komise svou první smlouvu podepsala až v polovině srpna. Očkovací látky prozatím nebyly na trhu, ale tato prodleva měla nečekané následky. Při závažných nedostatcích a zpožděních dodavatelů vakcín počátkem nového roku dodávky pokračovaly do zemí, které si byly schopné vyjednat přísnější dodací podmínky, zatímco dovoz do EU zpomalil (Ovaska a Kumar Dutta 2021). To vedlo země jako Maďarsko a Slovensko k národnímu schválení čínských a ruských vakcín a zajištění dodávek očkovací látky Sputnik V. Největší skandál způsobila pře o závazky britské společnosti AstraZeneca, která oznámila pokles očekávaných dodávek do unijních zemí o 60 % (Blenkinsop a Smout 2021). Komise nařkla firmu z upřednostňování její britské základny, a von der Leyen dokonce mluvila o aktivaci článku 16 protokolu o Irsku a Severním Irsku⁴⁰ (Blenkinsop 2021) za účelem zavedení dočasných vývozních kontrol na irských hranicích. Protokol byl touto dobou žhavým tématem díky jeho čerstvému schválení 31. ledna. Prohlášení von der Leyen alespoň částečně zkompromitovalo pozici Komise jako evropského sjednotitele.

Samotní členové se pak často nemohli shodnout na typech vakcín, které objednat. Distribuce totiž zapadala do gesce každého z nich, a napříč Evropou tak byly připraveny rozdílné podmínky očkovacích kampaní. Navzdory těmto neduhům ovšem mohla Komise v létě 2021 prezentovat jiné závěry – 70 % dospělé evropské populace bylo naočkováno a více než polovina (700 milionů) všech Unii zakoupených dávek byla exportována zemím mimo EU (Kassim 2022, s. 627). Očkovací strategie Komise se nakonec ukázala jako úspěšná i přes určité chyby (Nielsen 2021). Zejména menší členské státy jsou považovány za vítěze. Bez společných snah by nebyly schopné

---

⁴⁰ Tento článek umožňuje Evropské unii či Spojenému království přijmout ochranná opatření na hranicích mezi Irskou republikou a Severním Irskem.

zajistit dodávky v takovém objemu za dostatečně nízké ceny. Větší státy naopak obětovaly své potenciální výhody ve prospěch celku a zvolily cestu uniformní integrace v této oblasti.

Zavedená agentura EMA v souladu s modelem proplétání rovněž dostala rozšířeným kompetencím. Ve své rozsáhlejší roli má za úkol monitorovat a zabraňovat nedostatkům medikamentů a zdravotnických zařízení, ačkoliv pouze v případech krize (Evropský parlament a Rada EU 2022b). Přesto se jedná o supranacionální koordinaci v oblasti veřejného zdraví, do které před pandemií kompetence EU nezasahovaly. Upravený systém ukládá národním orgánům povinnost hlásit agentuře jakékoliv nedostatky léčiv potenciálně vedoucí k ohrožení veřejného zdraví. Pokud EMA předpokládá riziko nebezpečí spojené s daným nedostatkem, informuje Komisi a ostatní členské státy. Může rovněž požádat o pomoc v jejím rámci nově zřízenou Řídící skupinu pro nedostatek léčivých přípravků (MSSG⁴¹), která situaci vyhodnotí a navrhne adekvátní opatření. Pokud MSSG očekává nedostatky vedoucí k potenciálnímu nebezpečí, EMA může umožnit urychlení nasazení lékařských protiopatření relevantními orgány. Agentura již podobné funkce monitoringu prováděla v různých kontextech i před těmito změnami, teď je ovšem spojena s novým nařízením o vážných přeshraničních zdravotních hrozbách (Evropský parlament a Rada EU 2022d). Vyhlášení pohotovosti v rámci tohoto nařízení aktivuje nově nabyté kompetence. Těžko se dá rozšíření mandátu EMA považovat za dostatečný pokrok význačný pro model postupu kupředu. Nové pravomoci jsou jasně ohraničené pouze pro kontext přeshraničních zdravotních hrozeb, a státy si tak zajistily, aby nedošlo k přílišnému zasahování do národních politik v oblasti zdraví. Jedná se tedy o užší integraci, ale v rámci existujících struktur.

Rovněž další zavedená agentura, ECDC, se dočkala rozšíření svých kompetencí v listopadu roku 2022. Její kapacita posuzování rizik je posílena skrze rozšířený rozpočet a povinnost států poskytovat potřebná data. Došlo také k institucionalizaci aktivit v oblasti zvládnání rizik, jež ECDC prováděla za pandemie, jako shromažďování vědeckých informací o potenciálních zákrocích proti krizi (omezování velkých shromáždění, povinnost nosit respirátory atp.) a identifikace optimálních přístupů (Deruelle a Engeli 2021). Deruelle a Engeli (2021, s. 1389)

---

⁴¹ Z anglického *Medicine Shortages Steering Group*.

upozorňují na pozvolný praktický vývoj role ECDC již před pandemií COVID-19 od primárně monitoringu rizik ke krizovému řízení, ale koronavirová krize sloužila jako významný katalyzátor tohoto procesu. Novým úkolem střediska je vytvořit stále asistenční kapacity skrze sadu týmů označovaných jako „zdravotnická jednotka EU“ (Evropský parlament a Rada EU 2022c, odst. 23). Jejich cílem je pomáhat při místní reakci na propuknutí nemocí a shromažďovat údaje z terénu v unijních i třetích zemích. Nasazení týmů lze kombinovat s mechanismem civilní ochrany Unie. Středisko rovněž může mimo krizové období prezentovat doporučení členským státům ve věcech zlepšení prevence, připravenosti a odpovědi na zdravotní krize. Tato doporučení jsou nezávazná, přesto představují nové prvky supranacionálních kompetencí. Synergie s ostatními evropskými institucemi v oblasti veřejného zdraví skrze novelu nařízení o vážných přeshraničních zdravotních hrozbách uceluje evropský zdravotní rámec a posiluje existující integraci. Rozšíření kompetencí ECDC odpovídá modelu proplétání se. Ačkoliv středisko získalo, alespoň na papíře, nové kompetence v oblasti krizového managementu při zdravotních hrozbách, jak výše zmínění autoři podotýkají, jedná se především o institucionalizaci již existujících praktik. Pokračování probíhajícího vývoje, i když pandemií urychlené, nekoresponduje s průlomovými změnami vyžadovanými modelem postupu kupředu.

Mimo posílení existujících institucí Evropská komise svým rozhodnutím v září 2021 taktéž zřídila instituci novou – Úřad pro připravenost a reakci na mimořádné situace v oblasti zdraví (HERA⁴²). Tento úřad je novým generálním ředitelstvím spadajícím pod Komisi, v praxi ovšem nahrazuje stávající jednotku C3 pod DG SANTE, orientovanou na zdravotní bezpečnost (Brooks et al. 2022, s. 732). Namísto čisté inovace tedy opět dochází k přeměně existujících struktur. Avšak na rozdíl od EMA, jež získala podmíněčné nové kompetence, a ECDC, jehož praktická činnost byla přetavena v institucionální uspořádání, HERA bude mít za úkol předcházet, detekovat a reagovat na zdravotní nebezpečí všech druhů. Mimo přenosné nemoci tedy například i přírodní katastrofy. Tento úřad si lze představit jako centrální součást evropského systému veřejného zdraví, který má koordinovat a zajišťovat spolupráci všech relevantních struktur a také podporovat výrobní kapacity zdravotnických potřeb a zabezpečovat dostatečnou úroveň unijních zásob. Zdrojem

---

⁴² Z anglického *Health Emergency Preparedness and Response Authority*.

inspirace pro tento model byla americká BARDA⁴³ – Úřad pro pokročilý výzkum a vývoj v oblasti biomedicíny (Evropská komise 2020f, s. 15) – spojující vládu a průmysl v oblasti biomedicínského výzkumu pro zdravotní protipatření. Působení HERA má dva módy: mód přípravy a po aktivaci režimu zdravotní pohotovosti skrze nařízení o vážných přeshraniční zdravotních hrozbách mód krizové odpovědi. Její rozpočet činí € 6 mld. v průběhu šesti let. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že tento úřad částečně odpovídá modelu postupu kupředu, je nutné poukázat na několik souvislostí. Úřad je doplněn nařízením Rady o tzv. Radu pro zdravotní krize (Rada EU 2022d). Ta je tvořena zástupci členských států a Komisí a *inter alia* spravuje obstarávání lékařských prostředků v případě nouze. Jedná se tak o intergovernmentální instituci s cílem podporovat a poskytovat poradenství Komisi při „zajišťování nabídk[y] lékařských protipatření pro krizové situace a přístup k nim“ (ibid., čl. 5, odst. 1). Přestože je Rada pro zdravotní krize aktivována pouze dočasně za krizové situace, takové období rovněž slouží jako aktivace režimu zdravotní pohotovosti HERA. Právě v těchto případech má HERA uplatňovat své manažerské kompetence. Zajištění silné role národních reprezentantů při této činnosti skrze Radu pro zdravotní krize jasně dokazuje snahu členů nedovolit Komisi přílišné rozšíření svých pravomocí. Mimo to je HERA řízena radou skládající se z jednoho „zástupce na vysoké úrovni z každého členského státu jmenovaného Komisí“ (Evropská komise 2021, čl. 6, odst. 1). Národní kontrola nově zřízeného úřadu je tedy bezesporná a v praxi dochází k velmi malému, zda vůbec nějakému, přesunu kompetencí na unijní úroveň či posílení kompetencí stávajících. Pro některé pozorovatele HERA ztělesňuje konkrétnější verzi těch aktivit, které Komise již za pandemie prováděla, podobně jako institucionalizace praxe ECDC (Deutsch 2021). Poslanci Evropského parlamentu a zástupci občanské společnosti také kritizují založení úřadu užitím článku 122 TFEU, vyřazujícího parlament z tohoto procesu, a obávají se nedostatku transparentnosti a odpovědnosti při poměrně velkém rozpočtu (Rodzinka-Verhelle cit. dle Deutsch 2021).

Na první pohled průlomová instituce tedy nakonec disponuje podobnými charakteristikami jako postpandemické úpravy EMA a ECDC. Nové kompetence EMA jsou pevně omezeny pro krizové případy, ECDC především získalo formalizaci svých již existujících praktik a HERA není ani novou samostatnou evropskou

---

⁴³ Z anglického *Biomedical Advanced Research and Development Agency*.

agenturou. Úřad je navíc silně kontrolován zástupci členských států prostřednictvím její rady a v krizových situacích aktivní Rady pro zdravotní krize. Všechny tři případy dohromady utvrzují model proplétání se krizí. Nedošlo k razantnímu navýšení integrace, ale nedošlo ani k dezintegraci politiky veřejného zdraví. Tento model umožňuje vytváření nových struktur, ale předpokládá jejich vznik ze zavedených institucionálních rámců, k čemuž přesně došlo v případě HERA. Lze argumentovat, že funkční spillover si vyžádal institucionalizaci zavedené praxe v případě ECDC. Navýšení rozpočtů institucí v této oblasti taktéž dokazuje úmysl členských států spolupracovat na unijní úrovni.

Výše popsaná integrace proběhla uniformně. Užitím teorie nabídky a poptávky diferenciací lze toto vysvětlit. Na poptávkové straně existovala heterogenita mezi členy, zejména závislosti a kapacit. V případě společného nákupu vakcín měly všechny státy zájem o očkování, ovšem velké státy jsou schopné zajistit si dodávky očkovacích látek díky své vyšší ekonomické úrovni, a tedy vyšší vyjednávací síle s farmakologickými společnostmi. Menší unijní členové kvůli svým nižším kapacitám upřednostňovali společné řešení, zatímco jejich větší kolegové nechtěli čekat a začali sjednávat dodávky na vlastní pěst. Dokonce se rozhodli pro diferencovanou integraci uvnitř IVA. Nabídka diferenciací ovšem byla omezená a vzájemná závislost států v kontextu pandemické krize byla mnohem vyšší než při vyjednávání dodávek očkování. Nový koronavirus totiž symetricky zasáhl všechny státy, i když některé z nich více s časově proměnlivou intenzitou. Kromě toho, velikost in-group nedosáhla dostatečné velikosti pro udržení své pozice v porovnání s velikostí out-group tvořenou zbylými unijními státy. Spolupráce IVA především představovala pro out-group silné negativní externality, protože nedostatkové dodávky na evropský trh byly ještě více omezené. Nepřítomnost největších unijních členů rovněž snižuje celkovou vyjednávací sílu out-group. Předěšlou existující normou integrace v oblasti veřejného zdraví byla zejména uniformní integrace, ačkoliv poměrně úzká. Institucionální nastavení a pravidla rozhodování skrze *path-dependency* tedy v tomto případě neměly až tak výrazný efekt. Naopak role Komise jako zodpovědného supranacionálního aktéra byla bezesporná. V rámci snahy o udržení jednoty uvnitř Unie Komise nabídla členům IVA pozice ve vyjednávacím týmu, a snížila tak výrazně nabídku diferenciací. Očkovací strategie a posléze reformy EMA a ECDC tedy následují uniformní způsob integrace. Zajímavostí je zapojení Islandu, Moldavska, Norska a Ukrajiny do

programu EU4Health, financovaného z evropského rozpočtu, představující externí diferenciaci. Budoucí výzkum by se mohl zaměřit na důvody této diferenciaci, zejména v rámci studia evropských dohod o přidružení s třetími státy.

3.1.6 DISKUZE

Odpověď Evropské unie na krizi spojenou s pandemií COVID-19 vykazuje známky všech třech uvažovaných modelů. Model 1, pozvolný rozpad, lze identifikovat zejména v prvních měsících této krize. Možná nepřekvapivě byla prvotní reakce charakterizovaná neuceleností a jednostrannými akty členských států. Nepřekvapivě proto, že unijní orgány nemají v oblasti veřejného zdraví široké pravomoci a jsou článkem 168 TFEU relegovány do podpůrné pozice. Mechanismus civilní ochrany EU nezafungoval, když Itálie, zmítaná nedostatky lékařského materiálu, požádala své partnery o pomoc. Tento instrument nebyl připraven na situace symetrických šoků, kdy všechny státy čelí stejnému nebezpečí. O co víc, některé země začaly konfiskovat ochranné pomůcky a postupně omezovaly jejich vývoz do jiných evropských zemí. Díky nejednotě přijatých opatření se dá hovořit o diferencované dezintegraci. Téměř všechny státy omezovaly pohyb uvnitř Unie, ale rozličnými způsoby. Nejjasnějším indikátorem pro potvrzení hypotézy K1 pak bylo znovuzavedení kontrol na vnitřních hranicích schengenského prostoru. Vyjednávací síla zde ovšem nehrála roli, protože se jednalo o jednostranné uzavírky. Nedošlo tak pouze k částečné dezintegraci svobody pohybu zboží, ale i svobody pohybu osob. Pozorovaná odpověď tvrdě zasáhla jádro evropského projektu – jeho vnitřní trh. I konání evropských institucí nebylo v této době bez chyb. Po uvědomění si závažnosti dopadů krize na evropské hospodářství Evropská centrální banka, často první ochránce eura, oznámila rozšíření svého programu kvantitativního uvolňování. Její prezidentka Lagarde ovšem způsobila poplach na finančních trzích svým vyjádřením vzbuzujícím nejistotu v odhodlání ECB eurozónu podporovat. První fázi unijní odpovědi tedy charakterizoval tvrdý dezintegrační zásah v oblasti svobod na vnitřním trhu a také neadekvátní reakce evropských finančních institucí.

Právě zásah států do vnitřního trhu dal Evropské komisi možnost vstoupit do centra dění a silněji začít apelovat na evropskou jednotu. Komise skrze svůj politický heft a sankční hrozby dokázala alespoň zpomalit uzavírky vnitřních hranic. Jejím hlavním cílem nicméně bylo přesunout tato omezení na hranice externí. Došlo ke

ztížení vývozu lékařských prostředků mimo Unii a zákazu většiny cest do Evropy. Posledním krokem pak byla ochrana strategických odvětví před přímými zahraničními investicemi. Evropská centrální banka rovněž rychle reagovala na svou prvotní nedostatečnou odezvu a několikrát navýšila kapacitu svého QE programu. Po počátečním honu na ochranné prostředky také došlo k uzavírání společných veřejných zakázek skrz Komisi. Systém rescEU byl upraven a začal hromadit vlastní evropské zásoby zdravotnického vybavení a přístrojů. V tuto chvíli se již nedalo hovořit o pozvolném rozpadu, protože došlo ke konsolidaci národních řešení a zejména se jednotlivé vlády přeorientovaly na evropskou úroveň. Postupné úpravy existujících programů začínaly odrážet očekávání hypotézy K2, vycházející z modelu 2 – proplétání se.

Obdobný duch provázel i prvotní tvrdá intergovernmentální vyjednávání o společné ekonomické odpovědi. Jedna skupina států – úsporná čtyřka a Německo – pevně obhajovala své přesvědčení o nutnosti zakročit skrze existující mechanismy jako ESM. Jakákoliv pomoc měla být poskytnuta prostřednictvím půjček a za přísných podmínek domácích ekonomických reforem. Na druhé straně stály jižní státy, ale i Francie, Belgie a Irsko, pro něž nutnou odpověď představovaly tzv. koronabondy, tedy vzájemně vydávaný dluh, za který by byly odpovědné všechny členské státy. Takové řešení by reprezentovalo paradigmatickou změnu evropské fiskální integrace. Konzervativnější skupina měla nejprve navrhnout a první záchranný balíček se skládal ze tří pilířů, z nichž ten hlavní byl založen na existující úvěrové lince uvnitř ESM. Nový „mechanismus pro podporu v krizi způsobené pandemií“ se odlišoval od typické pomoci skrz ESM svou omezenou kondicionalitou. Jednalo se však o částečnou úpravu existujících struktur v souladu s hypotézou K2, a tedy druhým uvažovaným modelem. Balíček rovněž zmiňoval plán na založení fondu obnovy, ale neobsahoval již jeho specifika. Právě podoba tohoto fondu dominovala vyjednáváním mezi státy uvnitř Evropské rady.

Zásadní krok učinila kancléřka Merkel, když Německo přesunula z úsporné tratě na trať solidární. Společně s francouzským prezidentem Macronem představila plán obnovy založený čistě na grantech, nikoliv půjčkách, jež měl být financován skrze dluh vydaný Evropskou komisí. Tento vývoj, mimo jiné, vedl k přijetí fondu obnovy zvaného Next Generation EU a jeho spojení s víceletým finančním rámcem

EU. Ačkoliv si před svým uvedením v platnost prošel značnými změnami, jeho výsledkem byla alokace € 390 mld. skrze evropské dotace státům. Celková suma € 750 mld. je pak financována skrze Komisí vydávaný dluh a státy za něj ručí prostřednictvím evropského rozpočtu do výše svých příspěvků. Nejedná se tak o čistě sdílený dluh, ale přesto je NGEU v mých očích dostatečně významnou úpravou dosavadní fiskální politiky odrážející hypotézu K3, tedy model postupu kupředu. Navzdory argumentům popírajícím rozsah ekonomických dopadů fondu stavím toto tvrzení na institucionálním rámci. Poprvé v evropské historii dochází k přesunům krizových financí z evropské úrovně do národních pokladen ve formě grantů, nikoliv jen půjček. Komise rovněž schvaluje národní plány obnovy, jež podmiňují vyplácení finančních prostředků členům. Ačkoliv schvalovací proces podléhá kontrole Rady EU, jedná se o mnohem centrálnější roli pro tento supranacionální orgán. Fond NGEU je časově omezen do konce roku 2026. Přesto z daného období může Komise vyjít s nově nabytými schopnostmi a dovednostmi v polích, která jí byla doposud cizí – zejména evropská fiskální politika. Krize COVID-19 tedy alespoň částečně byla využita jako okno příležitosti a došlo k radikální změně integrované oblasti přesně tak, jak hypotéza K3 ukládá.

Dalšími důkazy o prohlubování evropské integrace za koronavirové krize jsou pak dílčí reformy v oblasti veřejného zdraví. Úřad HERA měl potenciál rovněž odpovídat modelu postupu kupředu, ale nakonec se ve všech těchto případech jedná o úpravy bez kompletních revizí se závislostí na předchozím institucionálním vývoji dle očekávání hypotézy K2. Rozšíření pravomocí EMA je pevně omezené na nouzové situace, zatímco posílení role ECDC představuje zejména institucionalizaci existující praxe. Nejedná se tedy o radikální změny existujících systémů. Samotný HERA je pak založený na dosud existující jednotce spadající pod DG SANTE a jedná se o komisi generální ředitelství, nikoliv novou samostatnou agenturu. Je navíc silně kontrolovaný členskými státy prostřednictvím jeho rady a externí Rady pro zdravotní rizika, která se schází v případě krize. Očkovací strategie zavedená Komisí taktéž reprezentuje model 2. V jejím případě došlo k použití stávajících kompetencí v novém kontextu, a nikoliv k převedení nových kompetencí na evropskou úroveň tak, jak by vyžadovala hypotéza K3. Daná strategie nebyla bez svých chyb, především při nečekaných nedostatcích zásob omezujících dovoz očkovacích látek na evropský trh na začátku roku 2021.

A přestože v jejím průběhu došlo ke snahám o národní řešení (kvartet IVA, později dodávky Sputnik V), členové se jasně rozhodli postupovat v této oblasti společně.

Odpověď Evropské unie na krizi COVID-19 se tedy především vyznačuje modelem proplétání se. Ačkoliv na jejím počátku došlo k omezenému pozvolnému rozpadu, tento vývoj se poměrně rychle obrátil a státy začaly prostřednictvím Unie úzce spolupracovat. Přijetí dočasného instrumentu NGEU pak představuje element modelu postupu kupředu, zejména institucionálním nastavením tohoto fondu. Většina reforem v reakci na koronavirovou krizi ovšem odpovídala předpokladům hypotézy K2, a odrážela tak druhý uvažovaný model. S jistotou lze tedy říci, že v této těžké situaci se členové rozhodli semknout a preferovat více, na rozdíl od méně, Evropy. Odlišit relativní převahu modelů 2 a 3 je pak problematictější.

Většina této nové integrace proběhla uniformním stylem. Odklon od užití ESM dokonce představuje odklon od diferencované integrace směrem k uniformní. Hlavním vysvětlením této situace je dle mého názoru symetričnost dopadu krize. Ačkoliv některé státy byly zasaženy silněji a v rozdílnou dobu než jiné, krize působila na každého člena zároveň. To znamená nízkou heterogenitu závislosti (kromě otázky očkovací strategie) a existenci negativních externalit. Za těchto podmínek je nízká jak poptávka, tak i nabídka diferenciac. Byla tak potvrzena hypotéza D2, kde absence heterogenity a existence externalit vede k uniformním způsobům integrace. Důležitým faktorem byla rovněž role Evropské komise jako supranacionálního aktéra tlačícího na jednotnou integrační formu. Malou výjimkou je externí diferenciac způsobená zapojením třetích států do mechanismu rescEU, programu společného zadávání veřejných zakázek a programu EU4Health. Tabulka 3 shrnuje jednotlivé kroky při odpovědi EU s ohledem na jejich typičnost pro jednotlivé krizové modely a existenci či absenci diferenciac.

Tabulka 3: Charakteristika jednotlivých opatření při odpovědi EU na krizi COVID-19

	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
DIFERENCIACE ANO	<ul style="list-style-type: none"> • Zákazy vývozu • Konfiskace pomůcek 	<ul style="list-style-type: none"> • RescEU • Společné veřejné zakázky • PCS • PEPP 	
DIFERENCIACE NE	<ul style="list-style-type: none"> • Uzavírky hranic 	<ul style="list-style-type: none"> • Očkovací strategie • HERA • EMA • ECDC • SURE a fond EIB 	<ul style="list-style-type: none"> • NGEU

Zajímavé by mohlo být zkoumat neformální praktiky prováděné evropskými orgány. Institucionalizace již zaběhlých principů na konci koronakrize vypovídá o rozdílech mezi tím, co je legislativně dáno, a tím, co některé instituce při krizi prakticky vykonávaly. Pootevření této černé skříňky by mohlo osvětlit dynamiku mezi *de facto* a *de iure* integrací a diferenciací.

3.2 ENERGETICKÁ KRIZE

V analogickém stylu, ve kterém začala kapitola věnující se pandemii COVID-19, je započata i tato kapitola soustředující se na energetickou krizi a ruskou agresi na Ukrajině. Před samotnou analýzou reakce Evropské unie na tuto krizi je na místě představit stav integrace v oblasti evropské energetické politiky.

3.2.1 DOSAVADNÍ STAV INTEGRACE

Integrace v oblasti energetiky stojí na samotném počátku dnešní Evropské unie. Po druhé světové válce bylo v roce 1952 založeno Evropské společenství uhlí a oceli se základním cílem prevence vojenských konfliktů na evropském kontinentu. Uhlí, tehdy

koncipující 80 % energetické skladby zemí Společenství (Knodt 2018, s. 226), bylo řízeno společným trhem skrze regulaci cen, modernizaci výrobků a jednotný obchod se třetími stranami. Nepřípustná byla dovozní a vývozní cla mezi členskými státy, opatření diskriminující určité výrobce, státní finanční podpora a praktiky zneužívající spotřebitele (čl. 3 a 4 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli). Převážná část trhu s energií byla tedy na společném trhu šesti zakládajících členů integrována.

O pět let později bylo na obdobných principech založeno Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom). Na rozdíl od uhlí, hlavního energetického paliva tehdejší doby, byla atomová energie vnímána jako energetický zdroj budoucnosti. Smlouva o založení této organizace také předpokládala vznik společného trhu v této oblasti (čl. 2, odst. g; čl. 92–99 Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii). Hlavním cílem ovšem bylo koordinovat a posilovat výzkum a podporovat mírové využití jaderných technologií. Jelikož v následujících desetiletích jaderná energie uhlí nenahradila, nedocházelo ani k užší integraci v této oblasti. Uhlí nakonec předalo svou korunu hlavního zdroje energie ropě. Více integrovat společný trh s uhlím tedy rovněž ztrácelo na důležitosti.

Mimo smlouvu zakládající Euratom byla v Římě též zároveň podepsána i smlouva o Evropském hospodářském společenství. Mimo vyjasnění hranic působnosti smluv o zbývajících dvou společenství v ní není energie explicitně jmenována. Nicméně lze nalézt články obsahující nařízení použitelná v případě nouze, která by se vztahovala i na oblast energetiky „v případě potíží s dodávkami některých produktů“ (čl. 103, odst. 4 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství). Skrze krizové situace tedy bylo možné určitým způsobem energetickou oblast regulovat, a umožnit tak supranacionálním orgánům Společenství usilovat o společnou energetickou politiku.

Právě obavy o nedostatek ropy způsobené šestidenní válkou v roce 1967 vedly Společenství k přijetí směrnice ukládající členským státům povinnost udržovat danou minimální hladinu zásob surové ropy anebo ropných produktů. Jomkipurskou válkou způsobený ropný šok v roce 1973 ovšem vyústil k přijetí srovnatelné mezinárodní regulace, a evropská směrnice tedy ubyla na důležitosti. Tento ropný šok a ten následující z roku 1979 nicméně poháněly snahy Společenství o koordinaci určitých

energetických politik. Ve svém usnesení o energetických cílech pro rok 1985 Rada Evropských společenství stanovila pokyny pro společné snižování energetické spotřeby skrze zvýšenou efektivitu, zajištění dodávek energie a poprvé také zmínila ochranu životního prostředí, ačkoliv první dvě problematiky byly pochopitelně upřednostňovány (Rada Evropských společenství 1975). Tyto tři priority lze sledovat v evropském právu i nyní. Následující roky nepřinesly v oblasti integrace energetiky žádný průlom. Přestože Komise usilovala o explicitně stanovené priority pro Společenství jako celek, státy nebyly ochotné své pravomoci na evropskou úroveň převést. Daintith a Hancher (1986, s. 146–150) tento přístup vysvětlují několika faktory. Prvním je vnímání energetiky jako význačné pro státní suverenitu a přežití, odpovídající konceptu vysoké politiky. Dalším faktorem byla různorodost členů v kontextu energetické vybavenosti. Zatímco Velká Británie byla téměř ze sta procent soběstačná, Itálie takřka veškerou spotřebu energie zprostředkovávala dovozem. Organizace korporátní struktury byla rovněž problémem, protože energetický sektor některých členů již prošel privatizací, kdežto státy jako Francie udržovaly státní monopol. Vysoká úroveň heterogenity tedy bránila užší integraci, zejména protože o ní nebyl na národní úrovni zájem.

K opatrnému narušování pevného stisku národních států nad energetikou začalo docházet v průběhu 80. a 90. let. Talus (2013, s. 94) daný vývoj vykládá ztrátou atraktivity monopolního modelu, v němž jedna vertikálně integrovaná společnost ovládá generaci, přenos, obchod, distribuci i prodej energie. Takové nastavení bylo vhodné pro poválečné období hospodářské obnovy, ale postupně ztratilo svou morální a politickou legitimitu. Úspěšná privatizace ve Spojených státech a Spojeném království sloužila jako důkaz, že rozbití monopolu nezpůsobí sektorový rozpad. Liberalizace trhu s energií měla zapříčinit pokles cen pro zákazníky a eliminovat korupci spojenou se státem ovládaným či licencovaným monopolem v základních službách jako energetika. Komise byla schopná těchto příležitostí využít a snažila se, bez změny primárního práva, o přijetí energetické sekundární legislativy na evropské úrovni. Nárůst významu obav o životní prostředí také přispěl k těmto aktivitám, třebaže daný nárůst lze datovat spíše až do pozdních 90. let (Kanellakis et al. 2013, s. 1020–1021). Hlavní prioritou Společenství (a později Unie) bylo integrovat společný trh a na energetiku postupně došla řada. Bylo přijato několik legislativních balíčků za účelem liberalizovat trh s plynem a elektřinou a podpořit

vývoj infrastruktury v těchto sektorech. Energetika byla také poprvé explicitně jmenována v primárním právu, když Lisabonská smlouva potvrdila unijní sdílené kompetence v této oblasti. Tento vývoj nyní bude stručně představen.

První směrnice o liberalizaci byly přijaty v letech 1996 pro elektřinu (96/92/ES) a 1998 pro plyn (98/30/ES) jako součást tzv. prvního energetického balíčku. Jejich hlavním cílem bylo pozvolné otevření národních trhů pro konkurenci. Tohoto mělo být docíleno zamezením schopnosti energetických společností využívat své zisky z provozu elektrických a plynových sítí pro podporu komerčních aktivit v oblasti výroby a distribuce energie. Provozovatel přenosové soustavy (TSO⁴⁴) musí být samostatný právní subjekt oddělený od výroby i distribuce. Provozovatel je zodpovědný výhradně za správu, údržbu a rozvoj sítě a obvykle zůstává pod kontrolou existující energetické společnosti. Provozovatel dále musí zaručit přístup všem výrobcům a maloobchodníkům ke své síti za nediskriminačních podmínek (tzv. přístup třetích osob). Směrnice udávaly tři možné modely přístupu. Komise se tak snažila zohlednit různorodé postoje členských států a podnítit neochotné státy jako Francie k zahájení liberalizačního procesu (Iovino a Tsitsianis 2020, s. 8). Otevření trhu bylo koncipováno postupně, aby mohlo dojít k dostatečnému přizpůsobení a nedocházelo k šokovým změnám. To znamenalo, že trh byl otevírán pouze pro určité skupiny zákazníků a společností splňující stanovená kritéria.

Nicméně zpráva DG COMP⁴⁵ z roku 2001 ukázala mnohé nedostatky v implementaci prvního energetického balíčku (Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž 2001). Zejména přetrvávající nadměrný vliv bývalé monopolní společnosti omezoval účinnou konkurenci v maloobchodním i velkoobchodním segmentu trhu. Vzhledem k těmto problémům byl v roce 2003 přijat druhý energetický balíček směrnic pro elektřinu (2003/54/ES) a plyn (2003/55/ES). Balíček následoval směr určený předchozí legislativou, ovšem nyní umožnil průmyslovým spotřebitelům i domácnostem svobodně vybírat své dodavatele energií. Přístup třetích osob již nebyl možný skrz několik modelů, ale pouze na základě veřejných, nediskriminačních cen⁴⁶. Dodavatelé rovněž mohli začít vstupovat na zahraniční trhy ostatních členů. Pro zajištění dodržování nových podmínek má každý členský stát za

---

⁴⁴ Z anglického *Transmission System Operator*.

⁴⁵ Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž.

⁴⁶ V případě plynu bylo stále možné aplikovat model sjednaných cen s jednotlivými zákazníky.

úkol vytvořit nezávislý regulační orgán, který na trh bude dohlížet. Jednotlivé národní orgány by pak měly mezi sebou mezinárodně spolupracovat, ačkoliv prozatím zejména neformálně. Postupné zavádění nezávislosti TSO od zbytku trhu bylo právně posunuto dále, zejména v souvislosti se zájmy výroby a nabídky (Evropský parlament a Rada EU 2003, odst. 8). Cílem bylo uspořádat liberalizaci v zemích, které za svými rychlejšími kolegy zaostávaly (Iovino a Tsitsianis 2020, s. 13).

Akční plán pro energetickou účinnost z roku 2007 opakoval již dlouho akcentované priority Unie v této oblasti: udržitelnost, bezpečnost dodávek a konkurenceschopnost (Knodt 2018, s. 231; Pepermans 2019, s. 9). Navíc spory o dodávky plynu mezi Ukrajinou a Ruskem a mezi Běloruskem a Ruskem zpochybňovaly bezpečnost dovozu do EU. Omezení dodávek z Ruska představovalo větší nebezpečí vzhledem k východnímu rozšíření a značné závislosti některých nových členů na importech z Ruské federace (Knodt 2018, s. 230). Akční plán, společně s novou zprávou DG COMP z téhož roku, dal Unii dostatečný impuls pro přijetí třetího energetického balíčku v roce 2009, tvořeného směrnicemi 2009/72/ES a 2009/73/ES pro elektřinu a plyn. Unie dále pokračovala ve snahách plně a s větší přesností oddělit provozování přenosové soustavy od produkce a dodávky a posílila nezávislost národních regulátorů. Dosavadní neformální mezinárodní spolupráce byla formalizována skrze Agenturu pro spolupráci energetických regulačních orgánů (ACER⁴⁷). Agentura je nezávislá na Komisi, národních vládách a energetických společnostech. Provozovatelé přenosových soustav rovněž získali mezinárodní zastoupení v rámci Evropské sítě provozovatelů přenosových soustav pro elektřinu (ENTSO-E⁴⁸) a plyn (ENTSO-G) (Evropský parlament a Rada EU 2009a; 2009b). Nové orgány umožňují koordinovat vyrovnaný tok elektřiny a plynu uvnitř různých soustav a zajistit odpovídající plány pro nové investice do infrastruktury. Velkou prioritou pro Unii je propojení přeshraničních systémů, což má užší spolupráce zajistit.

Lisabonská smlouva konečně kodifikovala energetické kompetence Unie v rámci primárního práva. Dle článku 194, odstavce 1 TFEU má politika Unie v oblasti energetiky „v duchu solidarity mezi členskými státy za cíl: zajistit fungování trhu s energií; zajistit bezpečnost dodávek energie v Unii; podporovat energetickou

---

⁴⁷ Z anglického *Agency for the Cooperation of Energy Regulators*.

⁴⁸ ENTSO pochází z anglického *European Network of Transmission System Operators*.

účinnost a úspory energie jakož i rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie; a podporovat propojení energetických sítí“. Zároveň ovšem přijatá opatření nezasahují do „práva členského státu stanovit podmínky pro využívání svých energetických zdrojů, jeho volby mezi různými energetickými zdroji a základní skladby jeho zásobování energií“ (čl. 194, odst. 2 TFEU). Oblast energetiky tedy spadá do sdílených kompetencí EU.

Navyšování přeshraničního obchodu skrze integrované velkoobchodní trhy a provádění finančních transakcí na burzách mimo státy, kde dochází k fyzickým tokům energie, vedly Unii k přijetí nařízení o integritě a transparentnosti velkoobchodního trhu s energií, tzv. REMIT⁴⁹ nařízení (Evropský parlament a Rada EU 2011; Jevnaker 2022, s. 294). Byla tak zavedena pravidla zakazující nekalé praktiky vedoucí k manipulaci trhů a insider tradingu, obdobná těm uplatňovaným na finančních trzích. Agentura ACER měla analyzovat data tržních transakcí a sdílet její nálezy s relevantními orgány. Vyšetřování a trestní stíhání ovšem zůstaly v gesci národních autorit.

Pro povzbuzení budování přeshraniční energetické infrastruktury pro mezinárodní obchod bylo přijato nařízení č. 347/2013 pro transevropské energetické sítě, tzv. TEN-E⁵⁰ nařízení. Účelem bylo umožnit upřednostňovat projekty s přeshraničním rozsahem pomocí tzv. projektů „společného zájmu“ (Evropský parlament a Rada EU 2013a, odst. 21). Ty by měly být řízeny speciálními pravidly a mít příležitost získat dotace z evropských finančních prostředků. Projekty by nejprve byly filtrovány na základě regionálních skupin a následně soutěžily o tento zvláštní status na evropské úrovni. Hlasování v regionální skupině by se účastnily členské státy a Komise. Zároveň nelze projektu udělit zelenou bez souhlasu člena, na jehož území by se projekt nacházel. Pro žádost o evropské financování byla rovněž nutná domluva o rozdělení nákladů mezi zeměmi. V případě neschopnosti k takové dohodě dojít spor rozřeší agentura ACER. Nad samotným rozhodnutím o přidělení finanční podpory má pak finální slovo Komise.

V roce 2019 byl přijat čtvrtý energetický balíček zvaný „Čistá energie pro všechny Evropany“ (Evropská komise 2016), skládající se z osmi legislativních aktů.

---

⁴⁹ Z anglického *Regulation on Wholesale Energy Market Integrity and Transparency*.

⁵⁰ Z anglického *Trans-European Networks for Energy*.

Mimo regulaci energetického trhu se Unie rovněž soustředí na restrukturalizaci energetického sektoru skrze vývoj a rozšiřování zelené energie ve všech členských státech. Obchod uvnitř a mezi členy je zde vnímán jako způsob efektivního rozdělení prostředků, a tedy zvyšující efektivitu energetických systémů, což vede ke snižování cen. Efektivní systém je taktéž šetrný k životnímu prostředí a snižuje emise skleníkových plynů. Dosažení restrukturalizace má pomoci umožnění všem koncovým zákazníkům účastnit se mimo konzumace energie i její výroby a distribuce. Unie se tak snaží trh více decentralizovat. Pokud je potřeba podpořit zranitelné spotřebitele, má se tak činit prostřednictvím sociální politiky, raději než státními zásahy do cen.

Plán pátého energetického balíčku „Fit for 55“ byl Evropskou komisí zveřejněn v červenci 2021 (Evropská komise 2021b) s úkolem skloubit evropské cíle v oblastech energetiky a klimatu v rámci nových ambicí pro roky 2030 a 2050. Vyjednávání o konkrétní podobě nových právních předpisů v oblasti energetiky stále probíhá.

Jevnaker (2022) identifikuje v rámci evropské energetické integrace jak vnitřní, tak i vnější diferenciace. Vnitřní diferenciace je především tvořena malými, izolovanými elektrickými a plynovými systémy. Směrnice o elektřině udává permanentní opt-outy z nutnosti oddělit TSO od výroby a distribuce energie Maltě, Kypru a Lucembursku. Malta rovněž požívá určitých výjimek z povinnosti zajistit přístup třetích stran k přenosové soustavě (ibid., s. 295). Směrnice a nařízení v oblasti plynu pak udávají podobné výjimky, ovšem do specifických izolovaných systémů jsou zařazeny i Estonsko, Lotyšsko a Finsko, které nemusejí budovat přímé spojovací linky či oddělovat TSO do té doby, dokud jsou považovány za takto odloučené trhy. Je také možné designovat některé regiony členských států za „rozvíjející“, čímž je oddálena nutnost následovat evropská pravidla (v současnosti určité oblasti Řecka) (ibid., s. 299). Co se týče nařízení REMIT a TEN-E, takto specifické opt-outy nejsou k nalezení (ibid., s. 301).

Externí diferenciace je zprostředkovávána Norskem, Islandem a Lichtenštejnskem, jakožto členy Evropského hospodářského prostoru. Třetí energetický balíček rozšířil evropské energetické tržní mechanismy i do oblasti spolupráce s těmito zeměmi (ibid., s. 301–303). Nicméně účast států EEA není stoprocentní, a i pro ně existuje několik opt-outů. Ani na jednu zemi se nevztahují

pravidla o zabezpečení energetických dodávek. Island a Lichtenštejnsko získaly v rámci směrnic o elektřině i plynu podobné výjimky jako malé či ostrovní systémy EU (Malta, Kypr). Na Island se regulace v oblasti plynu nevztahují vůbec. Nařízení REMIT a TEN-E prozatím nejsou součástí spolupráce v rámci EEA.

Celkově je nicméně integrace v oblasti energetiky charakterizována poměrně nízkou hladinou diferenciací. Hlavním způsobem integrace je uniformita. Přesto v některých případech s dostatečnou poptávkou a nabídkou k diferenciaci došlo. Co se týče poptávky, jedná se zejména o heterogenitu závislosti a z části kapacit, jež vedou k vytvoření skupin insiderů a outsiderů. Na nabídkové straně je velká in-group, tvořena téměř všemi členskými státy EU, zatímco out-group zahrnuje úzkou, ovšem koherentní skupinu států. Oba kluby jsou tak schopné překročit potřebnou masu pro diferencovanou integraci. Velmi důležitou roli hrají externality. Státy v out-group své energetické sítě mají s ostatními členy propojené jen slabě, nebo je nemají propojené vůbec (Papsch 2020, s. 553–554). Užší integrace in-group tedy v těchto případech omezené závislosti nevytváří dostatečně relevantní externality, a k diferenciaci může dojít. Kromě vynětí určitých rozvíjejících regionů z některých pravidel nejsou ekonomické kapacity tak důležité. Diferenciací je tedy poháněna především funkčními požadavky malé, avšak ucelené skupiny států za podmínek nízké závislosti a externalit. Jevnaker (2022, s. 305–306) podobně vysvětluje i externí diferenciaci, kde méně propojené systémy, jako Island, získávají funkční výjimky. Norské opt-outy pak lze vyložit heterogenitou preferencí, kdy se norská vláda může obávat ztráty suverenity nad svými ropnými a plynovými sektory, jež jsou pro ekonomiku této severské země kritické.

Pro shrnutí, na počátku energetické krize v roce 2021 tedy energetika představovala zejména uniformně integrovanou oblast, v níž Unie disponovala sdílenými kompetencemi. Jednotlivé členské státy se nicméně radikálně lišily svou skladbou zdrojů energie a využíváním svých vlastních surovin. Zejména tyto oblasti zůstávaly v jejich gesci. Přes celkovou uniformitu bylo možné pozorovat i drobné, funkčně založené výjimky pro určité státy, vedoucí k interní diferenciaci. Státy Evropského hospodářského prostoru a jejich částečné zapojení do evropského energetického rámce představovaly pak diferenciaci externí.

3.2.2 POČÁTEK KRIZE

Energetická krize závažnosti neviděné od ropných šoků 70. let, zapříčiněna několika rozličnými faktory ovlivňujícími rovnováhu globální nabídky a poptávky po pohonných hmotách, postihla Evropskou unii ve druhé polovině roku 2021. Za období pandemické krize COVID-19 došlo k historickému propadu celosvětové spotřeby energie, způsobující propad cen mnoha paliv na nejnižší úroveň za posledních několik desetiletí (Alvarez a Molnar 2021). „Dokonalá bouře“ (Rosen 2022; Yafimava 2023) souvislostí zapříčinila v rámci celosvětové post-pandemické obnovy dramatický nárůst poptávky po fosilních palivech, zatímco obnova nabídky nebyla schopna tento nárůst vyrovnat. McWilliams et al. (2022) vysvětlují tlaky na trhu s energiemi třemi šoky. Zaprvé, nedostatečná nabídka zčásti vznikla veřejnou politikou odrazující od investic do fosilních paliv, která ale zároveň nesnížila spotřebu těchto paliv a neurychlila zavádění čistých zdrojů energie pro jejich nahrazení. Nízká úroveň nabídky postihla vesměs všechny zdroje energie na celosvětovém trhu, což vedlo k nedostatku dodávek a navyšování cen. Zadruhé, Rusko již před počátkem své invaze na Ukrajinu v únoru 2022 manipulovalo s evropským trhem zemního plynu. Koncem léta 2021 byly razantně sníženy dodávky a nebyly doplněny zásobníky ve vlastnictví Gazpromu na území EU (Kotek et al. 2023, s. 2). Od počátku invaze pak Rusko využívá evropské závislosti na ruském plynu (Sturm 2022) pro vytváření geopolitického tlaku na jednotlivé členské státy. Posledním šokem byl souběh několika nešťastných náhod. Nedostatečná údržba jaderných bloků vedla Francii k odstavení několika svých jaderných elektráren, jejichž energetická produkce musela být nahrazena zemním plynem. Velké sucho vysušením řek a jezer zapříčinilo pokles výroby vodní energie a také ohrozilo tepelné elektrárny závislé na chlazení, stejně tak jako uhelné elektrárny závislé na vodní dopravě pro transport uhlí (Toreti et al. 2022). Evropská poptávka po zkapalněném zemním plynu tak pro kompenzaci byla navýšena. Horka v letních měsících také zvyšují spotřebu elektřiny z důvodu nadměrného užití klimatizačních jednotek. Nakonec, Evropská unie je obecně silně závislá na dovozu paliv, a její hospodářství je tak vystaveno rizikům souvisejícím s výkyvy cen paliv obchodovaných na světových trzích (Evropská komise 2021a).

Vysoká cena energií, zejména zemního plynu, se nutně odráží v ceně elektřiny na evropském velkoobchodním trhu. Ten je organizován na tzv. principu marginálních

cen (Mojžiš 2016, s. 146), kdy nejdražší nabídka od producentů elektřiny určuje cenu pro všechny ostatní. V praxi to znamená, že poptávka po elektřině je nejprve uspokojována levnějšími energetickými zdroji (jako obnovitelné zdroje, hydroelektrárny...) a pokud po jejich vyčerpání poptávka stále přetrvává, jsou osloveni i výrobci s vyššími náklady. Poslední z této skupiny jsou často paroplynové elektrárny. Cena zemního plynu z velké části určuje náklady těchto elektráren, z čehož vychází cena jejich nabídky na velkoobchodním trhu. Vyšší cena evropských emisních povolenek také hraje svou roli (Nguyen 2022). Cenová hladina určena paroplynovými výrobci je pak aplikována na cenu za veškerou elektřinu. Navýšení nákladů na elektřinu se samozřejmě dotýká koncových uživatelů – jak průmyslu, tak i domácností (Ari et al. 2022).

Evropská komise na vyzvání neformálního zasedání Rady pro energetiku a dopravu předložila soubor nástrojů s řadou krátkodobých a střednědobých pokynů a doporučení, skrz které měly členské státy řešit negativní dopady zvyšování cen energií (Evropská komise 2021a). Jako krátkodobé řešení byla navržena dočasná přímá podpora zranitelným domácnostem žijícím v energetické chudobě a také zavedení ochranných opatření s cílem zabránit odpojení od energetické sítě nebo dočasně odložit platby. Kompenzační opatření by se rovněž mohla vztahovat na odvětví nebo podniky zasažené krizí. Financování této podpory by mělo pocházet, *inter alia*, z aukcí emisních povolenek, daní a poplatků z cen energie a z ekologických daní. Pomoci by rovněž mohlo agregovat poptávku po elektřině z obnovitelných zdrojů tvořenou malými a středními podniky s cílem uzavírání dlouhodobých smluv o nákupu elektřiny tohoto původu. Ve střednědobém až dlouhodobém horizontu se Komise zavázala navrhnout regulační rámec pro trh s plynem a vodíkem, stejně jako zvážit revizi nařízení o bezpečnosti dodávek za účelem zajistit účinnější fungování zásobníků plynu. Měla také prozkoumat podobu systému společných veřejných zakázek na rezervní zásoby plynu. Členské státy by mezitím měly akcelarovat rozvoj infrastruktury pro čistou energii urychlením vydávání povolení a zvýšit investice do budování transevropských sítí a podpory energetické účinnosti budov. První reakcí na stoupající ceny energií tedy tvořila národní opatření, kterým se Komise snažila dát společný rámec. Na evropské úrovni jednala právě Komise s přísliby vypracování dlouhodobějších řešení krize.

3.2.3 PLÁN Z VERSAILLES

Bezprostředně po vpádu ruských vojsk na ukrajinské území se mimořádně sešli nejvyšší představitelé členských států. Ve svých závěrech odsoudili ruskou agresi, vyjádřili solidaritu s Ukrajinou a zdůraznili jednotu se svými mezinárodními partnery. Zároveň Evropská rada vyzvala Komisi k navržení krizových opatření, „mimo jiné v oblasti energetiky“ (Evropská rada 2022b). O čtyři dny později si evropští ministři pro energetiku vyměnili své názory na zasedání Rady EU. Shodli se na potřebě posílit odolnost evropského energetického systému a řídit budoucí vývoj cen energií. Bezpečnost distribuce energie v Evropské unii by podle ministrů nebyla v ohrožení, i pokud by Rusko zastavilo dovoz (Rada EU 2022h).

Představitelé zemí EU se znovu sešli 10. a 11. března ve Versailles prostřednictvím neformálního setkání. Na konci tohoto zasedání bylo přijato Versailleské prohlášení – politická deklarace stanovující harmonogram budoucího postupu v reakci na novou situaci způsobenou ruskou invazí na Ukrajině. V oblasti energetiky byla vyzdvížena zejména potřeba snížit evropskou energetickou závislost na dovozu ruského zemního plynu, ropy a uhlí (Versailleské prohlášení 2022, s. 5). Tohoto cíle má být dosaženo primárně snižováním celkové závislosti EU na fosilních palivech, ovšem zohlednění „vnitrostátních podmínek a rozhodnutí členských států ohledně vlastní skladby zdrojů energie“ je explicitně zmíněno (ibid.). Členové Unie tak tímto prohlášením rozhodně nechtěli naznačit delegaci dalších energetických kompetencí na nadnárodní úroveň. Zároveň tím byly zohledněny neshody představitelů na konkrétním harmonogramu postupného odstřížení Unie od ruského importu (Kritikos 2022, s. 4). Dále má být více využíváno dodávek zkapalněného zemního plynu a také dalšího rozvoje trhu s vodíkem. Komise byla vyzvána do konce května navrhnout plán pro uskutečnění těchto ambicí. Co se týče fiskální politiky, vrcholní představitelé se zavázali zmobilizovat „nezbytné evropské a vnitrostátní prostředky veřejného financování“ a uplatňovat „zdravé fiskální politiky“ (Versailleské prohlášení 2022, s. 10). Z těchto vágních vyjádření lze vyčíst zdrženlivost členů alokovat nové evropské zdroje pro zvládnutí energetické krize tak brzy po koronavirové krizi. Na již formálním zasedání 24. a 25. března Evropská rada opět zejména požádala Komisi vypracovat návrhy řešení. Také ovšem uložila členským státům a evropské exekutivě práci na dobrovolném společném nákupu

plynu, zkapalněného zemního plynu a vodíku, do něhož by se měly zapojit i země západního Balkánu a některé země Východního partnerství – konkrétně Gruzie, Moldavsko a Ukrajina⁵¹ (Evropská rada 2022a, s. 7).

Odpověď na výzvu Versailleského prohlášení Evropská komise předložila 18. května ve formě svého plánu REPowerEU, zaměřeného na eliminaci závislosti Unie na energetických dodávkách z Ruska (Evropská komise 2022b). Tohoto cíle by mohlo být dosaženo před koncem současné dekády za předpokladu reformem ve třech hlavních oblastech – úspory energie, diverzifikace dovozu energie a urychlení přechodu na čistou energii. REPowerEU vychází z uskutečnění návrhů energetického balíčku „Fit for 55“, a staví tak na existujících institucionálních strukturách. V rámci úspor jsou členské státy vybízeny k využívání daňových opatření na podporu snižování spotřeby energie, jako jsou nižší sazby DPH pro energeticky vysoce účinné systémy vytápění a izolace budov, stejně jako pro účinné spotřebiče. Dlouhodobý cíl EU pro energetickou účinnost do roku 2030 by měl být navýšen z navrhovaných 9 % v rámci „Fit for 55“ na 13 %. Pro podporu diverzifikace importované energie Komise zváží zavedení mechanismu pro evropské dobrovolné společné nákupy plynu členských států, bezesporu inspirovaného programem společných nákupů očkovacích látek za pandemické krize. Komise rovněž zdůraznila svou intenzivní spolupráci s partnery na uzavírání nových smluv o dodávkách zkapalněného zemního plynu. Dále navrhuje zvýšit ambici využití obnovitelných zdrojů energie ze 40 % celkové spotřeby na 45 % do roku 2030. Dané navýšení má být možné skrze podporu instalace nových solárních fotovoltaických panelů a povinností instalovat je na střechy nových budov specifických kategorií. Dalším krokem má být také podpora rozvoje větrné energie, zejména na moři, kde jsou zdroje bohatší a přijetí ze strany veřejnosti vyšší. Usilováno by rovněž mělo být o navýšení stávající míry využívání tepelných čerpadel. Komise chce též snížit užití fosilních paliv v průmyslu a dopravě podpořením využívání vodíku a elektrifikace, skrze například vytvoření nástrojů technického poradenství v rámci InvestEU ve spolupráci s EIB nebo přijetí legislativního balíčku o ekologizaci nákladní dopravy. Je vnímána důležitost kritických surovin a slíbeno zintenzivnění práce na jejich dodávkách s ohledem na vysokou úroveň ochrany životního prostředí a účinné využívání zdrojů skrze oběhové hospodářství. Pro uskutečnění plánu REPowerEU je zapotřebí mobilizovat dalších € 210 mld. do roku 2027 nad rámec

---

⁵¹ Zapojené země jsou smluvními stranami Energetického společenství.

balíčku „Fit for 55“. Pro pokrytí krátkodobých investic je navržena úprava existujícího Nástroje pro oživení a odolnost (RRF), založeného za účelem obnovy hospodářství po koronavirové krizi. Většina nákladů má být hrazena přesměrovanými půjčkami skrze RRF a dobrovolnými převody z fondů politiky soudržnosti a společné zemědělské politiky. Jediné čerstvé finanční prostředky budou pocházet z dražby nových emisních povolenek. Státy jsou tak vyzývány zahrnout do národních plánů obnovy i investice a reformy odpovídající cílům REPowerEU.

Ačkoliv Komise předložila řadu užitečných a nezbytných opatření pro redukcí dopadů energetické krize, většina se soustředí na střednědobý a dlouhodobý horizont. Téměř žádná nejsou orientována na okamžité řešení akutních energetických a hospodářských problémů evropských spotřebitelů a podniků způsobených válkou na Ukrajině (Kritikos 2022, s. 5). Bezprostřední krizová odpověď tedy byla ponechána v gesci jednotlivých členských států. Někteří autoři také poukazují na komplexitu a částečné překryvy finančních instrumentů, jež mohou být pro REPowerEU využity (Sturm 2022, s. 857). To vede k institucionální nadbytečnosti, konkurenci mezi orgány odpovědnými za přidělování finančních prostředků a riziku dvojího financování. Široká nabídka možností by měla motivovat k investicím v rámci naplňování tohoto plánu, ale rovněž komplikuje výběr nejvhodnějších prostředků financování pro konkrétní projekty. Dalším cílem komisního návrhu je také diverzifikace dovozu, k němuž je třeba konstrukce nové infrastruktury pro dopravu zkapalněného zemního plynu. Ta by v dlouhodobém horizontu mohla narušovat hlavní cíl projektu – přechod k alternativním zdrojům energie (von Homeyer et al. 2022, s. 130). Úmysl dofinancovat plán skrze nové emisní povolenky by navíc mohl podkopat důvěru v evropský trh s emisemi a samozřejmě znamená vyšší úroveň vypouštění skleníkových plynů (Simon 2022).

Komise 23. května shledala v souvislosti s válkou v Evropě, pokračujícím poruchám v dodavatelském řetězci a nárůstem cen energií stav ekonomiky EU a eurozóny za stále abnormální. Rozhodla se tak prodloužit dobu aktivace obecné únikové doložky Paktu o stabilitě a růstu pro zajištění dostatečného manévrovacího prostoru fiskálními politikami v reakci na hospodářské důsledky ruské vojenské agrese (Evropská komise 2022g, s. 12).

3.2.4 EMBARGO NA RUSKOU ROPU

Počátkem května předsedkyně Komise von der Leyen navrhla evropské embargo na veškerou dováženou ropu z Ruska (Baczynska et al. 2022). Předložené opatření bylo součástí již šestého sankčního balíčku přijatého evropskou sedmadvacítkou. Šéfka Komise ovšem očekávala problémy s dosažením konsenzu mezi členy, protože některé státy jsou na dovozu ruské ropy silně závislé. Její tušení bylo naplněno. Povětšinu měsíce byl návrh blokován zejména Maďarskem, ovšem svou opozici vyjádřili i představitelé Slovenska a České republiky (Rankin 2022a). Důvodem byla silná vazba těchto vnitrozemských států na dodávky ruské ropy skrz ropovod Družba, vedoucí přes ukrajinská území. Kompromisní návrhy udělující výjimku pro import ropy pomocí takových ropovodů byly naopak smeteny ze stolu s argumenty, že by členové dovážející levnější ruskou ropu získali nespravedlivou tržní výhodu. Tento vnitroeurospý spor byl tak založen na heterogenitě preferencí a částečně kapacit. Ačkoliv evropský blok celkově preferoval uvalení dalších sankcí na Rusko, některé země by při kompletním ropném embargu byly vystaveny většímu nebezpečí nedostatku energie, a o sankce tak měly menší zájem. I v případě souhlasu nemohly embargo v plné míře uvalit kvůli nedostatečným kapacitám odtrhnout se od ruských dodávek. Zabezpečení maďarských energií přesně bylo požadavkem premiéra Orbána. Budapešť tímto způsobem usilovala o finanční prostředky z evropských zdrojů pro modernizaci svých rafinérií, jež mohou přijímat pouze ruskou ropu. Dle Orbána REPowerEU neposkytoval dostatečně konkrétní kroky pro hrazení potřeb vnitrozemských států při přechodu k alternativním zdrojům energie (Stálé zastoupení Maďarska při Evropské unii 2022). Problémem bylo bezesporu rovněž využití prostředků RRF při uskutečnění komisiho plánu, protože Maďarsku již v jeho rámci bylo odepřeno více než € 7 mld. na základě obav o stav právního státu v zemi (Parker 2022; Rankin 2022b).

Spor o embargo na ruskou ropu tak nepřekvapivě dominoval summitu evropských lídrů 30. a 31. května. Po tvrdých vyjednáváních byl nakonec nalezen kompromis uspokojující maďarské požadavky (Evropská komise 2022i). Evropské embargo se bude vztahovat na dovoz surové ropy po moři a dovoz veškerých produktů z rafinované ropy. Ropa importovaná ropovody dostává výjimku. Zavádění zákazu dovozu surové ropy má být implementováno po dobu šesti měsíců, zatímco dovoz

produktů z rafinované ropy by měl být ukončen do osmi měsíců. Pro uspokojení výhrad o kompetitivní výhodě států dovážejících ropu levněji z Ruska tyto státy nesmí ropu a ropné výrobky z ní vyrobené dále prodávat jiným členům nebo třetím zemím, s výjimkou prodeje do České republiky (Rada EU 2022a, čl. 1, odst. 7, pododst. 8). Ta může do 5. prosince 2023 takto dovezenou ropu a ropné produkty nakupovat, pokud jí nebudou zpřístupněny alternativní dodávky. Česko má v plánu především dovážet naftu ze slovenské rafinérie Slovnaft (Česká tisková kancelář 2022). Další výjimku také získalo Bulharsko díky své „specifické zeměpisné expozici“ (Evropská komise 2022i) a do konce roku 2024 smí dovážet ruskou ropu a produkty z ní po moři. Chorvatsko pak do konce roku 2023 může dovážet ruský vakuový plynový olej, nezbytný pro fungování jeho rafinérie.

Embargo na ruskou ropu přijaté v rámci šestého balíčku sankcí se jasně vyznačuje diferenciací. Tento vývoj odráží silnou kontrolu členských států nad svou energetickou skladbou tak, jak je určeno TFEU. Heterogenita preferencí a kapacit, způsobena silnějšími negativními dopady na některé státy při celoplošném zákazu ruské ropy, vedla k poptávce po diferenciaci úzkou, ovšem jasně definovanou skupinou států, motivovanou zejména ekonomickými a bezpečnostními zájmy. Nepřítomnost negativních externalit pro in-group po zákazu přeprave a institucionální nastavení vyžadující jednomyslnost zajistily dostatečnou nabídku diferenciaci. Embargo na ropu bylo prvním opravdu sporným bodem sankcí, protože dovoz ruské ropy hrál v celkovém energetickém mixu Unie mnohem větší roli než již v dubnu zakázané uhlí⁵² (Sturm 2022, s. 844–845; Evropská komise 2022k). Časové omezení většiny výjimek svědčí o modelu vícerychlostní Evropy, jejíž teorie nabídky a poptávky diferenciaci očekává v případě heterogenity kapacit. To svědčí o tom, že rozdílné preference států byly založené především na těchto rozdílných kapacitách.

3.2.5 DVĚ NAŘÍZENÍ O SNÍŽENÍ POPTÁVKY PO PLYNU A O JEHO USKLADŇOVÁNÍ

Na programu letní Evropské rady 23. a 24. června figurovala problematika energetiky pouze letmo. Jednání vévodila diskuze o „širší Evropě“ – projektu s cílem vytvořit platformu pro politickou koordinaci s evropskými zeměmi, s nimiž má EU úzké

---

⁵² V roce 2020 tvořily ropa a ropné produkty 34,5 % hrubé dostupné energie EU, zatímco uhlí a uhelné produkty pouze 10,2 %. Navíc Rusko ve stejný rok dovezlo 36,5 % veškeré ropy a ropných produktů dostupných v Unii, zatímco podíl ruského dovozu uhlí byl 19,9 % (Sturm 2022, s. 838, 844).

vztahy – a udělení statusu kandidátské země Ukrajině a Moldavsku. Lídři rovněž uvedli svou připravenost udělit tento status i Gruzii, jakmile budou vyřešeny priority uvedené ve stanovisku Komise k žádosti o členství. Některé státy pokračovaly ve svých snahách zavést evropský cenový strop na velkoobchodní ceny zemního plynu (Hanke Vela a Lynch 2022), ale zbytek partnerů, především Německo (Kritikos 2022, s. 6), nebyl připravený tržní intervence schválit. Ve svých závěrech členové opět prostě konstatovali, aby Komise ve spolupráci s evropskými partnery prozkoumala způsoby zmírnění rostoucích cen energií, včetně případného zavedení dočasných stropů dovozních cen (Evropská rada 2022c). Komise přislíbila doručit svou odpověď do konce září tak, aby mohla být projednána řádnou Evropskou radou v říjnu.

V průběhu přibližně následujících pěti týdnů sedmadvacítka dospěla ke dvěma důležitým rozhodnutím. První z nich padlo již 27. června, když Rada schválila nařízení o uskladňování zemního plynu (Evropský parlament a Rada EU 2022a). Tímto nařízením jsou členské státy povinny každoročně naplnit své podzemní zásobníky plynu do 1. listopadu na 80 % pro rok 2022 a 90 % pro každý následující rok. Vzhledem k rozličným kapacitám skladování plynu a situacím v jednotlivých zemích je možné do cílů uskladňování započítat zásoby zkapalněného zemního plynu nebo alternativních paliv. Povinnost je také omezena na 35 % průměrné roční spotřeby plynu v předcházejících pěti letech. To proto, aby státy s velmi významnými skladovacími kapacitami ve srovnání s vnitrostátní spotřebou plynu nemusely skladovat nadměrně velké kvantity plynu. Členové bez vlastních podzemních zásobníků musí uchovávat alespoň 15 % své roční spotřeby plynu v zásobnících umístěných v jiných členských státech. Nutnost naplňovat zásobníky plynu má platit do konce roku 2025. Zároveň se tato povinnost nevztahuje na Irsko, Kypr ani Maltu, protože nejsou přímo propojeny s plynárenskou soustavou žádného jiného členského státu. Druhá část nařízení ukládá povinnost provozovatelům podzemních zásobníků plynu získat certifikaci od stanovených národních regulačních orgánů. Tento postup má zamezit možnému vnějšímu vlivu na skladovací infrastrukturu, který by mohl ohrozit dodávky energie do Unie. Částečná diferenciací v tomto nařízení je určena čistě funkčními požadavky vyplývajícími z rozdílných situací Irska, Kypru a Malty. Jejich vynětí neprodukuje žádné externality, protože v kontextu plynových soustav neexistuje mezi nimi a ostatními členy žádná závislost. Dosažení diferenciací v tomto

případě je také ulehčeno výše popsáním dosavadním nastavením integrace v oblasti energetiky.

Druhé rozhodnutí padlo na základě sdělení Evropské komise „Bezpečná zima díky úsporám plynu“ (Evropská komise 2022c), když Rada 5. srpna přijala nařízení o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu (Rada EU 2022b). Státy se zavázaly snížit svou poptávku po plynu v období od 1. srpna 2022 do 31. března 2023 alespoň o 15 % ve srovnání se svou průměrnou spotřebou za posledních pět let. Jedná se ovšem o dobrovolný závazek a způsob jeho provádění je v rukou jednotlivých zemí. Rada nicméně může na návrh komise vyhlásit „výstrahu na úrovni Unie“ v případě závažného rizika nedostatku plynu nebo výjimečně vysoké poptávky po něm. Při této výstraze se 15 % závazek stává povinným. Původní komisní návrh přitom počítal s vyhlášením výstrahy čistě v kompetenci Komise po konzultaci s členskými státy (Evropská komise 2022d, čl. 4). Zjevné snaze o rozšíření bruselských kompetencí v oblasti energetiky tak bylo národními vládami jasně zamezeno.

Navíc i toto nařízení obsahuje poměrně širokou nabídku možných výjimek pro odchýlení od společně nastaveného cíle (Rada EU 2022g). Jako při nařízení o podzemních zásobách plynu, i zde jsou vyňaty členské státy nepropojené s plynárenskými sítěmi jiných členů (Irsko, Kypr a Malta). Ušetřený objem plynu by nemohly uvolnit pro potřeby jiných členských států. Osvobození platí i v případě, kdy státní elektrické rozvodné sítě nejsou synchronizovány s evropskou elektroenergetickou soustavou a synchronizace se sítí třetí země je přerušena (může se týkat Estonska, Lotyšska a Litvy). Unijní země taktéž mají možnost snížit procentuální výpočet redukce poptávky o objem plynu spotřebovaného jakožto vstupní suroviny pro kritická průmyslová odvětví, stejně jako v případě navýšení celkové spotřeby plynu v uplynulém roce o alespoň 8 % ve srovnání s průměrem posledních pěti let (Bulharsko, Polsko, Řecko, Slovensko). O takové snížení mohou žádat i státy, jejichž kapacity pro vývoz a domácí infrastruktura zkapalněného zemního plynu jsou již v co největší míře využívány k přesměrování plynu do jiných členských států (Francie, Chorvatsko, Portugalsko, Španělsko) a státy přesahující své cíle pro naplnění plynových zásobníků (Česká republika, Dánsko, Polsko). Nařízení

mělo být platné po dobu jednoho roku s možným prodloužením po přezkoumání do května 2023.

Kompromisní znění nařízení bylo způsobeno odporem zemí bez silné závislosti na ruském plynu. Španělsko a Portugalsko například vyjádřily obavy nad dopady 15% redukce spotřeby plynu na jejich občany. Maďarsko bylo pak jedinou zemí hlasující proti finálnímu návrhu (Parrock 2022), ovšem z důvodů zájmu o navýšení dodávek ruského plynu. Protesty Orbánovy vlády nicméně nemusely být vyslyšeny, protože na rozdíl od hlasování o šestém sankčním balíčku v Evropské radě zde postačoval souhlas kvalifikované většiny států. Institucionální zřízení tak jistě hrálo roli při nabídce diferenciaci. O výjimky přesto žádalo tolik členských zemí, že out-group dokázala prosadit svou pozici. Její vyjednávací síla se dá přiřknout heterogenitě závislosti. Země méně závislé na ruském plynu mají méně co ztratit v případě nedohody na evropské úrovni. Někteří komentátoři takto silnou diferenciaci zasypali kritikou a označili nařízení za potenciálně nedostatečné (Kritikos 2022, s. 7), zatímco jiní analytici zvolený přístup považovali za nutný, ačkoliv přiznávali, že s ohledem na veškeré výjimky by nařízení vedlo spíše k celoevropskému poklesu poptávky po plynu o 10 % namísto plánovaných 15 % (Kneebone 2022).

3.2.6 INTERVENČNÍ OPATŘENÍ

Září započalo mimořádné zasedání Rady, pro které ovšem Komise ještě neměla připravené konkrétní znění návrhů. Přesto delegacím předložila pracovní dokumenty a spolu s poznámkou českého předsednictví ministři diskutovali o pěti hlavních oblastech, v nichž byly očekávány přesné návrhy ze strany Komise. Jednalo se o opatření ke snižování poptávky po elektřině napříč EU; zastropování příjmu některých výrobců elektřiny; solidární příspěvek společností v oblasti fosilních paliv; opatření napomáhající vyřešit problémy snížené likvidity; a cenový strop pro velkoobchodní cenu zemního plynu (Rada EU 2022a). Byly zde tak konečně položeny základy pro společné evropské řešení krize vysokých cen elektřiny, namísto převládající koordinace národních opatření.

Evropská komise 14. září, při příležitosti projevu o stavu Unie své předsedkyně, prezentovala návrh nařízení „o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie“ (Evropská komise 2022e). Pro snížení hrubé spotřeby elektřiny bylo navrženo, aby členské státy určily na každý měsíc hodiny s nejvyššími

cenami elektřiny, odpovídající alespoň 10 % všech hodin v měsíci, a snížily v nich svou spotřebu o nejméně 5 %. Mimo to by státy měly usilovat o celkové snížení své hrubé spotřeby elektřiny o 10 % do dubna 2023. Opatření k dosažení těchto redukcí si členové volí sami. Komise naplnila očekávání s návrhem dočasného stropu tržních příjmů z výroby elektřiny s nižšími mezními náklady, jako jsou obnovitelné zdroje energie, jaderná energie a hnědé uhlí (tzv. inframarginální technologie). Tito výrobci bez navýšení svých výdajů získávali nadměrné zisky způsobené vysokou cenou zemního plynu, udávající i vysokou cenu elektřiny. Strop má být nastaven na € 180 za MWh vyrobené elektřiny. Nadměrné zisky opět vybírají jednotlivé státy a použijí je na financování podpory konečných odběratelů elektřiny. S problémy ve sféře maloobchodu má poté pomoci rozšíření veřejných intervencí do stanovování cen elektřiny na malé a střední podniky a možnost stanovit ceny elektřiny pod úroveň nákladů za předpokladu poskytnutí patřičné náhrady. Dále podle očekávání návrh obsahuje zavedení dočasného solidárního příspěvku z nadměrných zisků z činností v odvětví ropy, plynu, uhlí a rafinérií. Získané prostředky mají členské státy rovněž využít na podporu domácností a podniků. Překvapením pak byla kompletní nepřítomnost jakéhokoliv návrhu týkajícího se zastropování velkoobchodní ceny plynu. Ta se dá vysvětlit absencí konsenzu mezi vládami o jeho existenci. Komise se tak pokusila vytvořit návrh, na němž by se ministři mohli na dalším mimořádném zasedání 30. září realisticky shodnout. Opatření pro řešení problému snížené likvidity energetických firem Komise nestihla dopracovat (Generální ředitelství pro finanční stabilitu, finanční služby a unii kapitálových trhů 2022).

Tlak na evropské společnosti a jejich hospodářství ovšem neustával. Někteří členové nebyli spokojeni s Komisí navrhovanými řešeními a požadovali větší zásahy. Tři dny před mimořádným zasedáním ministrů energetiky publikovalo patnáct z nich⁵³ otevřený dopis komisaře pro energetiku s požadavkem zavedení cenového stropu pro zemní plyn. Takové opatření samozřejmě nebylo novým nápadem a navzdory odporu Komise (Jirušek 2023, s. 153) se za dobu krize počet jeho podporovatelů rozrostl. Avšak mimo evropské exekutivy své odmítavé stanovisko opakovaně vyjádřily také Německo, Nizozemsko a Dánsko. Zastropování cen by podle nich mohlo ohrozit bezpečnost dodávek plynu snížením schopnosti Unie přilákat dostatečné množství

---

⁵³ Jednalo se o ministry Belgie, Bulharska, Francie, Chorvatska, Itálie, Litvy, Lotyšska, Malty, Polska, Portugalska, Rumunska, Řecka, Slovenska, Slovinska a Španělska.

nabídky na zimní období (Baczynska a Siebold 2022). Sjezd ministrů na konci září shodu pro zavedení evropského cenového stropu nenašel. Sedmadvacítka ovšem schválila předchozí komisi návrhy, ačkoliv i tyto plány byly oslabeny a manévrovací prostor členských států byl navýšen (Rada EU 2022c). Státy nyní mohou při usilování o snížení spotřeby elektřiny o 10 % zohlednit extra konzumpci danou snahou redukovat poptávku po plynu. Disponují také větší flexibilitou při volbě doby elektrické špičky, jež nemusí nutně představovat 10 % všech hodin v měsíci. Větší volnost mají pak národní orgány při stanovování tržních stropů u výrobců elektřiny a v některých případech ho mohou nastavit výše než € 180 za MWh. Státy mohou také stanovit „zvláštní strop“ pro příjmy výrobců elektřiny z černého uhlí. Z nařízení mohou být vyňati tzv. dodavatelé poslední instance. Malta a Kypr nemusí snížení spotřeby ve špičce a zavedení stropu pro zisky inframarginálních producentů elektřiny zavést vůbec. Stejně jako v případě nařízení o snížení poptávky po plynu se národní úroveň úspěšně bránila přílišné energetické integraci a byla velice opatrná při předávání kompetencí supranacionálním institucím. Analytici byli nad takto vysokou flexibilitou při implementaci skeptičtí. Fragmentace riskuje výběr mnohem menší části finančních prostředků, než bylo původně plánováno, a může také dojít k narušení společného trhu s elektřinou, budovaného poslední dvě a půl dekády (Claesys cit. dle Taylor 2022). Navíc nejednota zastropování zisků producentů může způsobit investiční nejistotu a celkový pokles investic.

3.2.7 SPOR O CENOVÝ STROP PRO PLYN

Nespokojenost s nedostačujícími kolektivními řešeními na úrovni Evropské unie byla vyjádřena okamžitě po zářijovém zasedání. Francouzský komisař pro vnitřní obchod Breton a italský komisař pro hospodářství Gentiloni napsali společný článek do několika deníků, v němž argumentovali potřebou „vzájemných nástrojů na evropské úrovni“ (Breton a Gentiloni 2022). Komisaři explicitně jmenovali nástroj SURE, zřízený za pandemie pro zmírnění rizik nezaměstnanosti, jako příklad modelu možného řešení současné energetické krize. Německá vláda razantně jakékoliv další vydávání evropského dluhu odmítla (Tamma a von der Burchard 2022). Zdrženlivý byl i nizozemský ministr financí Kaag, který nepodporoval tvorbu nových instrumentů při každé nově vzniklé problematické situaci (ibid.). Dle něj je potřeba pracovat s tím, co je již k dispozici. Odmítavá prohlášení přicházela pouze pár dnů po německé

alokaci € 200 mld. pro národní cenový strop zemního plynu (von der Burchard 2022). Tento jednostranný krok by se dal vnímat prizmatem modelu 1, pozvolného rozpadu. Jedná se totiž o přímou či nepřímou podporu německým podnikům, které tak získají kompetitivní výhodu nad společnostmi členských států, jež k podobným finančním prostředkům nemají přístup (Kritikos 2022, s. 10). Dochází tedy k narušování hlavních idejí evropské integrace – vnitřního trhu a solidarity. Nicméně reakce evropských partnerů byly silně kritické (Brzozowski a Taylor 2022; Krukowska et al. 2022; Liboreiro a Genovese 2022; Tamma 2022). Paříž, Řím, Brusel, Varšava a Athény, mimo jiné, vyjádřily svou nespokojenost a ke kaskádovým snahám o posílení vlastní konkurenceschopnosti dalšími vládami nedošlo. Nejde tedy doopravdy hovořit o pozvolném rozpadu na evropské úrovni, ačkoliv samotný německý postup tak vnímat lze.

Neformální summit hlav států a vlád 6. a 7. října žádný průlom nepřinesl. Protichůdné pozice byly v oblasti energetiky zopakovány a diskuze a vyjádření byla zaměřena na široce pojaté oblasti snížení poptávky po elektřině, zvýšení bezpečnosti dodávek a zaručení dostupných cen (Evropská rada 2022e). Summit byl především dominován jinými diskuzemi, jako další podpora Ukrajiny a zavedení nového (již osmého) sankčního balíčku. Prvního ze dvou dnů se rovněž účastnili země nového Evropského politického společenství⁵⁴. Tato neformální instituce se nicméně nesnaží nahradit žádnou existující organizaci a ani vytvořit novou. Jejím hlavním zaměřením je „podporovat politický dialog a spolupráci“ (Zasedání Evropského politického společenství, 6. října 2022). Další neformální setkání 11. a 12. října, tentokrát energetických ministrů, opět nevyústilo v dohodu o zastropování cen plynu. Členové se nicméně shodli na společných nákupech plynu pro příští topnou sezónu tak, aby se jednotlivé členské státy nepředháněly v nabídkách, a netlačily tím cenu plynu ještě výše (Zachová 2022). Jednalo by se o rozšíření obdobného modelu aplikovaného při nákupu očkovacích látek za pandemie COVID-19 na zemní plyn se změnou toho, že by Komise v pozici vyjednavče smluv byla nahrazena samotnými energetickými dodavateli. Protože již existuje podobná praktická zkušenost, nebudil tento plán

---

⁵⁴ Mimo zástupců evropské sedmadvacítky byli přítomni také představitelé těchto zemí: Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Gruzie, Island, Kosovo, Lichtenštejnsko, Moldavsko, Norsko, Severní Makedonie, Spojené království, Srbsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina; společně s předsedy Evropské rady a Komise.

kontroverze. Důležitější možná bylo uvědomění, že společná evropská krátkodobá reakce na vysoké ceny energií je akutně potřeba. Komise se proto zavázala 18. října předložit konkrétní návrh kolektivních nákupů, spolu s možností zavedení nového modelu určování referenční ceny plynu a „nástinu fungování dočasného mechanismu pro snížení cen“ (Cooper 2022).

Finální návrh obsahoval očekávaný mechanismus pro agregaci poptávky po plynu v EU a následný společný nákup (Evropská komise 2022f). Nicméně tato možnost je díky maďarským protestům založena na dobrovolné bázi (Lynch et al. 2022) a státy se do společných nákupů nemusí zapojit. Dále je navrhováno vypracování nové doplňkové referenční hodnoty pro zkapalněný zemní plyn. Současné indexované ceny jsou stále silně ovlivněny dodávkami z plynovodů, a Rusko tak může tyto ceny manipulovat prostřednictvím omezování dodávek zemního plynu. Návrh by tímto úkolem pověřil agenturu ACER, jež by měla nejprve vytvořit nástroj pro objektivní odhad cen a časem i referenční hodnotu pro dovoz zkapalněného zemního plynu do EU. Komise chtěla taktéž před dokončením prací na novém indexu vytvořit mechanismus k dočasnému stanovení maximální dynamické ceny některých transakcí na nizozemské burze s plynem Title Transfer Facility (TTF). Tato burza svou vysokou likviditou slouží jako referenční cena pro celoevropský plynový trh. Předložený mechanismus by ovšem sloužil pouze jako pojistka při transakcích na TTF, nikoliv jako cenový strop pro všechen obchodovaný zemní plyn. Komisioní předloha dále standardizuje pravidla solidarity mezi členskými státy v případě výpadků dodávek a jejich rozšíření. Členové již měli možnost mezi sebou solidární smlouvy uzavírat, ale do této doby jich bylo podepsáno jen šest. Standardizace by zajistila dostupnost pomoci v mimořádné situaci pro každou zemi. Nápadný svou nepřítomností byl opět plán zavedení cenového stropu pro dovážený zemní plyn. Komise pravděpodobně znovu zvolila taktiku předložení co nejméně kontroverzních konceptů tak, aby se lídři sedmadvacítky mohli shodnout.

Závěry jednání Evropské rady jen o tři dny později daly komisnímu návrhu zelenou. Vyjednávání nebyla jednoduchá a protáhla se do pozdních nočních hodin. Společné nákupy mají zůstat dobrovolné, ovšem s výjimkou závazné agregace poptávky pro 15 % povinné úrovně naplnění zásobníků plynu. Lídři vyzvali Komisi k urychlení práce na strukturální reformě trhu s elektřinou. V otázce nového

společného zadlužení či užití jiných evropských prostředků zůstaly závěry nejasné. Za účelem posílení evropských ekonomik „by měly být mobilizovány všechny relevantní nástroje na vnitrostátní i unijní úrovni“ (Evropská rada 2022d, s. 8). Daná formulace byla slabší než v předešlé pracovní verzi závěrů, jež naznačovala zvažování společných evropských půjček (Abnett a Siebold 2022). Spor o evropskou fiskální odpověď na krizi zřejmě odpovídal sporům za krize koronavirové. Zde ovšem zůstávalo Německo neoblomné. Kde naopak německý nesouhlas začínal ustupovat, byla záležitost cenového stropu. Finální sdělení vyzývá Komisi k předložení konkrétních rozhodnutí o dočasném rámci EU vedoucího k zastropování cen plynu při výrobě elektřiny včetně analýzy nákladů a přínosů. Svolení tak dostaly práce na tzv. iberijském modelu, prosazovaném Francií. Španělsko a Portugalsko ceny plynu užívaného pro výrobu elektřiny zastropovaly na národní úrovni s posvěcením Komise již na jaře (Evropská komise 2022j) díky zvláštním okolnostem svých velkoobchodních trhů s elektřinou, zejména omezenému propojení Pyrenejského poloostrova se zbytkem evropské energetické sítě. V kontextu stropu prezident Macron tedy dokázal německého kancléře Scholze přetlačit. Francie a Německo se také veřejně po několik týdnů střetaly v navrhované výstavbě plynovodu MidCat, vedoucího ze Španělska do Francie. Paříž nový plynovod odmítala na základě rizika udržování dlouhodobé závislosti Evropy na plynu (Lynch et al. 2022). Překvapivý zvrat událostí zajistilo odhalení dohody o novém podmořském plynovodu z Barcelony do Marseille představiteli Francie, Španělska a Portugalska (Pinedo a Carreño 2022). Plynovod má sloužit k přepravě obnovitelných plynů, zejména vodíku. Nový plán je prozatím v počáteční fázi a jeho stavba má být hotová až kolem roku 2030 (Ghillotti 2022). Ačkoliv německý kancléř reagoval na toto oznámení pozitivně, hlavním německým argumentem pro MidCat byla rychlá možnost jeho výstavby, přispívající k řešení současné energetické krize. Odhalený plynovod BarMar tuto přednost nemá. Vyjednávání o těchto plynovodech dokazují nejednotný pohled na budoucnost evropské energetické sítě.

O měsíc později, dva dny před zasedáním Rady pro energetiku, Komise konečně zveřejnila svůj návrh mechanismu pro zastropování cen plynu. Nejednalo se však o rozšíření iberijského modelu na celoevropskou úroveň. Před takovým řešením Komise varovala a v pracovních dokumentech pro Radu nabízela jiné alternativy (Darmanin 2022). Nakonec předložila návrh mechanismu korekce trhu, který by se

aktivoval automaticky za dvou podmínek. Zaprvé, ceny plynu na burze TTF dosáhnou či překonají € 275 za MWh po dobu alespoň dvou týdnů. Zadruhé, ceny na burze TTF musí být o alespoň € 58 za MWh vyšší než ceny zkapalněného zemního plynu na globálních trzích nejméně 10 obchodních dnů v řadě. Mechanismus může být Komisí pozastaven, „kdykoli dojde k nezamýšlenému narušení trhu negativně ovlivňujícím bezpečnost dodávek, toky uvnitř EU nebo finanční stabilitu“ (Evropská komise 2022h, s. 24). Mimo nadměrně vysokou hladinu stropu tedy existuje poměrně široký výběr situací, při kterých strop nebude aplikován. Samotná schůze energetických ministrů byla nepřekvapivě vyhrocená. Komisioní návrh byl kritizován jak dlouhodobými proponenty cenového stropu, tak i jeho odpůrci. Španělsko a Polsko ho označili za vtip, zatímco Nizozemsku vadilo riziko narušení bezpečnosti dodávek energie a stability finančních trhů (Taylor 2022a). Navržená hladina byla nastavena tak vysoko, že ani v době letní nejvyšší krizové ceny plynu by mechanismus nebyl aktivován. Víceméně nikdo nemohl být spokojený.

Koalice podporovatelů zavedení stropu sdružená kolem Belgie, Španělska, Itálie, Polska a Řecka spojila hlasování o mechanismu korekce trhu s dalšími dvěma návrhy, na kterých již panovala neformální shoda. Jednalo se o původní říjnový návrh o společných nákupech plynu, novém referenčním indexu pro plyn a o solidaritě, ze kterého byl ovšem vyňat mechanismus dynamické maximální ceny na TTF. Ten měl být nahrazen právě nově navrženým mechanismem pro korekci trhu. Druhým dohodnutým návrhem pak bylo urychlování povolovacích řízení pro projekty v oblasti energie z obnovitelných zdrojů. Na stole tudíž ležely tři oddělené návrhy, ale výše zmíněná koalice je byla ochotna schválit pouze jako jeden balík. Zajistila si tím způsobem silnější vyjednávací pozici pro úpravy podoby cenového stropu.

Při dalším zasedání energetických ministrů 13. prosince státníci opět nebyli schopni shodu nalézt. Hlavními body sporu byla výše cenového stropu, jak dlouho má být plyn nad touto cenou obchodován a o kolik ceny mají převyšovat globální trhy. Koalice Belgie, Bulharska, Chorvatska, Itálie, Litvy, Lotyšska, Malty, Polska, Rumunska, Řecka, Slovenska a Slovinska byla schopna zformovat blokovací minoritu a vymáhat snížení stropu na € 160 za MWh a rozpětí € 20 za MWh. Tato koalice rovněž požadovala aplikaci opatření na všechny deriváty na zemní plyn namísto pouze obchodů na měsíc dopředu. Skeptické země jako Německo, Nizozemsko, Rakousko,

Dánsko, Estonsko a Lucembursko širší působnost zásadně odmítaly (Jack 2022). Po konci zasedání existovala shoda na kompromisním rozpětí € 35 za MWh (Cooper a Jack 2022), ale v debatách o finální podobě mechanismu musela Rada pokračovat na další schůzi 19. prosince.

Finálně přijaté nařízení aktivuje mechanismus korekce trhu, pokud vypořádací cena derivátu TTF s plněním v následujícím měsíci přesahuje € 180 za MWh po dobu tří pracovních dnů a je zároveň o alespoň € 35 vyšší než cena zkapalněného zemního plynu na globálních trzích (Rada EU 2022e). V takovém případě nesmí transakce s plynem přesáhnout hranici ceny na globálním trhu plus € 35. Mechanismus se vztahuje na derivátové smlouvy na následující měsíc, tři měsíce a jeden rok. Neplatí naopak pro mimoburzovní obchody ani pro denní a vnitrodenní burzovní transakce. Korekce trhu je platná i pro deriváty spojené s jinými virtuálními obchodními místy než TTF, ovšem Komise má možnost některé z nich po opodstatnění vyloučit. Při potenciální aktivaci je korekce aplikována po dobu alespoň 20 dnů. Mechanismus vešel v platnost 15. února 2023 na dobu jednoho roku. V návaznosti na snížení cenového stropu byla posílena i ochranná opatření pro uspokojení skeptických členů. Komise může korekci deaktivovat při nálezku, že zvyšuje poptávku po plynu, snižuje dovoz zkapalněného zemního plynu, ovlivňuje stabilitu trhu, snižuje objem plynu obchodovaného v TTF anebo odvádí obchodování s plynem z Evropy do jiných regionů. Někteří experti implementaci považují za nepředvídatelnou a v konečném důsledku poměrně zbytečnou (Tagliapietra cit. dle Cooper et al. 2022). Při hlasování o návrhu se zdržely Nizozemsko a Rakousko. Maďarsko bylo jako jediné proti. Německo na kompromis kývnulo výměnou za navýšené ambice v nařízení o urychlení zavádění projektů pro obnovitelné zdroje energie (Taylor 2022b). Do května 2023 nicméně ceny plynu na TTF klesly k hodnotám těsně nad € 30 za MWh. Nárůst spotřeby elektřiny v letním období může tyto ceny vyhnat výše, ale je otázkou, zda mechanismus vůbec nabyde relevance. Jeden z největších bodů sporu mezi evropskými vládami tedy nakonec nemusí hrát vůbec zásadní roli.

3.2.8 DLOUHODOBÁ REFORMA ENERGETICKÉHO TRHU

Po přečkání doposud nejkrizovějšího období vysokých cen energií a následné zimy se Evropská unie začala soustředit mimo nouzová opatření rovněž na dlouhodobější reformy společného trhu s energiemi. Jednou z možných odpovědí na nedostatky

v této oblasti integrace mohla být alespoň částečná dezintegrace, vykazující model pozvolného rozpadu. Členské státy měly možnost vyhodnotit přínosy společného trhu v oblasti energetiky za nepřevyšující náklady, a obrátit se k národním řešením. Velká část krizových opatření byla implementována na národní úrovni, takže podobné rozhodnutí nebylo zcela od věci. Nicméně existující institucionální nastavení v oblasti energetiky, *path-dependency* a utopené náklady, mimo jiné, vedly Komisi k předložení své slíbené reformy uspořádání trhu EU s elektřinou v polovině března 2023 (Evropská komise 2023b; 2023c). Daná reforma nenavrhuje radikální přeměnu principů fungování trhu, ale pokouší se doplnit identifikované nedostatky v jeho designu. Vychází tak vstříc zemím jako Německo, Dánsko, Estonsko, Finsko, Lucembursko, Lotyšsko a Nizozemsko, které ve společném otevřeném dopisu vyzvaly k opatrnému přístupu, zachovávajícímu současné nastavení trhu (Taylor 2023). Rozvážný přístup jde proti preferencím členů požadujících ráznější změny, jako Francie, Polsko a v druhé polovině roku předsednické Španělsko (Simon 2023). V průběhu roku lze tedy očekávat konflikt o novou podobu trhu na základě těchto dělicích linií.

Současný návrh má za cíl zvýšit jistotu, předvídatelnost a flexibilitu trhu a zároveň urychlit zavádění obnovitelných zdrojů energie. Při zlepšení skladování energie z obnovitelných zdrojů a umožnění spotřebitelům aktivněji měnit svou poptávku lze postupně vytlačit zemní plyn ze systému marginálních cen. Bez plynu pak lze s producenty obnovitelné elektřiny uzavírat kontrakty na dlouhodobější bázi, vedoucí k nárazníkové zóně mezi volatilitou krátkodobých obchodů a koncových cen energie. Pozice spotřebitelů má také být posílena skrze garanci výběru mezi fixovanými a dynamickými smlouvami o dodávkách a možnost výběru několika dodavatelů zároveň. Komise rovněž plánuje této skupině ještě více ulehčit zapojení do trhu pomocí vlastní generace elektřiny a jejího prodeje nejen dodavatelům, ale i sousedům. To je sice do určité míry v současnosti možné, nicméně implementace není rovnoměrná napříč evropskými regiony. Komise chce tedy minimalizovat *de facto* diferenciaci mezi státy. Dočasné zastropování cen inframarginálních technologií má být nahrazeno státem podporovanými oboustrannými rozdílovými smlouvami. Mimo záruky cenového dna pro dotované obnovitelné zdroje energie má tedy existovat i cenový strop, nad jehož hladinou mají být zisky přerozděleny zranitelným konzumentům. Současné znění reformy silně zakládá na nárůstu

obnovitelných zdrojů energie a postupném ukončení využívání zemního plynu. Vychází tak z již předložených plánů jako REPowerEU a energetického balíčku „Fit for 55“. Evropským institucím nejsou převáděny nové kompetence a národní státy si ponechávají své existující pravomoci. Agentura ACER sice získává rozšířený mandát v oblasti monitoringu trhu, ale ten mají obdržet i národní regulátoři. Je naprosto jasné, že pozvolný rozpad v oblasti energetického trhu pozorovat nelze, avšak nedochází ani k tak razantnímu postupu kupředu jako ve věci založení fondu NGEU při odpovědi na koronavirovou krizi. Zohledněním současných preferencí výše jmenovaných členů lze očekávat určitou kompromisní dohodu, jež nejspíše půjde cestou modelu 2. Změna těchto preferencí ovšem není nemožná, jak šlo pozorovat v případě Německa při vyjednávání o společném evropském dluhu za koronakrizi. Současně navržená reforma požaduje především funkční změny dosavadního systému. Přikláním se k tedy označení tohoto návrhu jako emblematického modelu proplétání se skrz krizi.

Zmírněné nařízení o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky plynu ze srpna 2022 původně mělo platit do konce března. Sedmadvacítka se rozhodla toto nařízení před jeho vypršením o rok prodloužit a stále dobrovolně usilovat o 15% pokles plynové poptávky (Rada EU 2023). To přichází poté, co EU přesáhla svůj cíl a přes zimu snížila konsumpci o 19,3 % (Eurostat 2023). Upravená verze tohoto nařízení také umožňuje státům podávat Komisi zprávy o svém postupu častěji než stanovené každé dva měsíce. Referenční hodnotu pro snížení spotřeby lze nyní rovněž redukovat o zvýšenou spotřebu plynu v důsledku přechodu z uhlí na plyn při dálkovém vytápění.

3.2.9 DISKUZE

Odpověď Evropské unie na stále aktuální energetickou krizi celkově nejvíce odpovídá očekáváním hypotézy K2, a odráží tak zejména teoretický model 2 – proplétání se. Prvním krokem při vypořádání se s nárůstem cen byla publikace komisního souboru nástrojů pro krátkodobý a střednědobý horizont v souladu s existující legislativou. Ať to byla dočasná přímá podpora zranitelným domácnostem nebo kompenzace podnikům, jednalo se o doporučení postupu pro jednotlivé členské státy, jež měly tyto náklady financovat například prostřednictvím aukcí emisních povolenek, ekologických daní a poplatků z cen energie. Komise svá doporučení předložila na základě výzvy Rady. Členové tak brzy identifikovali potřebu alespoň částečné

harmonizace odpovědi v institucionálním kontextu poměrně uniformní energetické integrace.

Versailleské prohlášení vrcholných představitelů jednotlivých států z března 2022 jasně deklarovalo potřebu oprostít Unii od závislosti na ruských dodávkách energií, obzvláště zemního plynu. Tento cíl měl být splněn především přechodem evropské energetiky z fosilních paliv na obnovitelné zdroje, ovšem článek 194 TFEU, udělující Unii pouze sdílené kompetence v této oblasti, byl jasně zdůrazněn. Jednotlivé vlády si uvědomovaly existující heterogenitu složení zdrojů energie napříč státy a byly velmi opatrné delegovat jakékoliv nové pravomoci na supranacionální úroveň. Nejednalo se tedy o žádné využití okna příležitosti pro radikální nové změny v hladině evropské integrace dle hypotézy K3. Z hlediska zahraniční politiky se na odstříhnutí EU od ruských dodávek zcela jistě dá pohlížet jako na změnu dosavadního paradigmatu, ovšem v kontextu rozšiřování moci evropských institucí nikoliv. Podobně se dá hledět na následný plán REPowerEU, představený Komisí v květnu. Ten konkretizuje opatření nutná k provedení této transformace. Proplétání lze ovšem jasně vidět v navrženém systému jeho financování. Velká část nákladů má být pokryta zbývajícími půjčkami z facility RRF, založené pro obnovu hospodářství po koronavirové krizi. Dalšími prostředky jsou pak dobrovolné převody z fondů politiky soudržnosti a společné zemědělské politiky. Jediným novým zdrojem financování mají být dražby nových emisních povolenek. Jedná se tak o jasnou závislost na předchozím stavu integrace, odrážející hypotézu K2. V REPowerEU nelze hledat „hamiltonovský moment“ jako v případě průlomového fondu Next Generation EU. Financování těchto zejména střednědobých a dlouhodobých cílů nepočítá s žádnými novými prostředky srovnatelnými s pandemickými nástroji jako úspěšný SURE nebo nový záruční fond spravovaný EIB. Neochota mobilizovat nové kolektivní finance připomíná spíše odpověď na krizi eurozóny než soudobou koronakrizi. Zároveň přesto došlo k hledání odpovědí na evropské úrovni, a ačkoliv státy přijímají národní opatření, konají tak v rámci sdílených energetických kompetencí. Nedochází k jednostrannému narušování existujících pravidel vnitřního trhu na rozdíl od počátku roku 2020, a nelze tedy hovořit o známkách pozvolného rozpadu a naplnění hypotézy K1. Ačkoliv ambiciózní ve svých cílech, REPowerEU představuje další element evropského proplétání se krizí, stejně jako následné prodloužení platnosti obecné

únikové doložky Paktu stability a růstu. K její aktivaci došlo při krizi koronaviru a Unie se rozhodla zavedený institucionální postup v tomto případě neopustit.

Sankční opatření přímo nespádají do rámce této diplomové práce, ovšem vyjednávání o šestém sankčním balíčku, a zejména o embargu na ruskou ropu, se vyznačovala diferenciací. Hlavní poptávku po diferenciaci tvořila heterogenita preferencí a částečně kapacit, protože státy jako Maďarsko, Slovensko a Česká republika byly silně závislé na ruských dodávkách. Tato poměrně úzká, přesto heterogenní skupina byla schopna vytvořit dostatečnou masu out-group. Zamezení pozitivních externalit a jednomyslný způsob hlasování vytvořily dostatečnou nabídku, a k diferenciaci tak mohlo dojít přesně podle předpokladů hypotézy D1. Toto zjištění vypovídá o tom, že teorie diferenciacie EU mohou nalézt data i v jiných než pouze hospodářských opatřeních v případě energetické krize.

Nekontroverzní nařízení o uskladňování zemního plynu lehce rozšiřuje evropskou kontrolu nad energetickou politikou členských států prostřednictvím monitoringu. Jedná se tedy o užší integraci, ale toto opatření nelze považovat za postup kupředu. Nevznikla žádná nová regulační či monitorovací autorita, jež by odrážela hypotézu K3. Jediné výjimky byly uděleny pro Irsko, Kypr a Maltu z důvodu nenapojení jejich plynárenských soustav na jiné členské státy. Uniformní nastavení vypovídá o nedostatku heterogenity mezi sedmadvacítkou a nedostatečné poptávce po diferenciaci v souladu s hypotézou D2. Naplnění podzemních zásobníků plynu na 80 % v roce 2022 a 90 % v následujících letech bylo v zájmu všech stran.

Naproti tomu se nařízení o snížení poptávky po plynu vyznačovalo značným konfliktem a nutností jeho řešení skrze diferenciaci. Státy se zavázaly vlastními opatřeními dobrovolně snížit svou poptávku po plynu v zimním období o nejméně 15 %, nicméně je počítáno s výjimkami pro země nesynchronizované s evropskou elektroenergetickou soustavou při přerušení synchronizace se třetím státem. Snížení poptávky rovněž nemusí být tak razantní za předpokladu nedávného nárůstu spotřeby, při maximální vytiženosti plynové infrastruktury pro vývoz do jiných členských států, při přesahu požadavku na naplnění podzemních zásobníků nebo při vysoké spotřebě plynu v kritických průmyslových odvětvích. Poptávka po diferenciaci zde pramenila z heterogenity závislosti. Země se slabší vázaností na ruské dodávky měly méně co ztratit v případě nedohody na evropské úrovni. Jedinou zemí hlasující proti finálnímu

návrhu bylo Maďarsko, které se ovšem odlišovalo preferencemi. Týden před hlasováním navštívil maďarský ministr zahraničí Moskvu se snahou zajistit navýšení ruských dodávek plynu do země (Parrock 2022). Institucionální nastavení učinilo odpor Budapešti zbytečným, protože pro přijetí postačovala kvalifikovaná většina. Tento vývoj naplnil požadavky hypotézy D1. Zásadní změnu komisního návrhu také představoval způsob aktivace tzv. výstrahy na úrovni Unie, při níž se dobrovolný závazek snížení spotřeby stává povinným. Původní předloha tuto pravomoc udělovala Komisi při konzultaci s členskými státy, zatímco konečná podoba ji ukládá Radě a Komise může tento proces pouze navrhnout. Evropská exekutiva se snažila posílit svou moc, ale národní vlády byly opět neochotné delegovat své energetické prerogativy na supranacionální úroveň. Zejména široké množství výjimek, stejně jako časová omezenost nařízení, vypovídají o neúplné integraci, a tedy modelu proplétání se.

Podobně na tom bylo přijetí třech opatření s cílem řešit vysoké ceny energie ze začátku října. Členové museli povinně snížit spotřebu elektřiny o 5 % v období cenové špičky, ale disponovali flexibilitou při stanovení této denní doby. Rovněž způsob implementace byl zcela v jejich gesci. Nastavení dočasného stropu příjmů pro inframarginální technologie na € 180 za MWh smělo být za určitých podmínek posunuto výše a prostředky státy vybíraly a přerozdělovaly samy. Stejný rámec byl aplikován na solidární příspěvky z nadměrných zisků z činností v odvětví fosilních paliv. Státy měly za úkol využít finance na podporu domácností a podniků, ovšem konkrétní detaily zůstávaly na nich. Malta a Kypr získaly výjimku pro první dvě zmíněná opatření. Návrhem tohoto nařízení Komise jednala v oblasti evropských kompetencí o společném energetickém trhu. Umožnila jednotlivým státům do něj určitým způsobem zasahovat, ale konkrétní výběr finančních prostředků a jejich přerozdělení nechávala na jednotlivých vládách. Jednalo se tedy především o částečnou koordinaci, raději než užší integraci v oblasti energetiky. Stejně jako v záležitosti snížení spotřeby plynu se i zde národní orgány úspěšně bránily sebemenšímu rozšíření evropských kompetencí, které by mohlo odrážet hypotézu K3.

O německém vlivu na evropská vyjednávání vypovídá spor o zavedení cenového stropu pro cenu zemního plynu na evropském trhu. Berlín, společně s dalšími úspornými státy, dlouhodobě odmítal takové ustanovení, stejně jako

vytvoření nových společných prostředků na evropské úrovni. Ačkoliv někteří členové po sdíleném fiskálním řešení opakovaně volali, na rozdíl od krize koronaviru došlo pouze k přeskupení existujících nástrojů. V otázce cenového stropu se diskuze přesunula k technickým podrobnostem, jakmile kancléř Scholz polevil svůj odpor výměnou za ambicióznější urychlení zavádění energetických projektů z obnovitelných zdrojů. Finální verze je ovšem označována za nedostatečnou a podporovatelé stropu i analytici zpochybňují její účinnost. Cena plynu na burze TTF se v květnu 2023 pohybovala kolem € 30 za MWh, zatímco mechanismus korekce trhu je aktivován v případě soustavného překročení € 180 za MWh. Zároveň musí být o € 35 výše než globální trh se zkapalněným zemním plynem. Zavedené dočasné opatření tedy možná přišlo až příliš pozdě. Unie se nyní soustředí na dlouhodobější reformu svého energetického trhu. Návrh z března 2023 silně staví na cílech vytyčených v balíčku „Fit for 55“ a REPowerEU. Usiluje o silnější decentralizaci trhu větším zapojením koncových uživatelů a jejich ochranou. Trh má být odolnější proti cenovým výkyvům fosilních paliv a ACER má získat rozšířené monitorovací kompetence. Ačkoliv energetická integrace se tímto návrhem zajisté posouvá vpřed, nelze zde hovořit o naplnění hypotézy K3 a modelu postupu kupředu, jakým by mohlo být převádění existujících národních pravomocí na supranacionální úroveň, vytváření nových evropských institucí nebo, radikálně, změna článku 194 TFEU.

Přestože se tato diplomová práce nesnaží vytvářet komparaci obou studovaných případů, nelze některým srovnáním uniknout. Jeden aktér velice aktivní za pandemie COVID-19 byl nenápadný za krize energetické – Evropská centrální banka. Banka prokázala svou pružnost při adaptaci monetární politiky na pandemické potřeby. Ovšem zrychlení inflace, způsobené ruskou agresí na Ukrajině, znamenalo nutnost rychlejšího stažení ECB z trhů. Podmínky koronavirové krize umožňovaly stabilní odpověď, protože klesala produkce a zároveň klesaly i ceny (Anghel a Jones 2022), ale reagovat je obtížnější za podmínek klesající produkce a naopak rostoucích cen. Rozepře Rady guvernérů o tom, jak nejlépe dosáhnout cenové stability, může vést země eurozóny ke zpochybňování účinnosti evropské měnové unie (Jones 2022). Asymetrické preference by v takovém případě mohly potenciálně vést k neschopnosti společně řešit evropské problémy, a podle hypotézy K1 tedy k pozvolnému rozpadu.

Celkově lze odpověď na energetickou krizi na rozdíl od pandemické krize považovat za mnohem více intergovernmentální. Některá předběžná vysvětlení by bylo možné nalézt v symetrických dopadech koronaviru. Onemocnění COVID-19 sice zasáhlo členy v rozdílných časech s rozdílnou intenzitou, ale podmínky byly velmi podobné. Odlišná energetická skladba napříč Evropou naopak vede k rozdílným podmínkám ve státech. Například Španělsku a Portugalsku bylo umožněno zastropovat cenu zemního plynu používaného na výrobu elektřiny díky unikátním charakteristikám jejich energetických trhů. Členské státy byly v případě energetické krize mnohem zdrženlivější při ukládání úkolů či převádění pravomocí supranacionálním institucím. I přes určitou koordinaci docházelo k flexibilní implementaci na národní úrovni. Komise se snažila své pravomoci rozšířit skrze návrhy nařízení o snížení poptávky plynu a trojici opatření pro řešení vysokých cen energie, ovšem finální nařízení Rady tyto ambice silně omezily. V případě koronaviru rovněž nebylo možné poukázat na viníky, jednalo se o čistě exogenní šok. Avšak krize cen energií vycházela z modelu evropského trhu a politických voleb vedoucích k závislosti na dovozu ruských fosilních paliv. Solidarita pozorovaná při první krizi tedy byla těžko k nalezení při té druhé.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat především ekonomické aspekty evropské odpovědi na energetickou krizi. I přes letmé zahrnutí vyjednávání o sankcích proti Ruské federaci se jedná o převážně jednodimenzionální studii této krize. Budoucí zkoumání energetické krize z pohledu teorie evropské integrace by proces přijímání souborů sankcí rozhodně nemělo opomenout. Při uvalování již deseti balíků sankcí (do května 2023) (viz Meissner a Graziani 2023 pro jejich přehled) lze pozorovat kolizi nejen hospodářských a politických zájmů, ale i hodnotových přesvědčení (Bosse 2022). Ucelená studie by rovněž měla mít ambice zahrnout i humanitární odpověď, jako například aktivaci směrnice o dočasné ochraně, prodloužené do března 2024. Podpora Ukrajiny a ukrajinské armády také představuje zajímavou oblast výzkumu, zejména s ohledem na způsob užívání Evropského mírového nástroje. Sedmadvacítka samozřejmě debatuje i o modelech další integrace politik bezpečnosti a obrany pomocí například společného zadávání veřejných zakázek nebo rámce přijatého ve Strategickém kompasu z března 2022 (Fiott 2023). Odpověď Evropské unie na energetickou krizi a válku na Ukrajině je tedy komplexní a zaslouží studii hlubší, než je možné provést na formátu diplomové práce. Na rozdíl

od koronavirové krize se energetická krize vyznačuje větší převahou intergovernmentálních vyjednávání. Konkrétní analýza těchto procesů skrze rozličné teoretické rámce (například liberální intergovernmentalismus) by rovněž pomohla vytvořit ucelený obraz evropské odpovědi. Stejně nápomocné by mohlo být zaměření na vnitrostátní úroveň a *de facto* diferenciaci. Tato práce se zaměřila pouze na národní a supranacionální jednotky a pozorovala diferenciaci *de iure*. V mnohých výše analyzovaných případech je implementace nařízení ponechána v kompetencích jednotlivých členů, a je tedy velká pravděpodobnost její nejednotnosti. Dle mého názoru již *a priori* vědomí toho, že EU nebude ukládat přesné pokyny pro své členy, částečně ovlivňuje mezinárodní vyjednávání o daných nařízeních a směrnicích. Studium sub-státních jednotek a národní implementace tak může vnést nové poznatky i do procesů uvnitř Rady.

V květnu 2023 se stále nedá hovořit o konci energetické krize. Ačkoliv ceny plynu na TTF zdaleka nedosahují výšin pozorovaných v průběhu roku 2022, Evropská unie se prozatím zcela neodvázala od dovozu ruského zemního plynu. Volatilita na trzích může při naplňování zásobníků opět způsobit cenový nárůst a donutit státy hledat nová společná řešení. Nicméně na základě analýzy přijatých nařízeních v této kapitole lze konstatovat, že se Unie do této chvíle dokázala skrze krizi proplést způsobem odpovídajícím hypotéze K2, založené na druhém teoretickém modelu. Provedená integrace v oblasti energetiky proběhla především uniformním způsobem, což se dá vysvětlit již existujícím institucionálním nastavením, ve kterém výjimky existují zejména z funkčních důvodů. Dalším faktorem potlačujícím diferenciaci je pak společný zájem o řešení vysokých cen a zajištění evropské energetické bezpečnosti. Nicméně především nařízení o redukci spotřeby plynu o alespoň 15 % se vyznačuje diferenciací. Model nabídky a poptávky diferenciaci v tomto případě poukazuje zejména na heterogenitu závislosti na straně poptávky a dostatečnou velikost out-group a způsob hlasování kvalifikovanou většinou na straně nabídky. Hypotézy D1 i D2 tedy obě našly zastoupení v přijatých evropských opatřeních. Všeobecně avšak nelze hovořit o převaze diferencované integrace. Dominantní byl postup uniformní, podobně jako v případě krize COVID-19. Shrnutí odpovědi EU na energetickou krizi lze nalézt v tabulce 4.

Tabulka 4: Charakteristika jednotlivých opatření při odpovědi EU na energetickou krizi

	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
DIFERENCIACE ANO	<ul style="list-style-type: none"> Německý národní cenový strop plynu 	<ul style="list-style-type: none"> Nařízení o snížení spotřeby plynu Trojice nařízení s cílem řešit vysoké ceny energie 	
DIFERENCIACE NE		<ul style="list-style-type: none"> REPowerEU Nařízení o zásobách plynu Návrh reformy trhu z března 2023 Mechanismus korekce trhu 	

ZÁVĚR

Předložená diplomová práce kongruenční analýzou aplikovala modely evropských krizových odpovědí Riddervold et al. (2021) na případy krize COVID-19 a krize spojené s vysokými cenami energií. Modely pozvolného rozpadu, proplétání a postupu kupředu byly vhodné, protože do svého rámce kombinují nejen klasické integrační teorie, ale zahrnují i teorie jako realismus, jež jsou při studiích evropské integrace v marginální pozici. Modely zároveň také odpovídají scénářům vytyčeným v bílé knize Evropské komise o budoucím směřování Unie z roku 2017 (Evropská komise 2017a, s. 15–25). Bylo tedy možné předpokládat dostatečný teoretický rozsah pro analýzu zvolených případů. Samotné případy byly zvolené jednoznačně. Akademická literatura již věnovala značné úsilí zkoumání evropské „polykrize“ a diplomová práce navazuje na tento směr výzkumu zahrnutím současných dvou krizových kapitol. Zejména v případě energetické krize se jedná o první ucelenější analýzu tohoto typu. Při užší evropské integraci jako odpovědi na krize byla užitím teorie nabídky a poptávky Schimmelfenniga a Winzena (2020) vysvětlena přítomnost či absence diferenciac. Tato teorie je doposud nejúplnějším pokusem o objasnění podmínek existence diferenciac.

Na základě teoretického rámce bylo postulováno pět hypotéz, skrz které byla evropská opatření vyhodnocována. V případě koronakrize lze celkově jasně hovořit o pozitivní odpovědi Unie na krizi, tedy vyhnutí se pozvolnému rozpadu a minimálnímu naplnění hypotézy K1, předpokládající dezintegraci nebo totální rozpad konkrétních oblastí politiky. Evropská sedmadvacítka dle očekávání hypotézy K2 reagovala rozšířením kompetencí existujících supranacionálních institucí (avšak se silnými podmínkami), zřízením některých nových možností financování vycházejících z dosavadní infrastruktury a v případě založení fondu Next Generation EU byla schopna postupu kupředu skrze vydání společného evropského dluhu za účelem nejen půjček, ale zejména grantů. NGEU je tak potvrzením přítomnosti hypotézy K3. Dle očekávání lze přesvědčivě odlišit model 1 od modelů 2 a 3. Je možno ale diskutovat, do jaké míry je schopen vznik NGEU charakterizovat celkovou reakci EU na tuto krizi. Pokus o jednoznačnou odpověď na tuto otázku také musí vzít v potaz prvotní jednání národních států, jež narušilo některé ústřední součásti evropského projektu. Tato dílčí reakce se jasně vyznačovala modelem 1 a potvrzovala hypotézu K1.

Analýza případu koronavirové krize tedy detekovala všechny tři teoretizované modely, ačkoliv modely 2 a 3 jasně převažovaly. Druhému a třetímu modelu je již těžší přisoudit patřičnou váhu. Nejspíše je zapotřebí upravit jejich teoretické předpoklady za účelem zvýšení konceptuální externí diferenciaci a ulehčení jejich odlišení. Jednoznačně charakterizovat odpověď EU na tuto krizi pomocí jednoho modelu tedy nelze. V jejím počátku bylo možné pozorovat pozvolný rozpad, poté došlo k proplétání a na konci tvrdých vyjednávání byly i prvky postupu kupředu. Prováděná integrace probíhala zejména uniformním způsobem. Ten lze vysvětlit především silnou vzájemnou závislostí jednotlivých členů, vedoucí k externalitám v případě diferenciaci. Hypotéza D2 za existence externalit očekává uniformní typ integrace, kterou lze při řešení koronakrize pozorovat.

Energetická krize se v rámci hospodářské odpovědi vyznačovala především modelem 2. Celkově docházelo k užší integraci a spolupráci na evropské úrovni, a nejde tak hovořit o naplnění hypotézy K1, ačkoliv německý plán zastropování domácích cen energií mohl narušit vnitřní trh, a jedná se tak o prvek modelu 1. Nicméně tato epizoda v prizmatu celkové odpovědi EU hrála jen zanedbatelnou roli. Při začátku krize byly akcentovány existující možnosti, jakými se státy mohou s vysokými cenami energií vypořádat. Po vpádu Ruska na ukrajinské území byla nicméně evropská odpověď akcelerována. Následující měsíce přinesly několik unijních nařízení, ovšem jejich implementace byla často ponechávána v gesci národních států. Prvním bylo navrzení plánů pro odpojení Unie od ruských dodávek fosilních paliv. Ačkoliv velká změna politicky, tyto plány mají být uskutečněny přechodem na obnovitelné zdroje energie. Vycházejí tak z existujícího rámce pátého energetického balíčku „Fit for 55“ a odrážejí předpoklad hypotézy K2 o závislosti na předchozím institucionálním rámci. Další opatření se zaměřovala na snížení poptávky po zemním plynu, naplnění podzemních zásobníků pro zimní sezónu a zavedení pravidel energetické solidarity mezi jednotlivými státy. Vždy byl ovšem ctěn článek 194 TFEU ve smyslu státní suverenity nad určením domácího energetického mixu, jeho základní skladbou a způsobem zásobování. Pokusy Komise o rozšíření svých pravomocí byly zmařeny a nové monitorovací kompetence agentury ACER jsou doprovázené posílením národních regulátorů. Nelze tak v tomto případě hovořit o potvrzení hypotézy K3, jež očekává vytváření nových politických struktur či převádění dalších národních kompetencí na supranacionální úroveň. Nejspornější

nařízení o mechanismu korekce trhu přišlo až na samotném konci roku 2022 a cenový strop je patrně nastaven příliš vysoko pro jeho relevanci. Zároveň nedošlo k mobilizaci žádných nových společných finančních prostředků s výjimkou dražby nových emisních povolenek. Namísto toho byly přesměrovány existující fiskální instrumenty jako RRF. Odpověď na energetickou krizi postrádá podobný element jako bylo založení NGEU v případě COVID-19, a nemá tak známky modelu 3. Mnohem jednoznačněji zde lze nalézt model proplétání se, jímž se vyznačuje i návrh dlouhodobé reformy evropského energetického trhu z března 2023. Integrace probíhala především uniformně dle očekávání hypotézy D2, ale je možné nalézt i známky diferenciaci. Ty můžeme vysvětlit především již existující diferenciací pro státy jako Malta a Kypr a jejich omezenou závislostí na zbylých členských státech, při které nehrozí vznik externalit. U nařízení o snížení spotřeby plynu došlo k poměrně razantní diferenciaci, vycházející z heterogenity závislosti států. Členové méně závislí na ruských dodávkách plynu měli silnější vyjednávací pozici, a out-group tak byla schopna získat ústupky. Tyto podmínky odpovídají hypotéze D1.

Diplomová práce neměla za cíl obě krizové odpovědi komparovat, ale je zde zcela jasný možný směr budoucího výzkumu. Samotná rozdílná pozice Německa za obou krizí – opuštění úsporné pozice za koronakrize, ale odpor k novým společným finančním prostředkům za krize cen energií – si zaslouží důkladnou analýzu. Kromě možností nových, komplexnějších studií tato práce také upozorňuje na problematičnost jednoznačné aplikace modelů krizových odpovědí na krizi COVID-19. Je tedy zřejmě zapotřebí reformulovat konceptualizaci modelů 2 a 3. Teorie nabídky a poptávky diferenciaci naopak byla schopná objasnit absenci či existenci diferenciaci v obou případech. Hlavními omezeními předloženého výzkumu jsou zaměřenost na zejména hospodářské aspekty energetické krize a orientace pouze na národní a nadnárodní úroveň. Komplexnější analýza politických a hodnotových oblastí je hodna svého vlastního zpracování, stejně jako by bylo velmi zajímavé zkoumat národní implementaci přijatých nařízení a roli sub-státních jednotek.

Nicméně v jednom má práce jasno, Evropská unie byla opět schopna úspěšně reagovat na nové krize pomocí užší integrace, ačkoliv hloubka této spolupráce se mezi jednotlivými krizemi liší. Odpověď na výzkumnou otázku: *jaký je vliv krizí na integraci Evropské unie*, lze tedy ve zkoumaných případech shrnout jako vliv

podporující integraci, zde především v uniformní podobě. Práce tímto tvrzením pokládá základy dalších empirických analýz, prováděných skrze rámec jiných integračních teorií, a může sloužit jako báze pro budoucí komparativní studie.

SUMMARY

The submitted thesis has applied three models of European crisis response of Riddervold et al. (2021) to the cases of the COVID-19 crisis and the high energy price crisis through a congruence analysis. The models of breaking down, muddling through, and heading forward were appropriate because they combine classical integration theories into their framework and incorporate theories such as realism, which are marginal in European integration studies. At the same time, the models also correspond to the scenarios outlined in the European Commission's 2017 White Paper on the future of Europe (European Commission 2017a). Therefore, it was possible to assume a sufficient theoretical scope for analyzing the selected cases. The cases themselves were an obvious choice. Academic literature has already devoted considerable effort to exploring the European 'polycrisis,' and this thesis builds on this line of research by including two contemporary crisis chapters. In the case of the energy crisis in particular, this work is the first more comprehensive analysis of such type. With closer European integration as a response to the crises, the presence or absence of differentiation has been explained using the supply and demand theory of Schimmelfennig and Winzen (2020). This theory is the most complete attempt to explain the conditions for the existence of differentiation to date.

Based on the theoretical framework, five hypotheses were postulated through which the European measures were evaluated. In the case of the coronacrisis, it is clear that the Union's response to the crisis is positive, i.e., avoiding a gradual disintegration and minimally fulfilling hypothesis K1, which assumes disintegration or total breakdown of specific policy areas. As expected in the K2 hypothesis, the EU27 responded by extending the competencies of existing supranational institutions (albeit with strong conditionality), by establishing some new financing options based on existing infrastructure, and, in the case of the Next Generation EU fund, by being able to head forward through the issuance of common European debt for the purpose of not only loans but especially grants. NGEU is thus a confirmation of the presence of the K3 hypothesis. As expected, model 1 can be convincingly distinguished from models 2 and 3. However, to what extent the emergence of the NGEU can characterize the overall EU response to this crisis is debatable. Attempting to answer this question unequivocally must also consider the initial actions of nation-states that have

undermined some of the central components of the European project. This partial response was clearly characterized by model 1 and confirmed hypothesis K1. Thus, the coronavirus crisis case analysis detected all three theorized models, although models 2 and 3 clearly prevailed. The second and third models are more difficult to assess. Their theoretical assumptions likely need to be modified to increase conceptual external differentiation and make it easier to distinguish between them. Consequently, it is impossible to unambiguously characterize the EU's response to this crisis with a single model. There was breaking down in its early stages, then there was muddling through, and at the end of the hard bargaining, there were elements of heading forward. The integration that has taken place has been mainly in a uniform manner. This can be explained chiefly by the strong interdependence of the individual members, leading to externalities in cases of differentiation. Hypothesis D2 expects a uniform type of integration in the presence of externalities, which can be observed in the coronacrisis solution.

The economic response to the energy crisis can be primarily characterized by model 2. Overall, there was closer integration and cooperation at the European level, therefore putting the K1 hypothesis out of the question, although the German plan to cap domestic energy prices may have distorted the internal market and is thus an element of model 1. However, this episode played only a minor role in the overall EU response. At the onset of the crisis, the existing options for countries to deal with high energy prices were highlighted. Nevertheless, after Russia invaded Ukrainian territory, the European response was accelerated. The following months brought several EU regulations, but their implementation was often left to national states. The first was the proposal of plans to disconnect the Union from Russian fossil fuel supplies. Although a significant change politically, these plans are to be implemented by transitioning to renewable energy sources. Thus, they build on the existing framework of the fifth energy package, "Fit for 55," and reflect the assumption of the K2 hypothesis of dependence on a previous institutional framework. Other measures focused on reducing the demand for natural gas, filling underground storage for the winter season, and introducing rules of energy solidarity between states. However, Article 194 TFEU has always been respected in terms of national sovereignty over the determination of the domestic energy mix, its basic composition, and the method of supply. The Commission's attempts to extend its powers have been thwarted, and ACER's new

monitoring competencies are accompanied by a strengthening of national regulators. This does not confirm the K3 hypothesis, which expects the creation of new political structures or the transfer of additional national competencies to the supranational level. The most controversial regulation establishing a market correction mechanism came only at the very end of 2022, and the price ceiling is probably set too high for it to be relevant. At the same time, there has been no mobilization of new common funds except for auctioning new emission allowances. Instead, existing fiscal instruments such as the RRF have been redirected. The response to the energy crisis lacks an element similar to the establishment of the NGEU in the case of COVID-19 and thus lacks the hallmarks of model 3. Much more clearly, muddling through can be found, which is also characteristic of the March 2023 proposal for long-term reform of the European energy market. Integration has been mainly uniform, as expected in hypothesis D2, but signs of differentiation can also be observed. These can be explained mainly by the already existing differentiation for countries such as Malta and Cyprus and their limited dependence on the other Member States, which does not risk creating externalities. In the case of the gas reduction regulation, there was a rather sharp differentiation based on the heterogeneity of dependence of the states. The members less dependent on Russian gas supplies had a stronger bargaining position, and the out-group was thus able to obtain concessions. These conditions are consistent with hypothesis D1.

The thesis did not aim to compare the two crisis responses, but there is an obvious possible direction for future research. The different position of Germany during the two crises – abandoning the frugal position during the coronacrisis but resisting new common financial means during the energy price crisis – alone deserves a thorough analysis. In addition to the potential for new, more comprehensive studies, this paper also highlights the problematic nature of the unambiguous application of the crisis response models to the COVID-19 crisis. Thus, a reformulation of the conceptualization of models 2 and 3 is most likely needed. On the other hand, the supply and demand theory of differentiation has been able to explain the absence or presence of differentiation in both cases. The main limitations of the research presented here are the focus on mainly economic aspects of the energy crisis and the emphasis on national and supranational levels only. A more extensive analysis of the areas of policy and values is worthy of its elaboration, just as it would be very

intriguing to examine the national implementation of the adopted regulations and the role of sub-state units.

However, the thesis is clear on one point. The European Union has once again been able to respond successfully to new crises through closer integration, although the depth of this cooperation varies between crises. Thus, the answer to the research question: *what is the impact of crises on the integration of the European Union*, can be, in the studied cases, summarized as an integration-promoting effect, here primarily through a pattern of uniformity. With this statement, the paper lays the foundations for further empirical analyses conducted through the framework of other integration theories and can serve as a basis for future comparative studies.

POUŽITÁ LITERATURA

MONOGRAFIE A SBORNÍKY

ADLER-NISSEN, Rebecca, 2014. *Opting Out of the European Union: Diplomacy, Sovereignty and European Integration*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9781107043213.

ANSELL, Christopher K., Jarle TRONDAL a Morten ØGÅRD, 2016. *Governance in Turbulent Times* [online]. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198739517. Dostupné z: doi:10.1093/acprof:oso/9780198739517.001.0001

BÁTORA, Jozef a John Erik FOSSUM, 2019. *Towards a Segmented European Political Order: The European Union's Post-crisis Conundrum*. New York, NY: Routledge. Routledge Studies on Democratising Europe. ISBN 9781351024327.

BERTONCINI, Yves a Dominique REYNIÉ, 2021. The Illiberal Challenge in the European Union. In: András SAJÓ, Renáta UITZ a Stephen HOLMES, ed. *Routledge Handbook of Illiberalism*. New York, NY: Routledge, s. 822–839. ISBN 9780367260569.

BLATTER, Joachim a Markus HAVERLAND, 2012. Congruence Analysis. In: Joachim BLATTER a Markus HAVERLAND, ed. *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research* [online]. Londýn: Palgrave Macmillan, s. 144–204. ISBN 9781137016669. Dostupné z: doi:10.1057/9781137016669_4

BOIN, Arjen, Paul 'T HART, Eric STERN a Bengt SUNDELIUS, 2005. *The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure* [online]. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9780511490880. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9780511490880

BROOKS, Eleanor, Anniek DE RUIJTER a Scott L. GREER, 2021. The European Union Confronts COVID-19: Another European Rescue of the Nation-State? In: Scott L. GREER, Elizabeth J. KING, Elize Massard DA FONSECA a Andre PERALTA-SANTOS, ed. *Coronavirus Politics: The Comparative Politics and Policy of COVID-19*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, s. 235–249. ISBN 9780472902460.

CALLEO, David P., 1998. Introduction. In: David P. CALLEO a Eric R. STAAL, ed. *Europe's Franco-German Engine*. Washington, DC: Brookings Institution Press, G - Reference, Information and Interdisciplinary Subjects Series, s. 1–19. ISBN 9780815712794.

DAINTITH, Terence a Leigh HANCHER, 1986. *Energy Strategy in Europe: The Legal Framework*. Berlin: De Gruyter. European University Institute - Series A. ISBN 9783110106466.

DRISKO, James a Tina MASCHI, 2016. *Content Analysis*. Oxford: Oxford University Press. Pocket Guide to Social Work Research Methods. ISBN 9780190215507.

DRULÁK, Petr, 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. ISBN 9788073673857.

DYSON, Kenneth a Angelos SEPOS, 2010. Differentiation as Design Principle and as Tool in the Political Management of European Integration. In: Kenneth DYSON a Angelos SEPOS, ed. *Which Europe? The Politics of Differentiated Integration* [online]. Londýn: Palgrave Macmillan, s. 3–23. ISBN 9780230289529. Dostupné z: doi:10.1057/9780230289529_1

EPPLER, Annegret, Andreas HACKHOFER a Andreas MAURER, 2018. The Multilevel Rule of Law System of the European Union: Eked Out, Contested, Still Unassured. In: Luisa ANTONIOLLI, Luigi BONATTI a Carlo RUZZA, ed. *Highs and Lows of European Integration: Sixty Years After the Treaty of Rome* [online]. Cham: Springer International Publishing, s. 65–82. ISBN 9783319936260. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-93626-0

FABBRINI, Frederico, 2022. *EU Fiscal Capacity: Legal Integration After Covid-19 and the War in Ukraine*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198874256.

FARRELL, Anne-Maree, 2005. The emergence of EU governance in public health: The case of blood policy and regulation. In: Monika STEFFEN, ed. *Health Governance in Europe* [online]. New York, NY: Routledge, Routledge/ECPR Studies in European Political Science, s. 134–151. ISBN 9780415364522. Dostupné z: doi:10.4324/9780203015582-13

GÄNZLE, Stefan, 2019. Differentiated (dis)integration in Europe and beyond. In: Stefan GÄNZLE, Benjamin LERUTH a Jarle TRONDAL, ed. *Differentiated Integration and Disintegration in a Post-Brexit Era*. New York, NY: Routledge, s. 50–65. ISBN 9780429026959.

GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO HOSPODÁŘSKOU SOUTĚŽ, 2001. *XXXIst Report on competition policy 2001* [online]. 2001. Lucemburk: Office for Official Publications of the European Communities. ISBN 9289435364. Dostupné z: https://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2001/competition_policy_en.pdf

GENSCHEL, Philipp a Markus JACHTENFUCHS, 2014. *Beyond the Regulatory Polity?: The European Integration of Core State Powers*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780199662821.

GREER, Scott L., Anniek DE RUIJTER a Eleanor BROOKS, 2021. The COVID-19 Pandemic: Failing Forward in Public Health. In: Marianne RIDDERVOLD, Jarle TRONDAL a Akasemi NEWSOME, ed. *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Londýn: Palgrave Macmillan, Palgrave Studies in European Union Politics, s. 747–764. ISBN 9783030517908.

GSTÖHL, Sieglinde, 2002a. *Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the Process of Integration*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers. ISBN 9781588260369.

HAAS, Ernst B., 1958. *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957*. Redwood City, CA: Stanford University Press. Library of world affairs. ISBN 9780783789385.

HENNING, C. Randall, 2016. The ECB as a Strategic Actor: Central Banking in a Politically Fragmented Monetary Union. In: James A CAPORASO a Martin RHODES, ed. *The Political and Economic Dynamics of the Eurozone Crisis* [online]. Oxford: Oxford University Press, s. 167–199. ISBN 9780198755739. Dostupné z: [doi:10.1093/acprof:oso/9780198755739.003.0008](https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198755739.003.0008)

- HOFELICH, Tobias C., 2022. De facto differentiation in the European Union. In: Benjamin LERUTH, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, ed. *The Routledge Handbook of Differentiation in the European Union* [online]. New York, NY: Routledge, Routledge International Handbooks, s. 66–80. ISBN 9780429054136. Dostupné z: doi:10.4324/9780429054136
- HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS, 2016. *Community, Scale, and Regional Governance: A Postfunctionalist Theory of Governance, Volume II*. Oxford: Oxford University Press. Transformations In Governance. ISBN 9780191079597.
- IKENBERRY, G. John, 2008. Explaining Crisis and Change in Atlantic Relations: An Introduction. In: Jeffrey J. ANDERSON, G. John IKENBERRY a Thomas RISSE, ed. *The End of the West?: Crisis and Change in the Atlantic Order*. Ithaca, NY: Cornell University Press, s. 1–27. ISBN 9780801446399.
- IOVINO, Felicetta a Nicholas TSITSIANIS, 2020. *Changes in European Energy Markets*. Bingley: Emerald Publishing. ISBN 9781839091094.
- JEVNAKER, Torbjørg, 2022. Differentiated integration in EU Energy Market Policy. In: Benjamin LERUTH, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, ed. *The Routledge Handbook of Differentiation in the European Union*. New York, NY: Routledge, Routledge International Handbooks, s. 289–309. ISBN 9780367149659.
- KINGDON, John W., 2011. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. 2nd ed. Harlow: Longman. Longman classics in political science. ISBN 9780205000869.
- KNODT, Michèle, 2018. EU energy policy. In: Hubert HEINELT a Sybille MÜNCH, ed. *Handbook of European Policies*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, s. 224–240. ISBN 9781784719364.
- KÖLLIKER, Alkuin, 2006. *Flexibility and European Unification: The Logic of Differentiated Integration*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield. Governance in Europe. ISBN 9780742536135.
- KOŘAN, Michal, 2008. Jednopřípadová studie. In: Petr DRULÁK, ed. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 29–61. ISBN 9788073673857.

LERUTH, Benjamin, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, 2022a. Differentiation in the European Union as a field of study. In: Benjamin LERUTH, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, ed. *The Routledge Handbook of Differentiation in the European Union* [online]. New York, NY: Routledge, Routledge International Handbooks, s. 1–16. ISBN 9780367149659. Dostupné z: doi:10.4324/9780429054136-1

LERUTH, Benjamin, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, 2022b. *The Routledge Handbook of Differentiation in the European Union* [online]. New York, NY: Routledge. Routledge International Handbooks. ISBN 9780429054136. Dostupné z: doi:10.4324/9780429054136

LEUFFEN, Dirk, Berthold RITTBERGER a Frank SCHIMMELFENNIG, 2013. *Differentiated Integration: Explaining Variation in the European Union*. Londýn: Palgrave Macmillan. The European Union Series. ISBN 9781137285010.

LEUFFEN, Dirk, Berthold RITTBERGER a Frank SCHIMMELFENNIG, 2022. *Integration and Differentiation in the European Union* [online]. 2nd ed. Londýn: Palgrave Macmillan. ISBN 9783030766764. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-030-76677-1

MARCH, James G., 2011. *The Ambiguities of Experience*. Ithaca, NY: Cornell University Press. Messenger Lectures. ISBN 9780801457777.

MARKS, Gary, David ATTEWELL, Jan ROVNY a Liesbet HOOGHE, 2020. The changing political landscape in Europe. In: Maurizio COTTA a Pierangelo ISERNIA, ed. *The EU through Multiple Crises*. New York, NY: Routledge, s. 20–44. ISBN 9780429331688.

MCNAMARA, K. R., 2015. *The Politics of Everyday Europe: Constructing Authority in the European Union*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198716235.

MILLS, Albert J., Gabrielle DUREPOS a Elden WIEBE, 2009. Explanatory Case Study. In: *Encyclopedia of Case Study Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, s. 1152. ISBN 9781506320274.

MOJŽIŠ, Miloš, 2016. Přeshraniční obchodování. In: KOLEKTIV AUTORŮ, ed. *Úvod Do Liberalizované Energetiky*. 2. vyd. Praha: Asociace energetických manažerů, s. 134–177. ISBN 9788026092124.

- MONNET, Jean, 1978. *Memoirs*. Glasgow: Collins. ISBN 9780002165174.
- MORAVCSIK, Andrew, 1998. *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca, NY: Cornell University Press. Cornell paperbacks. ISBN 9780801485091.
- MORAVCSIK, Andrew a Frank SCHIMMELFENNIG, 2018. Liberal Intergovernmentalism. In: Antje WIENER, Tanja A. BÖRZEL a Thomas RISSE, ed. *European Integration Theory* [online]. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198737315. Dostupné z: doi:10.1093/hepl/9780198737315.003.0004
- NIEMANN, Arne, 2006. *Explaining Decisions in the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9781139460712.
- NUGENT, Neill, 2017. *The government and politics of the European Union*. 8th ed. Londýn: Palgrave Macmillan. European Union series. ISBN 1137454105.
- OLSEN, Espen D. H. a Guri ROSÉN, 2021. The EU's Response to the Financial Crisis. In: Marianne RIDDERVOLD, Jarle TRONDAL a Akasemi NEWSOME, ed. *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Londýn: Palgrave Macmillan, Palgrave Studies in European Union Politics, s. 381–400. ISBN 9783030517908.
- OLSEN, Johan P., 2010. *Governing through Institution Building: Institutional Theory and Recent European Experiments in Democratic Organization* [online]. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780199593934. Dostupné z: doi:10.1093/acprof:oso/9780199593934.001.0001
- PADGETT, John F. a Walter W. POWELL, 2012. *The Emergence of Organizations and Markets*. Princeton, NJ: Princeton University Press. ISBN 9780691148878.
- PAPSCH, Jan, 2020. Derogations and exemptions. In: Christopher JONES a William-James KETTLEWELL, ed. *EU Energy Law Volume I: The Internal Energy Market*. 5th ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, s. 553–642. ISBN 9789077644652.
- PEDERSEN, Thomas, 1998. *Germany, France, and the Integration of Europe a Realist Interpretation*. Londýn: Burns & Oates. ISBN 9781855675377.
- PIERSON, Paul, 2004. *Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis* [online]. Princeton, NJ: Princeton University Press. ISBN 9780691117157. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt7sgkg>

RAUBE, Kolja a Francisca COSTA REIS, 2021. The EU's Crisis Response Regarding the Democratic and Rule of Law Crisis. In: Marianne RIDDERVOLD, Jarle TRONDAL a Akasemi NEWSOME, ed. *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Londýn: Palgrave Macmillan, Palgrave Studies in European Union Politics, s. 627–646. ISBN 9783030517908.

REICHWEIN, Alexander, 2021. Classical Realism. In: Marianne RIDDERVOLD, Jarle TRONDAL a Akasemi NEWSOME, ed. *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Londýn: Palgrave Macmillan, Palgrave Studies in European Union Politics, s. 79–98. ISBN 9783030517908.

RIDDERVOLD, Marianne, Akasemi NEWSOME a Jarle TRONDLAR, 2022. Polycrisis and resilience in the European Union: Covid-19 and avenues for future studies. In: Benjamin LERUTH, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, ed. *The Routledge Handbook of Differentiation in the European Union*. New York, NY: Routledge, Routledge International Handbooks, s. 722–734. ISBN 9780367149659.

RIDDERVOLD, Marianne, Jarle TRONDAL a Akasemi NEWSOME, 2021. *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Londýn: Palgrave Macmillan. Palgrave Studies in European Union Politics. ISBN 9783030517908.

ROSATO, S, 2010. *Europe United: Power Politics and the Making of the European Community*. Ithaca, NY: Cornell University Press. Cornell Studies in Security Affairs. ISBN 9780801460982.

ROSENTHAL, Uriel, Michael T. CHARLES a Paul 'T HART, 1989. *Coping with Crises: The Management of Disasters, Riots and Terrorism*. Springfield, IL: C.C. Thomas. ISBN 9780398064082.

SCHIMMELFENNIG, Frank, 2017. Theorising Crisis in European Integration. In: Desmond DINAN, Neill NUGENT a William E. PATERSON, ed. *The European Union in Crisis* [online]. Londýn: Macmillan Education, s. 316–335. ISBN 9781137604262. Dostupné z: doi:10.1057/978-1-137-60427-9_16

SCHIMMELFENNIG, Frank a Thomas WINZEN, 2020. *Ever Looser Union?: Differentiated European Integration*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198854333.

- SCHREIER, Margrit, 2014. The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis. In: Uwe FLICK, ed. *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis* [online]. Londýn: SAGE Publications, s. 170–183. ISBN 9781446296691. Dostupné z: doi:10.4135/9781446282243
- TALUS, Kim, 2013. *EU Energy Law and Policy: A Critical Account*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780199686391.
- THOMSON, Robert, 2011. *Resolving Controversy in the European Union: Legislative Decision-Making before and after Enlargement* [online]. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9781107013766. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139005357
- TORETI, Andrea, D. BAVERA, J. ACOSTA NAVARRO, C. CAMMALLERI, A. DE JAGER, C. i DI CIOLLO, A. HRAST ESSENFELDER, W. MAETENS, D. MASANTE, D. MAGNI, M. MAZZESCHI a J. SPINONI, 2022. *Drought in Europe August 2022* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie. ISBN 9789276558552. Dostupné z: doi:10.2760/264241
- WALLACE, Helen S. a Adam RIDLEY, 1985. *Europe, the Challenge of Diversity*. Abingdon: Routledge & K. Paul. Chatham House papers. ISBN 9780710208910.
- WALLACE, Helen S., Wallace WILLIAM a Carole WEBB, 1983. *Policy-making in the European community* [online]. 2nd ed. New York, NY: John Wiley & Sons. ISBN 9780471901495. Dostupné z: <http://lawcat.berkeley.edu/record/130815>
- WALT, Stephen M., 1987. *The Origins of Alliance*. Ithaca, NY: Cornell University Press. ISBN 9780801420542.
- WARLEIGH, Alex, 2002. *Flexible Integration: Which Model for the European Union?* Londýn: Bloomsbury Academic. Contemporary European Studies. ISBN 9780826460936.
- YIN, Robert K., 2017. *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. 6th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications. ISBN 9781506336183.
- ZIELONKA, Jan, 2014. *Is the EU Doomed?* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. Global Futures. ISBN 9780745684000.

ZIMMERMAN, Hubert, 2021. Neorealism. In: Marianne RIDDERVOLD, Jarle TRONDAL a Akasemi NEWSOME, ed. *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Londýn: Palgrave Macmillan, Palgrave Studies in European Union Politics, s. 99–113. ISBN 9783030517908.

ODBORNÁ PERIODIKA

ADLER-NISSEN, Rebecca, 2009. Behind the scenes of differentiated integration: circumventing national opt-outs in Justice and Home Affairs. *Journal of European Public Policy* [online]. **16**(1), 62–80. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501760802453239

ADLER-NISSEN, Rebecca, 2011. Opting Out of an Ever Closer Union: The Integration Doxa and the Management of Sovereignty. *West European Politics* [online]. **34**(5), 1092–1113. ISSN 0140-2382. Dostupné z: doi:10.1080/01402382.2011.591102

ANDERSEN, Svein S. a Nick SITTER, 2006. Differentiated Integration: What is it and How Much Can the EU Accommodate? *Journal of European Integration* [online]. **28**(4), 313–330. ISSN 0703-6337. Dostupné z: doi:10.1080/07036330600853919

ANGHEL, Veronica a Erik JONES, 2022. Is Europe really forged through crisis? Pandemic EU and the Russia–Ukraine war. *Journal of European Public Policy* [online]. **30**(4), 766–786. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2022.2140820

ARMINGEON, Klaus, Caroline DE LA PORTE, Elke HEINS a Stefano SACCHI, 2022. Voices from the past: economic and political vulnerabilities in the making of next generation EU. *Comparative European Politics* [online]. **20**(2), 144–165. ISSN 1740-388X. Dostupné z: doi:10.1057/s41295-022-00277-6

BAILER, Stefanie, Mikko MATTILA a Gerald SCHNEIDER, 2015. Money Makes the EU Go Round: The Objective Foundations of Conflict in the Council of Ministers. *Journal of Common Market Studies* [online]. **53**(3), 437–456. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/jcms.12194

BELLAMY, Richard a Sandra KRÖGER, 2021. Differentiated integration as a fair scheme of cooperation. *Review of Social Economy* [online]. **81**(1), 61–83. ISSN 0034-6764. Dostupné z: doi:10.1080/00346764.2021.1968477

BERK, Gerald a Dennis GALVAN, 2009. How people experience and change institutions: a field guide to creative syncretism. *Theory and Society* [online]. **38**(6), 543–580. ISSN 1573-7853. Dostupné z: doi:10.1007/s11186-009-9095-3

- BLATTER, Joachim a Till BLUME, 2008. In search of co-variance, causal mechanisms or congruence? Towards a plural understanding of case studies. *Swiss Political Science Review* [online]. **14**(2), 315–356. ISSN 1424-7755. Dostupné z: doi:10.1002/j.1662-6370.2008.tb00105.x
- BOETTKE, Peter J., Christopher J. COYNE a Peter T. LEESON, 2008. Institutional Stickiness and the New Development Economics. *The American Journal of Economics and Sociology* [online]. **67**(2), 331–358. ISSN 0002-9246. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2008.00573.x
- BÖRZEL, Tanja A. a Thomas RISSE, 2018. From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics. *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(1), 83–108. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1310281
- BOSSE, Giselle, 2022. Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans. *Contemporary Security Policy* [online]. **43**(3), 531–546. ISSN 1743-8764. Dostupné z: doi:10.1080/13523260.2022.2099713
- BROOKS, Eleanor, Anniek DE RUIJTER, Scott L. GREER a Sarah ROZENBLUM, 2022. EU health policy in the aftermath of COVID-19: neofunctionalism and crisis-driven integration. *Journal of European Public Policy* [online]. **30**(4), 721–739. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2022.2141301
- BROOKS, Eleanor a Mary GUY, 2021. EU health law and policy: shaping a future research agenda. *Health Economics, Policy and Law* [online]. 2020/08/24. **16**(1), 1–7. ISSN 1744-1331. Dostupné z: doi:10.1017/S1744133120000274
- BUTI, Marco a Sergio FABBRINI, 2022. Next generation EU and the future of economic governance: towards a paradigm change or just a big one-off? *Journal of European Public Policy* [online]. **30**(4), 676–695. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2022.2141303
- CHECKEL, Jeffrey T., 2001. Why Comply? Social Learning and European Identity Change. *International Organization* [online]. **55**(3), 553–588. ISSN 0020-8183. Dostupné z: doi:10.1162/00208180152507551

CURTIN, Deirdre M., 1993. The Constitutional Structure of the Union: A Europe of Bits and Pieces. *Common Market Law Review* [online]. **30**(1), 17–69.

ISSN 0165-0750. Dostupné z:

<http://www.kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals%5CCOLA%5CCOLA1993003.pdf>

DE NEVE, Jan-Emmanuel, 2007. The European Onion? How Differentiated Integration is Reshaping the EU. *Journal of European Integration* [online]. **29**(4), 503–521. ISSN 0703-6337. Dostupné z: doi:10.1080/07036330701502498

DERUELLE, Thibaud a Isabelle ENGELI, 2021. The COVID-19 crisis and the rise of the European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). *West European Politics* [online]. **44**(5–6), 1376–1400. ISSN 0140-2382. Dostupné z: doi:10.1080/01402382.2021.1930426

DIMITRAKOPOULOS, Dionyssi G. a Georgette LALIS, 2022. The EU's initial response to the COVID-19 pandemic: disintegration or 'failing forward'? *Journal of European Public Policy* [online]. **29**(9), 1395–1413. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2021.1966078

DUTTLE, Thomas, Katharina HOLZINGER, Thomas MALANG, Thomas SCHÄUBLI, Frank SCHIMMELFENNIG a Thomas WINZEN, 2017. Opting out from European Union legislation: the differentiation of secondary law. *Journal of European Public Policy* [online]. **24**(3), 406–428. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2016.1149206

DYSON, Kenneth a Martin MARCUSSEN, 2010. Transverse Integration in European Economic Governance: Between Unitary and Differentiated Integration. *Journal of European Integration* [online]. **32**(1), 17–39. ISSN 0703-6337. Dostupné z: doi:10.1080/07036330903375107

EHLERMANN, Claus-Dieter, 1984. How Flexible Is Community Law? An Unusual Approach to the Concept of „Two Speeds". *Michigan Law Review* [online]. **82**(5/6), 1274–1293. ISSN 0026-2234. Dostupné z: doi:10.2307/1288478

EMERY, Yves a David GIAUQUE, 2014. The hybrid universe of public administration in the 21st century. *International Review of Administrative Sciences* [online]. **80**(1), 23–32. ISSN 0020-8523. Dostupné z: doi:10.1177/0020852313513378

EMMONS, Cassandra a Tommaso PAVONE, 2021. The rhetoric of inaction: failing to fail forward in the EU's rule of law crisis. *Journal of European Public Policy* [online]. **28**(10), 1611–1629. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2021.1954065

FERRARA, Federico Maria a Hanspeter KRIESI, 2022. Crisis pressures and European integration. *Journal of European Public Policy* [online]. **29**(9), 1351–1373. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2021.1966079

FERRERA, Maurizio, Joan MIRÓ a Stefano RONCHI, 2021. Walking the road together? EU polity maintenance during the COVID-19 crisis. *West European Politics* [online]. **44**(5–6), 1329–1352. ISSN 0140-2382. Dostupné z: doi:10.1080/01402382.2021.1905328

FIOTT, Daniel, 2023. In every crisis an opportunity? European Union integration in defence and the War on Ukraine. *Journal of European Integration* [online]. **45**(3), 447–462. ISSN 1477-2280. Dostupné z: doi:10.1080/07036337.2023.2183395

FORMAN, Rebecca a Elias MOSSIALOS, 2021. The EU Response to COVID-19: From Reactive Policies to Strategic Decision-Making. *Journal of Common Market Studies* [online]. **59**(S1), 56–68. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.13259

FOSSUM, John Erik, 2015. Democracy and differentiation in Europe. *Journal of European Public Policy* [online]. **22**(6), 799–815. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2015.1020838

GENSCHEL, Philipp a Markus JACHTENFUCHS, 2018. From Market Integration to Core State Powers: The Eurozone Crisis, the Refugee Crisis and Integration Theory. *Journal of Common Market Studies* [online]. **56**(1), 178–196. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/jcms.12654

GENSCHEL, Philipp a Markus JACHTENFUCHS, 2021. Postfunctionalism reversed: solidarity and rebordering during the COVID-19 pandemic. *Journal of European Public Policy* [online]. **28**(3), 350–369. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2021.1881588

- GREER, Scott L. a Holly JARMAN, 2021. What is EU public health and why? Explaining the scope and organization of public health in the European Union. *Journal of Health Politics, Policy and Law* [online]. **46**(1), 23–47. ISSN 1527-1927. Dostupné z: doi:10.1215/03616878-8706591
- GSTÖHL, Sieglinde, 2002b. Scandinavia and Switzerland: small, successful and stubborn towards the EU. *Journal of European Public Policy* [online]. **9**(4), 529–549. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501760210152420
- HAAS, Ernst B., 1961. International Integration: The European and the Universal Process. *International Organization* [online]. 2009/05/22. **15**(3), 366–392. ISSN 0020-8183. Dostupné z: doi:10.1017/S0020818300002198
- HEERMANN, Max a Dirk LEUFFEN, 2020. No Representation without Integration! Why Differentiated Integration Challenges the Composition of the European Parliament. *Journal of Common Market Studies* [online]. **58**(4), 1016–1033. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/jcms.13015
- HEISENBERG, Dorothee, 2005. The institution of ‘consensus’ in the European Union: Formal versus informal decision-making in the Council. *European Journal of Political Research* [online]. **44**(1), 65–90. ISSN 0304-4130. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2005.00219.x
- HIX, Simon a Bjørn HØYLAND, 2013. Empowerment of the European Parliament. *Annual Review of Political Science* [online]. **16**(1), 171–189. ISSN 1094-2939. Dostupné z: doi:10.1146/annurev-polisci-032311-110735
- HOFFMANN, Stanley, 1966. Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe. *Daedalus* [online]. **95**(3), 862–915. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/20027004
- HOLZINGER, Katharina a Frank SCHIMMELFENNIG, 2012. Differentiated Integration in the European Union: Many Concepts, Sparse Theory, Few Data. *Journal of European Public Policy* [online]. **19**(2), 292–305. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2012.641747

HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS, 2009. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. *British Journal of Political Science* [online]. 2009/01/01. **39**(1), 1–23. ISSN 0007-1234. Dostupné z: doi:10.1017/S0007123408000409

HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS, 2018. Cleavage theory meets Europe's crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage. *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(1), 109–135. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1310279

HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS, 2019. Grand theories of European integration in the twenty-first century. *Journal of European Public Policy* [online]. **26**(8), 1113–1133. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2019.1569711

HOWARTH, David a Lucia QUAGLIA, 2021. Failing forward in Economic and Monetary Union: explaining weak Eurozone financial support mechanisms. *Journal of European Public Policy* [online]. **28**(10), 1555–1572. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2021.1954060

HVIDSTEN, Andreas H. a Jon HOVI, 2014. Why no twin-track Europe? Unity, discontent, and differentiation in European integration. *European Union Politics* [online]. **16**(1), 3–22. ISSN 1465-1165. Dostupné z: doi:10.1177/1465116514557964

JENSEN, Christian B. a Jonathan B. SLAPIN, 2012. Institutional hokey-pokey: the politics of multispeed integration in the European Union. *Journal of European Public Policy* [online]. **19**(6), 779–795. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2011.610694

JIRUŠEK, Martin, 2023. The Czech EU Presidency: Strengthening Energy Security Amidst the Crisis. *Czech Journal of International Relations / Mezinárodní vztahy* [online]. **58**(1), 147–158. ISSN 2570-9429. Dostupné z: doi:10.32422/mv-cjir.702

JONES, Erik, 2018. Towards a theory of disintegration. *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(3), 440–451. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1411381

JONES, Erik, 2022. The War in Ukraine and the European Central Bank. *Survival* [online]. **64**(4), 111–119. ISSN 1468-2699. Dostupné z: doi:10.1080/00396338.2022.2103262

JONES, Erik, Daniel R. KELEMEN a Sophie MEUNIER, 2015. Failing Forward? The Euro Crisis and the Incomplete Nature of European Integration. *Comparative Political Studies* [online]. **49**(7), 1010–1034. ISSN 0010-4140. Dostupné z: doi:10.1177/0010414015617966

JONES, Erik, Daniel R. KELEMEN a Sophie MEUNIER, 2021. Failing forward? Crises and patterns of European integration. *Journal of European Public Policy* [online]. **28**(10), 1519–1536. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2021.1954068

JOYCE, Michael, David MILES, Andrew SCOTT a Dimitri VAYANOS, 2012. Quantitative Easing and Unconventional Monetary Policy — An Introduction. *The Economic Journal* [online]. **122**(564), F271–F288. ISSN 0013-0133, 14680297. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23324224>

JUNCOS, Ana E a Karolina POMORSKA, 2021. Contesting procedural norms: the impact of politicisation on European foreign policy cooperation. *European Security* [online]. **30**(3), 367–384. ISSN 0966-2839. Dostupné z: doi:10.1080/09662839.2021.1947799

KANELLAKIS, M, G MARTINOPOULOS a T ZACHARIADIS, 2013. European energy policy—A review. *Energy Policy* [online]. **62**, 1020–1030. ISSN 0301-4215. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.08.008>

KASSIM, Hussein, 2022. The European Commission and the COVID-19 pandemic: a pluri-institutional approach. *Journal of European Public Policy* [online]. **30**(4), 612–634. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2022.2140821

KELEMEN, R. Daniel, 2019. Is differentiation possible in rule of law? *Comparative European Politics* [online]. **17**(2), 246–260. ISSN 1740-388X. Dostupné z: doi:10.1057/s41295-019-00162-9

KÖLLIKER, Alkuin, 2001. Bringing together or driving apart the union? Towards a theory of differentiated integration. *West European Politics* [online]. **24**(4), 125–151. ISSN 0140-2382. Dostupné z: doi:10.1080/01402380108425468

KOTEK, Péter, Adrienn SELEI, Borbála TAKÁCSNÉ TÓTH a Balázs FELSMANN, 2023. What can the EU do to address the high natural gas prices? *Energy Policy* [online]. **173**. ISSN 0301-4215. Dostupné z: doi:10.1016/j.enpol.2022.113312

KROLL, Daniela A a Dirk LEUFFEN, 2015. Enhanced cooperation in practice. An analysis of differentiated integration in EU secondary law. *Journal of European Public Policy* [online]. **22**(3), 353–373. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2014.956781

KUHN, Theresa, 2019. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration? *Journal of European Public Policy* [online]. **26**(8), 1213–1230. ISSN 1466-4429. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2019.1622588

LAVENEX, Sandra, 2011. Concentric circles of flexible European integration: A typology of EU external governance relations. *Comparative European Politics* [online]. **9**(4), 372–393. ISSN 1740-388X. Dostupné z: doi:10.1057/cep.2011.7

LAVENEX, Sandra a Ivo KRIŽIĆ, 2022. Governance, Effectiveness and Legitimacy in Differentiated Integration: An Analytical Framework. *International Spectator* [online]. **57**(1), 35–53. ISSN 1751-9721. Dostupné z: doi:10.1080/03932729.2022.2035529

LERUTH, Benjamin, Stefan GÄNZLE a Jarle TRONDAL, 2019. Differentiated Integration and Disintegration in the EU after Brexit: Risks versus Opportunities. *Journal of Common Market Studies* [online]. **57**(6), 1383–1394. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.12957

LERUTH, Benjamin a Christopher LORD, 2015. Differentiated integration in the European Union: a concept, a process, a system or a theory? *Journal of European Public Policy* [online]. **22**(6), 754–763. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2015.1021196

LORD, Christopher, 2015. Utopia or dystopia? Towards a normative analysis of differentiated integration. *Journal of European Public Policy* [online]. **22**(6), 783–798. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2015.1020839

LUDLOW, Peter, 2020. European Council Notes 2020/04-05 - May to July: The MFF and the Recovery Fund. *European Council Studies* [online]. **2020**(4–5), 1–55. ISSN 2684-4966. Dostupné z: doi:10.11116/ECS.2020.4-5.2

- MARCUSSEN, Martin, 2009. Out of the Box: Coping Successfully with Euro-Outsiders. *Cooperation and Conflict* [online]. **44**(2), 167–187. ISSN 1460-3691. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/45084558>
- MCEVOY, Emma a Delia FERRI, 2020. The Role of the Joint Procurement Agreement during the COVID-19 Pandemic: Assessing Its Usefulness and Discussing Its Potential to Support a European Health Union. *European Journal of Risk Regulation* [online]. 2020/10/26. **11**(4), 851–863. ISSN 1867-299X. Dostupné z: [doi:10.1017/err.2020.91](https://doi.org/10.1017/err.2020.91)
- MEISSNER, Katharina a Chiara GRAZIANI, 2023. The transformation and design of EU restrictive measures against Russia. *Journal of European Integration* [online]. **45**(3), 377–394. ISSN 1477-2280. Dostupné z: [doi:10.1080/07036337.2023.2190105](https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2190105)
- MÉNY, Yves, 2014. Managing the EU Crises: Another Way of Integration by Stealth? *West European Politics* [online]. **37**(6), 1336–1353. ISSN 0140-2382. Dostupné z: [doi:10.1080/01402382.2014.929338](https://doi.org/10.1080/01402382.2014.929338)
- MILES, Lee, 2005. Introduction: Euro-outsiders and the politics of asymmetry. *Journal of European Integration* [online]. **27**(1), 3–23. ISSN 0703-6337. Dostupné z: [doi:10.1080/07036330400029876](https://doi.org/10.1080/07036330400029876)
- MORAVCSIK, Andrew, 1993. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies* [online]. **31**(4), 473–524. ISSN 0021-9886. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1993.tb00477.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1993.tb00477.x)
- NICOLAÏDIS, Kalypso, 2013. European Democracy and Its Crisis. *Journal of Common Market Studies* [online]. **51**(2), 351–369. ISSN 0021-9886. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1111/jcms.12006](https://doi.org/10.1111/jcms.12006)
- OLSEN, Johan P., 2009. Change and continuity: an institutional approach to institutions of democratic government. *European Political Science Review* [online]. 2009/03/01. **1**(1), 3–32. ISSN 1755-7739. Dostupné z: [doi:10.1017/S1755773909000022](https://doi.org/10.1017/S1755773909000022)
- PECH, Laurent a Kim Lane SCHEPPELE, 2017. Illiberalism Within: Rule of Law Backsliding in the EU. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies* [online]. **19**, 3–47. ISSN 1528-8870. Dostupné z: [doi:10.1017/cel.2017.9](https://doi.org/10.1017/cel.2017.9)

- PEDERSEN, Thomas, 2002. Cooperative Hegemony: Power, Ideas and Institutions in Regional Integration. *Review of International Studies* [online]. **28**(4), 677–696. ISSN 1469-9044. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20097821>
- PEPERMANS, Guido, 2019. European energy market liberalization: experiences and challenges. *International Journal of Economic Policy Studies* [online]. **13**(1), 3–26. ISSN 1881-4387. Dostupné z: [doi:10.1007/s42495-018-0009-0](https://doi.org/10.1007/s42495-018-0009-0)
- PIERSON, Paul, 1996. The Path to European Integration: A Historical Institutional Analysis. *Comparative Political Studies* [online]. **29**(2), 123–163. ISSN 0010-4140. Dostupné z: [doi:10.1177/0010414096029002001](https://doi.org/10.1177/0010414096029002001)
- PIERSON, Paul, 2000. The Limits of Design: Explaining Institutional Origins and Change. *Governance* [online]. **13**(4), 475–499. ISSN 0952-1895. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1111/0952-1895.00142](https://doi.org/10.1111/0952-1895.00142)
- RHODES, Martin, 2021. ‘Failing forward’: a critique in light of covid-19. *Journal of European Public Policy* [online]. **28**(10), 1537–1554. ISSN 1466-4429. Dostupné z: [doi:10.1080/13501763.2021.1954067](https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1954067)
- SCIPIONI, Marco, 2018. Failing forward in EU migration policy? EU integration after the 2015 asylum and migration crisis. *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(9), 1357–1375. ISSN 1350-1763. Dostupné z: [doi:10.1080/13501763.2017.1325920](https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1325920)
- SCHIMMELFENNIG, Frank, 2014. EU enlargement and differentiated integration: discrimination or equal treatment? *Journal of European Public Policy* [online]. **21**(5), 681–698. ISSN 1350-1763. Dostupné z: [doi:10.1080/13501763.2014.897744](https://doi.org/10.1080/13501763.2014.897744)
- SCHIMMELFENNIG, Frank, 2015. Liberal intergovernmentalism and the euro area crisis. *Journal of European Public Policy* [online]. **22**(2), 177–195. ISSN 1350-1763. Dostupné z: [doi:10.1080/13501763.2014.994020](https://doi.org/10.1080/13501763.2014.994020)
- SCHIMMELFENNIG, Frank, 2016a. A differentiated leap forward: spillover, path-dependency, and graded membership in European banking regulation. *West European Politics* [online]. **39**(3), 483–502. ISSN 0140-2382. Dostupné z: [doi:10.1080/01402382.2016.1143244](https://doi.org/10.1080/01402382.2016.1143244)

SCHIMMELFENNIG, Frank, 2016b. Good governance and differentiated integration: Graded membership in the European Union. *European Journal of Political Research* [online]. **55**(4), 789–810. ISSN 0304-4130. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/1475-6765.12152>

SCHIMMELFENNIG, Frank, 2018a. Brexit: differentiated disintegration in the European Union. *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(8), 1154–1173. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:[10.1080/13501763.2018.1467954](https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1467954)

SCHIMMELFENNIG, Frank, 2018b. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. *Journal of Common Market Studies* [online]. **56**(7), 1578–1594. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/jcms.12789>

SCHIMMELFENNIG, Frank a Thomas WINZEN, 2014. Instrumental and Constitutional Differentiation in the European Union. *Journal of Common Market Studies* [online]. **52**(2), 354–370. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:[10.1111/jcms.12103](https://doi.org/10.1111/jcms.12103)

SCHIMMELFENNIG, Frank a Thomas WINZEN, 2017. Eastern enlargement and differentiated integration: towards normalization. *Journal of European Public Policy* [online]. **24**(2), 239–258. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:[10.1080/13501763.2016.1264083](https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1264083)

SCHMITTER, Philippe C., 1970. A Revised Theory of Regional Integration. *International Organization* [online]. **24**(4), 836–868. ISSN 1531-5088. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2706154>

SHAW, Jo, 1998. The Treaty of Amsterdam: Challenges of Flexibility and Legitimacy. *European Law Journal* [online]. **4**(1), 63–86. ISSN 1351-5993. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/1468-0386.00043>

STUBB, Alexander C-G., 1996. A Categorization of Differentiated Integration. *Journal of Common Market Studies* [online]. **34**(2), 283–295. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1996.tb00573.x>

STUBB, Alexander C-G., 1997. The 1996 Intergovernmental Conference and the management of flexible integration. *Journal of European Public Policy* [online]. **4**(1), 37–55. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:[10.1080/135017697344226](https://doi.org/10.1080/135017697344226)

STURM, Christine, 2022. Between a rock and a hard place: European energy policy and complexity in the wake of the Ukraine war. *Journal of Industrial and Business Economics* [online]. **49**(4), 835–878. ISSN 1972-4977. Dostupné z: doi:10.1007/s40812-022-00233-1

TESCHE, Tobias, 2022. Pandemic Politics: The European Union in Times of the Coronavirus Emergency. *Journal of Common Market Studies* [online]. **60**(2), 480–496. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.13303

TORTOLA, Pier Domenico a Stefan COUPERUS, 2022. Differentiated Cooperation through Local Authority Networks: Challenges and Opportunities. *The International Spectator* [online]. **57**(1), 54–71. ISSN 0393-2729. Dostupné z: doi:10.1080/03932729.2022.2011140

VANHERCKE, Bart a Amy VERDUN, 2022. The European Semester as Goldilocks: Macroeconomic Policy Coordination and the Recovery and Resilience Facility. *Journal of Common Market Studies* [online]. **60**(1), 204–223. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/jcms.13267

VOLLAARD, Hans, 2014. Explaining European Disintegration. *Journal of Common Market Studies* [online]. **52**(5), 1142–1159. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1111/jcms.12132

VON HOMEYER, Ingmar, Sebastian OBERTHÜR a Claire DUPONT, 2022. Implementing the European Green Deal during the Evolving Energy Crisis. *Journal of Common Market Studies* [online]. **60**(S1), 125–136. ISSN 1468-5965. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.13397

WALT, Stephen M., 1985. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security* [online]. **9**(4), 3–43. ISSN 0162-2889, 15314804. Dostupné z: doi:10.2307/2538540

WALTZ, Kenneth N., 1993. The Emerging Structure of International Politics. *International Security* [online]. **18**(2), 44–79. ISSN 1531-4804. Dostupné z: doi:10.2307/2539097

WEBBER, Douglas, 2013. How likely is it that the European Union will disintegrate? A critical analysis of competing theoretical perspectives. *European Journal of International Relations* [online]. **20**(2), 341–365. ISSN 1354-0661. Dostupné z: doi:10.1177/1354066112461286

WEBBER, Douglas, 2019. Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. *Journal of European Public Policy* [online]. **26**(8), 1134–1152. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2019.1576760

OSTATNÍ ČLÁNKY A STUDIE

ABNETT, Kate a Sabine SIEBOLD, 2022. EU leaders to keep studying gas price caps. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z:

<https://www.reuters.com/business/energy/eu-leaders-set-summit-squabble-over-energy-crunch-solutions-2022-10-20/>

AGENCE EUROPE, 2020. National export restrictions at heart of Extraordinary Ministerial Meeting on COVID-19 virus. *Europe Daily Bulletin No. 12441* [online] [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/12441/1>

ALVAREZ, Carlos Fernández a Gergely MOLNAR, 2021. What is behind soaring energy prices and what happens next? *International Energy Agency* [online] [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.iea.org/commentaries/what-is-behind-soaring-energy-prices-and-what-happens-next>

ARI, Anil, Nicolas ARREGUI, Simon BLACK, Oya CELASUN, Dora IAKOVA, Aiko MINESHIMA, Victor MYLONAS, Ian PARRY, Iulia TEODORU a Karlygash ZHUNUSSOVA, 2022. *IMF Working Papers: Surging Energy Prices in Europe in the Aftermath of the War: How to Support the Vulnerable and Speed up the Transition Away from Fossil Fuels* [online]. 152. Dostupné z: <https://0-www-elibrary-imf-org.library.svsu.edu/view/journals/001/2022/152/001.2022.issue-152-en.xml>

ARNOLD, Martin, 2020. Christine Lagarde apologises for botched communication of ECB strategy. *Financial Times* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/ce39716e-66c0-11ea-a3c9-1fe6fedcca75>

BACZYNSKA, Gabriela a Sabine SIEBOLD, 2022. Group of countries push EU for gas price cap -letter. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/business/energy/group-countries-push-eu-gas-price-cap-letter-2022-09-27/>

BACZYNSKA, Gabriela, Benoit VAN OVERSTRAETEN a Jan STRUPCZEWSKI, 2022. EU chief proposes Russian oil ban over war in Ukraine. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/business/energy/eu-chief-proposes-russian-oil-ban-over-war-ukraine-2022-05-04/>

BLENKINSOP, Philip, 2021. Under fire, EU's von der Leyen defends vaccine strategy. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-23]. Dostupné z:

<https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-eu-idUSL8N2K82FN>

BLENKINSOP, Philip a Alistair SMOUT, 2021. AstraZeneca contract includes UK as „best effort" base for output to EU. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-23]. Dostupné z:

<https://www.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-europe-astrazeneca-idUSKBN29Y1ED>

BOFFEY, Daniel, 2020. Merkel and Macron propose €500bn EU rescue fund. *The Guardian* [online] [cit. 2023-04-19]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/world/2020/may/18/merkel-and-macron-propose-500bn-eu-rescue-fund>

BREMER, Björn a Philipp GENSCHEL, 2020. Corona Solidarity. *EU Ideas* [online] [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://euideas.eu.eu/2020/05/07/corona-solidarity/>

BRETON, Thierry a Paolo GENTILONI, 2022. Only a common and united European response can preserve our industry and protect our citizens. *The Irish Times* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z:

<https://www.irishtimes.com/opinion/2022/10/03/germanys-latest-response-to-energy-crisis-raises-questions/>

BRUNSDEN, Jim, Sam FLEMING a Mehreen KHAN, 2020. EU recovery fund: how the plan will work. *Financial Times* [online] [cit. 2023-04-20]. Dostupné z:

<https://www.ft.com/content/2b69c9c4-2ea4-4635-9d8a-1b67852c0322>

BRZOZOWSKI, Alexandra a Kira TAYLOR, 2022. Anger with Germany overshadows summit as EU leaders squabble over gas price cap. *Euractiv* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy/news/anger-with-germany-overshadows-summit-as-eu-leaders-squabble-over-of-gas-price-cap/>

CLAESYS, Grégory, 2020. The European Union's SURE plan to safeguard employment: a small step forward. *Bruegel* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z:

<https://www.bruegel.org/blog-post/european-unions-sure-plan-safeguard-employment-small-step-forward>

COOPER, Charlie, 2022. New energy crisis package to be set out next week, Commission says. *Politico* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/new-energy-crisis-package-to-be-set-out-next-week-commission/>

COOPER, Charlie, America HERNANDEZ a Victor JACK, 2022. EU agrees on gas price cap, skeptics denounce it as an ‘illusion’. *Politico* [online] [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/russia-ukraine-war-eu-robert-habeck-energy-ministers-agrees-on-gas-price-cap-skeptics-denounce-energy/>

COOPER, Charlie a Victor JACK, 2022. EU energy ministers fail to reach gas price cap deal. *Politico* [online] [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/eu-energy-ministers-fail-to-reach-gas-price-cap-deal/>

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ, 2022. Výjimka pro Česko: produkty z dovezené ruské ropy může nakupovat do prosince 2023. *Hospodářské noviny* [online] [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: <https://zahranicni.hn.cz/c1-67078600-vyjimka-pro-cesko-produkty-z-dovezene-ruske-ropy-muze-nakupovat-do-prosince-2023>

DARMANIN, Jules, 2022. Brussels proposes electricity decoupling alternative to gas price cap. *Politico* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/european-commission-energy-crisis-brussels-proposes-electricity-decoupling-alternative-to-gas-price-cap/>

DARVAS, Zsolt, Domínguez-Jiménez MARTA, Ashling DEVINS, Monika GRZEGORCZYK, Lionel GUETTA-JEANRENAUD, Surya HENDRY, Mia HOFFMANN, Klaas LENAERTS, Tom SCHRAEPEN, Alkiviadis TZARAS, Victor VORSATZ, Pauline WEIL a Lennard WELSLAU, 2023. European Union countries’ recovery and resilience plans. *Bruegel* [online] [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.bruegel.org/dataset/european-union-countries-recovery-and-resilience-plans>

DEUTSCH, Jillian, 2021. HERA isn’t the hero Parliament wants — or the game-changer Council fears. *Politico* [online] [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/hera-eu-commission-health-emergency-preparedness-response-authority/>

DEUTSCH, Jillian a Sarah WHEATON, 2020. How Europe fell behind on vaccines. *Politico* [online] [cit. 2023-04-22]. Dostupné z:

<https://www.politico.eu/article/europe-coronavirus-vaccine-struggle-pfizer-biontech-astrazeneca/>

EURACTIV, 2020a. Can EU save recovery plan from Hungarian-Polish blockade. *Euractiv* [online] [cit. 2023-04-21]. Dostupné z:

<https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/can-eu-save-recovery-plan-from-hungarian-polish-blockade/>

EURACTIV, 2020b. *The Capitals: Přímý scénář omezení volného pohybu kvůli koronaviru EU nemá, říká Lenarčíč* [online] [cit. 2023-04-15]. Dostupné z:

<https://euractiv.cz/section/politika/news/the-capitals-primy-scenar-omezeni-volneho-pohybu-kvuli-koronaviru-eu-nema-rika-lenarcic/>

FLEMING, Sam, Jim BRUNSDEN, Mehreen KHAN, Guy CHAZAN a Tobias

BUCK, 2020. EU leaders clash over coronavirus response. *Financial Times* [online]

[cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/c3e4db7e-c45a-4113-9bf6-d5d5580fa0ba>

GAUB, Florence a Lotje BOSWINKEL, 2020. *WHO'S FIRST WINS?: International crisis response to Covid-19* [online]. Paříž: European Union Institute for Security

Studies (EUISS). Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/resrep25024>

GHILLOTTI, Davide, 2022. Spain and France ditch Midcat gas pipeline and opt for subsea hydrogen alternative. *Upstream* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z:

<https://www.upstreamonline.com/energy-transition/spain-and-france-ditch-midcat-gas-pipeline-and-opt-for-subsea-hydrogen-alternative/2-1-1371110>

HANKE VELA, Jakob a Suzanne LYNCH, 2022. Brussels Playbook: History made — Gas war — Boris bust. *Politico* [online] [cit. 2023-04-27]. Dostupné z:

<https://www.politico.eu/newsletter/brussels-playbook/history-made-gas-war-boris-bust>

HERSZENHORN, David M., Carmen PAUN a Jillian DEUTSCH, 2020. Europe fails to help Italy in coronavirus fight. *Politico* [online] [cit. 2023-04-17]. Dostupné z:

<https://www.politico.eu/article/eu-aims-better-control-coronavirus-responses/>

JACK, Victor, 2022. Divisions grow over EU gas price cap. *Politico* [online] [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/divisions-grow-over-eu-gas-price-cap/>

JACKSON, Trevor, 2020. Forget Hamilton. This Is Europe's Calonne Moment. *Foreign Policy* [online] [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2020/05/29/coronavirus-pandemic-hamilton-recovery/>

JONES, Erik, 2021. Next Generation EU: Solidarity, Opportunity, and Confidence. *Swedish Institute for European Policy Studies* [online]. 11(6), 1–14. Dostupné z: https://www.sieps.se/globalassets/publikationer/2021/2021_11epa.pdf

KARNITSCHNIG, Matthew, 2020. German conservatives' eurobond awakening. *Politico* [online] [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/germany-conservatives-eurobond-awakening/>

KHAN, Mehreen, 2020a. Eurogroup battles gridlock over pandemic response. *Financial Times* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/da14114c-bf28-4016-9a79-b2c2d9bd9876>

KHAN, Mehreen, 2020b. Frugal states push to cut size of EU recovery package. *Financial Times* [online] [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/07661f32-1fe4-4791-93f9-0e7740fdc4bd>

KNEEBONE, James, 2022. A first look at 'Save gas for a safe winter': The EU's fast-tracked proposal for protecting against a disconnection from Russian gas. *Florence School of Regulation* [online] [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://fsr.eui.eu/a-first-look-at-save-gas-for-a-safe-winter-the-eus-fast-tracked-proposal-for-protecting-against-a-disconnection-from-russian-gas/>

KRITIKOS, Alekos, 2022. The European Union's uneasy journey through the energy crisis. *Hellenic Foundation for European and Foreign Policy* [online]. Dostupné z: <https://www.eliamep.gr/en/publication/το-αμήχανο-οδοιπορικό-της-ευρωπαϊκής/>

KRUKOWSKA, Ewa, Alberto NARDELLI a Jorge VALERO, 2022. EU Gas-Price Cap Fight Pits Germany Against Majority of Bloc. *Bloomberg* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.bnnbloomberg.ca/eu-gas-price-cap-fight-pits-germany-against-majority-of-bloc-1.1835252>

LIBOREIRO, Jorge a Vincenzo GENOVESE, 2022. Germany faces scrutiny from EU peers over massive €200 billion aid scheme to cushion high gas bills. *euronews* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/10/04/germany-faces-scrutiny-from-eu-peers-over-massive-200-billion-aid-scheme-to-cushion-high-g>

LYNCH, Suzanne, Clea CAULCUTT, Jacopo BARIGAZZI a Hans VON DER BURCHARD, 2022. Germany gives ground and allows EU to edge toward energy price cap. *Politico* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/eu-leaders-progress-energy-price-cap-euco-summit-conclusions-olaf-scholz/>

MALLET, Victor a Roula KHALAF, 2020. FT Interview: Emmanuel Macron says it is time to think the unthinkable. *Financial Times* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/3ea8d790-7fd1-11ea-8fdb-7ec06edeef84>

MCWILLIAMS, Ben, Giovanni SGARAVATTI, Simone TAGLIAPIETRA a Georg ZACHMANN, 2022. A grand bargain to steer through the European Union's energy crisis. *Policy Contribution 14/2022, Bruegel* [online]. Dostupné z: <https://www.bruegel.org/policy-brief/grand-bargain-steer-through-european-unions-energy-crisis>

MÜNCHAU, Wolfgang, 2020. North versus south. *Eurointelligence* [online] [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.eurointelligence.com/column/north-and-south>

NGUYEN, Phuc-Vinh, 2022. *Overview of the European electricity market* [online]. 2. listopad 2022. Dostupné z: <https://institutdelors.eu/en/publications/lumiere-sur-le-marche-europeen-de-lelectricite/>

NIELSEN, Nikolaj, 2021. EU admits redaction error in AstraZeneca contract. *EUobserver* [online] [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://euobserver.com/health-and-society/150799>

OVASKA, Michael a Prasanta KUMAR DUTTA, 2021. Europe's vaccine hesitancy. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/graphics/HEALTH-CORONAVIRUS/EU-VACCINES/qmypmrelyvr/>

PARKER, Jessica, 2022. Hungary and Poland lose EU funding fight over laws. *BBC* [online] [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60400112>

PARODI, Emilio, James MACKENZIE a Mark HEINRICH, 2020. Italy probes „insane“ prices for coronavirus masks, sanitizers. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-china-health-italy-probe-idUSKBN20J1M7>

PARROCK, Jack, 2022. EU gas deal highlights divisions within the bloc. *Deutsche Welle* [online] [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/eu-deal-to-reduce-consumption-highlights-divisions-within-the-bloc/a-62600192>

PINEDO, Emma a Belén CARREÑO, 2022. France, Spain and Portugal agree to build Barcelona-Marseille gas pipeline. *Reuters* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/business/energy/spain-france-portugal-agree-new-energy-route-pm-sanchez-says-2022-10-20/>

RANKIN, Jennifer, 2022a. EU debates watering down Russian oil ban in face of Hungarian opposition. *The Guardian* [online] [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/29/eu-debate-ban-oil-imports-russia-hungary-orban-ukraine-war>

RANKIN, Jennifer, 2022b. EU urged to suspend funds to Hungary over ‘grave breaches of the rule of law’. *The Guardian* [online] [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2021/jul/07/eu-urged-suspend-funds-hungary-breaches-rule-of-law-viktor-orban>

ROSEN, Phil, 2022. Record prices, dwindling supplies, drought, and policy have sparked a perfect storm for European energy markets with „no end in sight“. *Business Insider* [online] [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://markets.businessinsider.com/news/commodities/europe-energy-crisis-russia-natural-gas-perfect-storm-bofa-electricity-2022-8>

SCHIMMELFENNIG, Frank, 2020. *EU crisis and reform: is differentiated integration the answer?* [online]. Dostupné z: https://legrandcontinent.eu/fr/wp-content/uploads/sites/2/2020/06/GEG_EU-crisis-and-reform-is-differentiated-integration-the-answer.pdf

SIMON, Frédéric, 2022. Trust in carbon market ‘undermined’ by EU’s Russia plans, analysts warn. *Euractiv* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z:

<https://www.euractiv.com/section/emissions-trading-scheme/news/trust-in-carbon-market-undermined-by-eus-russia-plans-analysts-warn/>

SIMON, Frédéric, 2023. Spain aims for electricity market reform deal during EU Council stint. *Euractiv* [online] [cit. 2023-05-02]. Dostupné z:

<https://www.euractiv.com/section/electricity/news/spain-aims-for-electricity-market-reform-deal-during-eu-council-stint/>

TAMMA, Paola, 2022. Italy’s Draghi slams Berlin over go-it-alone approach on gas. *Politico* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/italys-draghi-slams-berlin-over-go-it-alone-approach-on-gas/>

TAMMA, Paola a Hans VON DER BURCHARD, 2022. Germany pushes back on joint-debt plan as EU’s energy fight deepens. *Politico* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/germany-push-back-joint-debt-plan-eu-energy-fight/>

TAYLOR, Kira, 2022a. Emergency measures for energy crisis in limbo after pressure for price cap. *Euractiv* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy/news/emergency-measures-to-tackle-energy-crisis-in-limbo-following-pressure-for-price-cap/>

TAYLOR, Kira, 2022b. EU seals deal on gas price cap after months of wrangling. *Euractiv* [online] [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-seals-deal-on-gas-price-cap-after-months-of-wrangling/>

TAYLOR, Kira, 2022c. EU warned against ‘patchwork’ of taxes to alleviate energy crisis. *Euractiv* [online] [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-warned-against-patchwork-of-taxes-to-alleviate-energy-crisis/>

TAYLOR, Kira, 2023. Seven EU countries call for cautious electricity market reform. *Euractiv* [online] [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/electricity/news/seven-eu-countries-call-for-cautious-electricity-market-reform/>

TOSATO, Gian Luigi, 2021. Common debt: NextGeneration is not the first case. *LuiSS School of European Political Economy* [online]. Dostupné z: <https://sep.luiSS.it/publication-research/publications/g-l-tosato-common-debt-nextgeneration-is-not-the-first-case/>

VON DER BURCHARD, Hans, 2022. Germany introduces €200B gas price cap to counter Russia's 'energy war'. *Politico* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/germany-set-to-introduce-gas-price-cap/>

VON DER BURCHARD, Hans, Ivo OLIVEIRA a Eline SCHAART, 2020. Dutch try to calm north-south economic storm over coronavirus. *Politico* [online] [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/netherlands-try-to-calm-storm-over-repugnant-finance-ministers-comments/>

WOLFF, Guntram B. a Grégory CLAESYS, 2020. COVID-19 Fiscal response: What are the options for the EU Council? *Bruegel* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.bruegel.org/blog-post/covid-19-fiscal-response-what-are-options-eu-council>

YAFIMAVA, Katja, 2023. EU solidarity at a time of gas crisis: even with a will the way still looks difficult. *Oxford Institute for Energy Studies* [online]. (179). Dostupné z: <https://www.oxfordenergy.org/publications/eu-solidarity-at-a-time-of-gas-crisis/>

ZACHOVÁ, Aneta, 2022. EU to move forward with joint gas purchases, details next week: Czech presidency. *Euractiv* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-to-move-forward-with-joint-gas-purchases-details-next-week-czech-presidency/>

LEGISLATIVA A OFICIÁLNÍ VÝSTUPY

DUMBRAVA, Costica a Giulio SABBATI, 2020. *The impact of coronavirus on Schengen borders* [online]. 27. duben 2020. Dostupné z:

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2020\)649347](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2020)649347)

ECB, 2020. *Rozhodnutí Evropské centrální banky (EU) 2020/440 o dočasném nouzovém pandemickém programu nákupu aktiv (ECB/2020/17)* [online]. 24. březen 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D0440>

ECDC, 2020a. *Cluster of pneumonia cases caused by a novel coronavirus, Wuhan, China* [online]. 17. leden 2020. Dostupné z: [https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Risk assessment - pneumonia Wuhan China 17 Jan 2020.pdf](https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Risk%20assessment%20-%20pneumonia%20Wuhan%20China%2017%20Jan%202020.pdf)

ECDC, 2020a. *Cluster of pneumonia cases caused by a novel coronavirus, Wuhan, China* [online]. 17. leden 2020. Dostupné z: [https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Risk assessment - pneumonia Wuhan China 17 Jan 2020.pdf](https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Risk%20assessment%20-%20pneumonia%20Wuhan%20China%2017%20Jan%202020.pdf)

ECDC, 2020b. *Novel coronavirus: three cases reported in France* [online]. 25. leden 2020. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events/novel-coronavirus-three-cases-reported-france>

ECDC, 2020b. *Novel coronavirus: three cases reported in France* [online]. 25. leden 2020. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events/novel-coronavirus-three-cases-reported-france>

ECDC, 2020c. *Outbreak of acute respiratory syndrome associated with a novel coronavirus, Wuhan, China; First Update* [online]. 22. leden 2020. Dostupné z: https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/novel-coronavirus-risk-assessment-china-31-january-2020_0.pdf

ECDC, 2020d. *Pneumonia cases possibly associated with a novel coronavirus in Wuhan, China* [online]. 9. leden 2020. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Threat-assessment-Pneumonia-cases-possibly-associated-to-a-novel-coronavirus-in-Wuhan-China.pdf>

ECDC, 2020d. *Pneumonia cases possibly associated with a novel coronavirus in Wuhan, China* [online]. 9. leden 2020. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Threat-assessment-Pneumonia-cases-possibly-associated-to-a-novel-coronavirus-in-Wuhan-China.pdf> [<https://perma.cc/8JWR-V5ES>]

EUROSKUPINA, 2020. *Report on the comprehensive economic policy response to the COVID-19 pandemic* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/>

EUROSKUPINA, 2020. *Report on the comprehensive economic policy response to the COVID-19 pandemic* [online] [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/>

EUROSTAT, 2023. *EU gas consumption decreased by 19%* [online] [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230221-1>

EVROPSKÁ KOMISE, 2016. *Čistá energie pro všechny Evropany – rozvinutí růstového potenciálu Evropy* [online]. 30. listopad 2016. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_16_4009

EVROPSKÁ KOMISE, 2017a. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy*.

EVROPSKÁ KOMISE, 2017b. *COM(2017) 835* [online]. 20. prosinec 2017. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017PC0835&qid=1683109481321>

EVROPSKÁ KOMISE, 2020a. *COM(2020) 113* [online]. 13. březen 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0113>

EVROPSKÁ KOMISE, 2020b. *COM(2020) 115* [online]. 16. březen 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0115>

EVROPSKÁ KOMISE, 2020c. *COM(2020) 123* [online]. 20. březen 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0123&qid=1682954643525>

EVROPSKÁ KOMISE, 2020d. *COM(2020) 139* [online]. 2. duben 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0139>

EVROPSKÁ KOMISE, 2020e. *COM(2020) 442* [online]. 27. květen 2020. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:4524c01c-a0e6-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF

EVROPSKÁ KOMISE, 2020f. *COM(2020) 680* [online]. 15. říjen 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0680>

EVROPSKÁ KOMISE, 2020g. *COVID-19 Pokyny týkající se opatření správy hranic v zájmu ochrany zdraví a zajištění dostupnosti zboží a základních služeb (2020/C 86 I/01)* [online]. 16. březen 2020. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0316\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0316(03))

EVROPSKÁ KOMISE, 2020h. *Koronavirus: Komise podepsala první smlouvu se společností AstraZeneca* [online]. 27. srpen 2020. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_20_1524

EVROPSKÁ KOMISE, 2020i. *Koronavirus: Komise vytvořila zásobu zdravotnických prostředků v systému rescEU* [online]. 19. březen 2020. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_20_476

EVROPSKÁ KOMISE, 2020j. *Koronavirus: Výzva Komise k zajištění dodávek osobních ochranných prostředků v Evropské unii slaví úspěchy* [online]. 24. březen 2020. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_20_523

EVROPSKÁ KOMISE, 2020k. *Pokyny pro členské státy týkající se přímých zahraničních investic a volného pohybu kapitálu ze třetích zemí a ochrany evropských strategických aktiv před začátkem používání nařízení (EU) 2019/452 (2020/C 99 I/01)* [online]. 26. březen 2020. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0326\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0326(03))

EVROPSKÁ KOMISE, 2020l. *Prováděcí nařízení Komise 2020/402* [online]. 14. březen 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0402&from=GA>

EVROPSKÁ KOMISE, 2021a. *COM(2021) 660* [online]. 13. listopad 2021. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0660&qid=1683817453752>

EVROPSKÁ KOMISE, 2021b. *COM/2021/550* [online]. 14. červenec 2021. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0550>

EVROPSKÁ KOMISE, 2021c. *Rozhodnutí Komise (2021/C 393 I/02)* [online]. 16. září 2021. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0929\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0929(02))

EVROPSKÁ KOMISE, 2022a. *COM(2020) 583* [online]. 9. listopad 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0583>

EVROPSKÁ KOMISE, 2022b. *COM(2022) 230* [online]. 18. květen 2022. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-01aa75ed71a1.0024.02/DOC_1&format=PDF

EVROPSKÁ KOMISE, 2022c. *COM(2022) 360* [online]. 20. červenec 2022. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:55edf05c-08d0-11ed-b11c-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF

EVROPSKÁ KOMISE, 2022d. *COM(2022) 361* [online]. 20. červenec 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0361>

EVROPSKÁ KOMISE, 2022e. *COM(2022) 473* [online]. 14. září 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0473&qid=1684004257950>

EVROPSKÁ KOMISE, 2022f. *COM(2022) 549* [online]. 18. říjen 2022. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6104f668-4f01-11ed-92ed-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF

EVROPSKÁ KOMISE, 2022g. *COM(2022) 600* [online]. 23. květen 2022. Dostupné z: https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/2022_european_semester_spring_package_communication_en.pdf

EVROPSKÁ KOMISE, 2022h. *COM(2022) 668* [online]. 22. listopad 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0668>

EVROPSKÁ KOMISE, 2022i. *Ruská válka na Ukrajině: EU přijala šestý soubor sankcí vůči Rusku* [online]. 3. červen 2022. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_22_2802

EVROPSKÁ KOMISE, 2022j. *State aid: Commission approves Spanish and Portuguese measure to lower electricity prices amid energy crisis* [online]. 8. červen 2022. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_22_3550

EVROPSKÁ KOMISE, 2022k. *Ukrajina: EU se dohodla na pátém balíčku omezujících opatření vůči Rusku* [online]. 8. duben 2022. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_22_2332

EVROPSKÁ KOMISE, 2023a. *COM(2023) 141* [online]. 8. březen 2023. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0141&qid=1682955197862>

EVROPSKÁ KOMISE, 2023b. *COM(2023) 147* [online]. 14. březen 2023. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0147>

EVROPSKÁ KOMISE, 2023c. *COM(2023) 148* [online]. 14. březen 2023. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0148>

EVROPSKÁ KOMISE, 2023d. *Recovery and Resilience Scoreboard* [online] [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html?lang=cs

EVROPSKÁ RADA, 2016. *EUCO 1/16* [online]. 19. únor 2016. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21787/0216-euco-conclusions.pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2020a. *EUCO 22/20* [online]. 11. prosinec 2020. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/47344/1011-12-20-euco-conclusions-cs.pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2020b. *Společné prohlášení členů Evropské rady – 26. března 2020* [online]. 26. březen 2020. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/43079/26-vc-euco-statement-cs.pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2020c. *Závěry předsedy Evropské rady v návaznosti na videokonferenci členů Evropské rady, 23. dubna 2020* [online]. 23. duben 2020. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/04/23/conclusions-by-president-charles-michel-following-the-video-conference-with-members-of-the-european-council-on-23-april-2020/>

EVROPSKÁ RADA, 2022a. *EUCO 1/22* [online]. 25. březen 2022. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1-2022-INIT/cs/pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2022b. *EUCO 18/22* [online]. 24. únor 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/54492/st00018-cs22.pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2022c. *EUCO 24/22* [online]. 24. červen 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/57447/2022-06-2324-euco-conclusions-cs.pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2022d. *EUCO 31/22* [online]. 21. říjen 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/59732/2022-10-2021-euco-conclusions-cs.pdf>

EVROPSKÁ RADA, 2022e. *Neformální zasedání hlav států a předsedů vlád v Praze, 7. října 2022* [online]. 7. říjen 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/european-council/2022/10/07/>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2018. *P8_TA(2018)0340* [online]. 12. září 2018. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0340_EN.html

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2020. *P9_TA(2020)0360* [online]. 17. prosinec 2020. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0360_CS.pdf

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2003. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/54/ES* [online]. 26. červen 2003. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0054>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2009a. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES* [online]. 13. červenec 2009. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0072>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2009b. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES* [online]. 13. červenec 2009. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0073>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2011. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 1227/2011* [online]. 25. říjen 2011. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R1227>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2013a. *Nářízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) 347/2013* [online]. 17. duben 2013. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0347>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2013b. *Rozhodnutí Evropské parlamentu a Rady (EU) 1082/2013/EU* [online]. 22. říjen 2013. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D1082&rid=1>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2019. *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/420* [online]. 13. březen 2019. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D0420>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2022a. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/1032* [online]. 29. červen 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1032>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2022b. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/123* [online]. 25. leden 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R0123>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2022c. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2370* [online]. 23. listopad 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2370>

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EU, 2022d. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2371* [online]. 23. listopad 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2371>

GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO FINANČNÍ STABILITU, FINANČNÍ SLUŽBY A UNII KAPITÁLOVÝCH TRHŮ, 2022. *Facing the energy crisis in the EU: work streams related to the financial system* [online]. 14. září 2022. Dostupné z: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2022-09/220914-energy-crisis-financial-system-work-streams_en_0.pdf

JUNCKER, Jean-Claude, 2016. *Projev předsedy Jeana-Clauda Junckera na výroční valné hromadě Řecké federace podniků* [online]. 21. červen 2016. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293

LAGARDE, Christine, 2020. *Press Conference - 12 March 2020* [online]. 12. březen 2020. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/press/pressconf/2020/html/ecb.is200312~f857a21b6c.en.html>

MORAWIECKI, Mateusz a Viktor ORBÁN, 2020. *Joint Declaration of the Prime Minister of Poland and the Prime Minister of Hungary* [online] [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/eu/joint-declaration-of-the-prime-minister-of-poland-and-the-prime-minister-of-hungary>

RADA EU, 2020. *Závěry Rady o nákaze COVID-19 6038/20* [online]. 13. únor 2020. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6038-2020-INIT/en/pdf>

RADA EU, 2022a. *Mimořádné zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku (energetika), 9. září 2022* [online]. 9. září 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/tte/2022/09/09/>

RADA EU, 2022b. *Nářízení Rady (EU) 2022/1369* [online]. 5. srpen 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1369>

RADA EU, 2022c. *Nářízení Rady (EU) 2022/1854* [online]. 6. říjen 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1854>

RADA EU, 2022d. *Nářízení Rady (EU) 2022/2372* [online]. 24. říjen 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2372>

RADA EU, 2022e. *Nářízení Rady (EU) 2022/2578* [online]. 22. prosinec 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2578>

RADA EU, 2022f. *Nářízení Rady (EU) 2022/879* [online]. 3. červen 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R0879&qid=1683969427610>

RADA EU, 2022g. *Rada přijala nařízení, jehož cílem je snížit tuto zimu poptávku po plynu o 15 %* [online] [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/>

RADA EU, 2022h. *Rada pro dopravu, telekomunikace a energetiku (energetika), 28. února 2022* [online]. 28. únor 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/tte/2022/02/28/>

RADA EU, 2023. *Nářízení Rady (EU) 2023/706* [online]. 30. březen 2023. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0706>

RADA EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, 1975. *Usnesení Rady 75/C 153/2* [online]. 17. prosinec 1975. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31975Y0709\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31975Y0709(02))

Smlouva o fungování Evropské Unie [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT>

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství [online]. 25. březen 1957.

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT>

Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii [online].

25. březen 1957. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:12012A/TXT>

Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli [online]. 18. duben 1951.

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11951K/TXT>

STÁLÉ ZASTOUPENÍ MAĎARSKA PŘI EVROPSKÉ UNII, 2022. *PM Orbán proposes leaving EU's latest sanctions package against Russia off agenda at EC meeting* [online] [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://eu-brusszel.mfa.gov.hu/eng/news/pm-orban-proposes-leaving-eus-latest-sanctions-package-against-russia-off-agenda-at-ec-meeting>

TINDEMANS, Leo, 1976. Report on the European Union to the European Council. *Bulletin of the European Communities Supplement 1/76*. 11–36. ISSN 2074-3130.

Treaty establishing the European Stability Mechanism [online]. 2. únor 2012.

Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42012A0202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42012A0202(01))

Versailleské prohlášení [online]. 11. březen 2022. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/media/54804/20220311-versailles-declaration-cs.pdf>

VON DER LEYEN, Ursula, 2019. *Mission letter to the Commissioner for Health and Food Safety* [online]. 6. prosinec 2019. Dostupné z:

https://commissioners.ec.europa.eu/system/files/2022-11/mission-letter-stella-kyriakides_en.pdf

VON DER LEYEN, Ursula a Charles MICHEL, 2020. *Joint Statement by President von der Leyen and President Michel on the U.S. travel ban* [online]. 12. březen 2020.

Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_449

WILMÈS, Sophie, Emmanuel MACRON, Kyriakos MITSOTAKIS, Leo
VARADKAR, Giuseppe CONTE, Xavier BETTEL, António COSTA, Janez JANŠA
a Pedro SÁNCHEZ, 2020. *Letter to European Council President Charles Michel*
[online]. 25. březen 2020. Dostupné z:
https://www.governo.it/sites/new.governo.it/files/letter_michel_20200325_eng.pdf

ZALC, Julien a Robin MAILLARD, 2020. *Uncertainty/EU/hope: Public opinion in
times of covid-19* [online]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/087976>

Zasedání Evropského politického společenství, 6. října 2022 [online]. 6. říjen 2022.
Dostupné z: [https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-
summit/2022/10/06/](https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2022/10/06/)